

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti
a hospodaření
za rok 2020

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti a hospodaření
za rok 2020

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

IČ: 67985963

Sídlo: Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

Dozorčí radou pracoviště projednána dne: 3. 6. 2021

Radou pracoviště schválena dne: 10. 6. 2021

Auditorem ověřena dne: 10. 5. 2021

Obsah

I. Věda a výzkum	5
Hlavní rámec činnosti HÚ AV ČR, v. v. i.	5
Informace o činnosti orgánů pracoviště	7
Hlavní pilíře výzkumné činnosti	9
Činnost výzkumných útvarů a center	13
Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice	40
Grantové projekty	41
Strategie AV21	50
Konference, semináře, kolokvia, workshopy	52
Knihovna HÚ AV ČR, v. v. i.	55
Rozhovor s prof. PhDr. Jaroslavem Pánkem, DrSc.	59
II. Mezinárodní spolupráce	71
Příprava XXIII. mezinárodního kongresu historických věd v Poznani	71
Mezinárodní ediční projekt Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské	72
Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich	72
Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí	73
Historický atlas měst České republiky	73
Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten a Moravským zemským archivem v Brně k dějinám církevních řádů	73
Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen	74
Kooperace se Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy (IH PAN, Warszawa)	75
Česko-ruská komise historiků a archivářů	75
Spolupráce s Japonskem	76
Vydávání časopisu Comenius: Journal of Euro-American Civilization	76
III. Publikace	77
Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí	77
Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)	80
Časopisy vydané HÚ	85
Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr) ...	86
IV. Výuka a popularizace	89
Pedagogická činnost a spolupráce s vysokými školami	89
Popularizační činnost	89
V. Hospodaření pracoviště	93
Zpráva auditora	93
Výkaz hospodaření	98
VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2020	107

VII. Orgány pracoviště	111
Vedení pracoviště	111
Rada pracoviště	111
Dozorčí rada	112
VIII. Další informace	113

I. Věda a výzkum

■ Hlavní rámec činnosti Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Historický ústav AV ČR, v. v. i., (dále jen HÚ) navazuje na tradici Československého státního historického ústavu vydavatelského založeného československým státem nedlouho po vzniku republiky, a to v roce 1921 s primárním cílem zpřístupňovat pramenné bohatství k české i evropské minulosti. V roce 1952 se stal HÚ součástí Akademie věd, respektive tehdy Československé akademie věd. V letech 1970–1990 fungoval jako Ústav československých a světových dějin, po roce 1990 pak znovu pod názvem Historický ústav.

V současné době je HÚ takzvanou veřejnou výzkumnou institucí (od 1. ledna 2007). Základní výzkum uskutečňuje v oboru českých, československých a obecných dějin. Patří k předním výzkumným pracovištím, která se systematicky zabývají minulostí českého, respektive československého státu v celém rozsahu jeho historické existence, a to od raného středověku po moderní a soudobé dějiny. Původní orientace na období do roku 1945, respektive 1948, se postupem doby stále více posouvá do oblasti dějin komunistického Československa.

HÚ nerealizuje výzkum pouze na pracovišti v Praze, ale také na pobočkách v Brně a Českých Budějovicích (společné pracoviště s Jihočeskou univerzitou). Jeho součástí je zároveň *Istituto Storico Ceco di Roma* (dále jen *ISCR*) patřící k síti mezinárodních výzkumných institucí, archeologických, historických i uměnovědných, přítomných v Římě namnoze již od 19. století. Tradičním předním úkolem *ISCR* je především výzkum pramenů ve vatikánských a italských knihovnách a archivech a jejich moderní ediční zpřístupňování (*Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia, Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem*; zároveň vydáváno periodikum *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* a samostatné knižní řady ad.).

Na všech svých pracovištích soustřeďuje HÚ řadu vynikajících oborových specialistů, kteří nejen výrazně posouvají hranice poznání ve svých specializacích, ale zároveň pedagogickým působením na vysokých školách i v HÚ (školení Ph.D. studentů, z nichž mnozí jsou v ústavu přímo zaměstnáni) přispívají k formování dalších generací historiků i odborníků z dalších oborů. Organizací různých akcí v mezinárodním výzkumném prostoru, stejně jako i působením v řadě grémií se podílejí také na internacionalizaci české vědy a přenášení jejích poznatků do zahraničí. HÚ se stal od roku 1990 nejvýznamnějším reprezentantem české vědy na prestižních mezinárodních kongresech historických věd (organizace specializovaných zasedání: Madrid 1990, Sydney 2005, Jinan 2015, Poznaň 2020 – přesunuto s ohledem na pandemii koronaviru na rok 2022), významným způsobem se podílí na organizaci mezinárodní vědecké spolupráce v rámci mezinárodních komisí.

Klíčovou úlohu pak plní HÚ a jeho pracovníci v oblasti popularizace. Odborná reflexe minulosti a role historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury v nejširším, multikulturním smyslu, tvoří nepostradatelnou součást civilizované společnosti, přispívá

k rozvíjení jejích pozitivních hodnotových norem a prostřednictvím analytických a kritických diskursů poskytuje odborné i širší veřejnosti potřebnou zpětnou vazbu. Podstatné jsou však rovněž další úlohy HÚ, vedle různých forem přenosu poznatků do praxe jde zejména o zajišťování infrastruktury oboru nezastupitelnou formou – vydáváním celé série pramenných edic a souvislých edičních řad od středověku po moderní dějiny (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, *Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia*, *Dokumenty česko-slovenské zahraniční politiky*, *Programy politických stran*, *Dějiny všedního dne* ad.) využívaných širokým spektrem badatelů, dále specializovaných časopisů pro dějiny středověku, raného novověku, moderních dějin, historické geografie a areálových studií střední, jihovýchodní a východní Evropy, a především pak zpracováváním kontinuální bibliografie oboru v podobě unikátní komplexní databáze (HÚ tuto roli dlouhodobě plní jako jediné pracoviště v České republice), dále uchováváním, moderním zpracováním i zpřístupněním cenných sbírek (sbírka Augusta Sedláčka, mapová sbírka ad.) odborné i laické veřejnosti či rozvojem knihoven na jednotlivých pracovištích, které jsou veřejně přístupné a hojně využívané (dohromady více než 262 000 svazků).

■ Informace o činnosti orgánů pracoviště

Ředitel

Prof. M. Holý v roce 2020 plánoval, řídil, koordinoval a kontroloval činnost všech složek ústavu. Soustředil se nejen na část výzkumnou (plnění interních výzkumných programů a *Strategie AV21*, dohled nad grantovými projekty různých poskytovatelů, koncepční příprava a formulování podílu ústavu na *Strategii AV21*, kontrola výsledků výzkumu), ale také vědecko-organizační (konference různého druhu, kooperace s partnerskými institucemi), administrativní, servisní (knihovna a cenné ústavní sbírky), ediční (nakladatelství Historický ústav) a technickou (koncepční a organizační zabezpečení provozu ústavu na všech jeho pracovištích, tj. v Praze, Brně, Českých Budějovicích a Římě; péče o řádné technické vybavení, průběžnou obnovu hardwarového i softwaro-

vého vybavení, kvalitní technickou a počítačovou podporu, provoz i další rozvoj databází HÚ). K těmto úkolům patřila rovněž správa školícího a rekreačního zařízení v Jáchymově. V souladu s pravidly BOZP byla zajištěna požární a úrazová bezpečnost pracovišť pravidelnými školeními a součinností s kontrolními mechanismy.

V průběhu roku 2020, který byl podstatnou měrou poznamenán pandemií koronaviru, věnoval prof. Holý pozornost rovněž dílčímu zpřesňování interních výzkumných programů v souladu s aktuálními mezinárodními vědeckými diskurzy, společenskou poptávkou a se *Strategií AV21* s mottem *Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*. Návrhy těchto výzkumných cílů vycházely z Koncepce rozvoje HÚ na období 2017–2022, která klade důraz na excelenci výzkumu mezi tradicí, kontinuitou a inovacemi, včetně jeho výstupů, založení a rozvoj některých nových přesahových modulů bádání, proaktivní grantovou politiku, zintenzivnění zahraniční spolupráce, výrazné uplatnění HÚ na poli organizace vědy v České republice, rozvoj kooperace s vysokými školami, popularizačních aktivit apod. Návrhy výzkumných cílů byly průběžně aktualizovány včetně stanovení výstupů na rok 2020. Pokračovalo také zpřesňování témat začleňujících HÚ do *Strategie AV21* v programech *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*, *Formy a funkce komunikace*, *Paměť v digitálním věku*, *Město jako laboratoř změny*. *Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život*, *Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy*. HÚ se zároveň zapojil v roce 2020 do přípravy dalších programů, zejména programu *Odolná společnost pro 21. století*.

Institucionální výzkum doplňovaly řešené granty různých poskytovatelů (viz dále) s navazující a rozšiřující tematikou. Výzkum byl realizován přesahově mezi jednotlivými odděleními HÚ, mezi akademickými ústavy III. vědní oblasti a rovněž mezi HÚ a dalšími institucemi, zejména vysokými školami. Vybraná témata reflektovala rovněž potřebu aplikovaného výzkumu v humanitních vědách. Výrazná pozornost byla věnována digitalizačním záměrům pracoviště, stejně jako elektronickým databázím, mapovým i dalším portálům, viz <http://www.hiu.cas.cz/cs/databaze.ep/>.

Ředitel se dále účastnil jednání se zástupci domácích i zahraničních institucí, s nimiž HÚ udržoval nebo navazoval vědecké a pracovní styky, dbal na plnění a obnovování mezinárodních vědeckých smluv, popřípadě byly určité úkoly delegovány na příslušné pracovníky. Rovněž se podílel na prezentačních aktivitách výzkumné činnosti HÚ. Pravidelně vedl porady se širším vedením ústavu

(ústavní rada), na nichž byla konzultována a přijímána nejrůznější opatření související s řízením ústavu a jeho vědeckou činností a úrovní. Ústavní rada je poradní orgán ředitele, složený z užšího vedení ústavu, z vedoucích pracovníků brněnské pobočky a všech oddělení ústavu, výzkumných i nevýzkumných; účastní se jí rovněž předseda odborové organizace. Nezastupitelná byla též dílčí jednání s pracovníky ústavu či celými týmy.

Ředitel HÚ dále průběžně sledoval čerpání rozpočtových položek a hospodaření ústavu a činil v tomto smyslu příslušná rozhodnutí, ve spolupráci s Radou HÚ a Dozorčí radou HÚ řídil rozpočtovou politiku ústavu. V koordinaci s Atestační komisí HÚ se zabýval personální politikou zaměřenou na zvýraznění výkonnostních kritérií, zajištění kontinuity výzkumných úkolů a na obměnu pracovníků s ohledem na genderovou, kvalifikační i věkovou strukturu, oborovou skladbu a plnění svěřených povinností. Podrobně sledoval výkonnost jednotlivých pracovníků včetně plnění edičního plánu nakladatelství Historický ústav a seznamoval s výsledky vedoucí příslušných útvarů, účastnil se jednání jednotlivých výzkumných týmů. Z výsledků této činnosti, stejně jako pohovorů s jednotlivci byla v průběhu roku 2020 vyvozena rovněž některá personální opatření. Prof. Holý podporoval také zvyšování kvalifikace výzkumných pracovníků, ať již v rámci doktorského studia, či v habilitačních a profesorských řízeních, případně obhajob titulu DSc. Nevýzkumní pracovníci měli možnost absolvovat řadu školení, zejména jazykových, IT, knihovnických, ekonomických k nejnovější problematice.

Ředitel dále dbal o vyváženou koordinaci aktivit všech pracovišť HÚ v Praze, Brně, Českých Budějovicích a v Římě. Konzultoval a řešil administrativní a finanční otázky vedení *Českého historického ústavu v Římě* s jeho ředitelem prof. J. Pánkem a účastnil se zasedání Římské komise. Pokračovala koncepční, prostorová a personální opatření vedoucí k optimalizaci činností nakladatelství Historický ústav. Významná rozhodnutí ohledně chodu ústavu, plnění výzkumných úkolů, grantové, personální a majetkové politiky a další zásadní návrhy a kroky byly konzultovány s Radou HÚ i Dozorčí radou HÚ, včetně detailních informací o hospodaření ústavu.

Součástí práce ředitele připravujícího v roce 2020 intenzivně HÚ na mezinárodní hodnocení za uplynulých pět let byla též účast na schůzích odborové organizace ústavu a pravidelné kontakty s jejím předsedou k problematice pracovněprávních vztahů a dalších odborových záležitostí (půjčky, školení a rekreace pracujících, kolektivní smlouva, personální otázky). Ředitel rovněž reprezentoval ústav navenek, zejména na mezinárodních konferencích a jiných významných vědeckých akcích, a také v médiích. Zároveň dbal o zvýraznění prezentace vědeckých výsledků pracoviště a hledání jejích nových forem, nezbytných v důsledku celosvětových restriktivních opatření reagujících na pandemii nemoci Covid-19 (viz níže).

Rada pracoviště

Rada HÚ zasedala v roce 2020 ve dvou termínech, a to 24. března a 22. září.

Hlasování Rady HÚ formou per rollam proběhlo v roce 2020 celkem čtyřikrát: první ve dnech 9.–16. února, druhé ve dnech 11.–18. února, třetí ve dnech 9.–19. dubna a čtvrté ve dnech 10.–16. září.

Dozorčí rada

Dozorčí rada HÚ zasedala v roce 2020 ve dvou termínech, a to 25. května a 24. listopadu.

V roce 2020 proběhla dvě hlasování formou per rollam, a to 20. ledna a 21. srpna.

■ Hlavní pilíře výzkumné činnosti

Mezi prioritní směry výzkumného programu HÚ patří ediční projekty (podrobněji viz dále) jako výraz kontinuity výzkumu od založení Československého státního historického ústavu vydavatelského (1921), dále projekty celospolečenského významu ve smyslu podpory historického vědomí a edukační činnosti (nejen na vysokých školách, ale i nižších stupních škol: učebnice, přednášky, zapojení do projektu *Otevřená věda*, YouTube kanál HÚ apod.) a samotný výzkum v podobě syntetických a analytických prací z českých, československých a obecných dějin, jež přispívají k posunu poznání v rámci historických věd i příbuzných disciplín. Podstatná je pak rovněž role HÚ v udržování a rozvíjení infrastruktury oboru, stejně jako ochrana, digitalizace a databázové i jiné zpřístupňování cenných knihovních fondů a sbírkových dokumentů pro další vědecké využití i pro širokou veřejnost.

Významným přínosem HÚ v mezinárodním vědeckém prostoru z hlediska vědeckého je pak jak rozvoj tradičních oblastí výzkumu, u nichž je potřebná kontinuita, tak také identifikace inovativních a perspektivních směrů středoevropského bádání, nové pohledy na řadu dosud málo probádaných témat v podobě individuálních i kolektivních monografií a dalších typů výstupů, rozvoj metodologie historických věd i poznání jejich vlastních dějin (dějiny historiografie), vše uvedené v široké kooperaci s univerzitními i mimouniverzitními výzkumnými institucemi v České republice i v zahraničí.

Výzkumné programy HÚ jsou rozvíjeny v širokém spektru humanitních věd se zdůrazněním mezioborových přístupů. Jsou strukturovány jednak podél chronologické osy (dějiny středověku, raného novověku, 19. století a 20. století), jednak z hlediska přesahových tematických okruhů, které procházejí napříč chronologickými rámci: encyklopedické, lexikografické a historickogeografické či historickokartografické práce, syntetizující témata, trendy současné historiografie – teorie a metodologie, dějiny historiografie, církevní a náboženské dějiny, dějiny některých vybraných kulturních fenoménů (dětství, festivity a rituály, komunikace, násilí ve společnosti, různé symboly charakteristické pro určitou dobu apod.).

Vedením ústavu za spolupráce vedoucích jednotlivých týmů byly v posledních letech postupně promýšleny, diskutovány a precizovány základní výzkumné programy tvořící hlavní osu bádání v HÚ a tvůrčím způsobem navazující na starší, tzv. výzkumné záměry Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které dříve tvořily hlavní bázi financování činnosti ústavu. Postupně tak v souladu mezi tradicí i aplikací nových badatelských trendů v oblasti historických věd i dalších příbuzných disciplín, programem *Strategie AV21* stejně jako i některými aktuálními evropskými i národními výzvami účelového financování vykryštalizovaly především níže uvedené okruhy, které jsou dále rozvíjeny v celé sérii grantových projektů domácích i zahraničních poskytovatelů (viz samostatný bod dále).

Zmíněné základní výzkumné programy reflektují současné teoreticko-metodologické postupy a mezinárodní historiografické diskursy s důrazem na roli historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury. Zároveň otevírají nové problémy a otázky českých a československých dějin v mezinárodních souvislostech, a to pro období od 9. století do druhé poloviny 20. století (především pak do roku 1948). Jsou též vhodnou platformou pro diseminaci dosažených poznatků nejen v rámci odborné veřejnosti, ale také směrem ke studentům základních, středních či vysokých škol, stejně jako ke sféře neakademické, včetně státní správy.

Uvedenými základními výzkumnými programy řešenými v HÚ jsou především:

A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum

B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum

C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

Mezi programy kontinuální povahy (A) patří encyklopedické a lexikografické práce a databáze, které jsou v HÚ realizovány jako přínos pracoviště k širším společenským potřebám, avšak splňují standardy základního výzkumu. Vedle tištěných výstupů (*Akademická encyklopedie českých dějin*, *Biografický slovník českých zemí*) jde zejména o databázový projekt historické retrospektivní bibliografie – *Bibliografie dějin českých zemí* – <http://biblio.hiu.cas.cz> (součástí je i elektronický modul *Akademická encyklopedie českých dějin*, který je s touto databází postupně propojován), a dále o biografickou databázi osobností českých zemí – <http://biography.hiu.cas.cz>, stejně jako některé další databázové projekty (databáze řeholníků – <http://reholnici.hiu.cas.cz>).

Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum (B). Jedná se zejména o následující témata: krajina jako prostor středoevropských dějinných procesů; církevní a náboženské dějiny ve světle soudobých výkladových diskursů; vliv dvorských elit na hodnoty a kulturu středověké i raně novověké civilizace; komunikace a vzdělávání v předmoderní době; proměny raně novověké společnosti: etatizace, sekularizace, byrokratizace, racionalizace; sociokulturní aspekty vývoje české společnosti v kontextu modernizačních procesů 19. a 20. století v evropské komparaci; postavení československého státu v Evropě v podmínkách vzniku, zhroutení a restaurace nového mezinárodního systému (1918–1945); Československo na pozadí politických, společenských a kulturních proměn po roce 1945 s vazbami na období 1918–1945; dějiny jihoevropských a východoevropských zemí, jejich vztahy k habsburské monarchii a k Československu a trendy současné historiografie, teorie a metodologie, moderní a soudobé dějiny Československa a České republiky.

Tradiční a významnou součástí výzkumného programu HÚ jsou ediční práce (C). Zpřístupňování cenných knihovních fondů a ústavních sbírek jako mimořádných dokladů národní i světové paměti a kultury (C) zároveň poskytuje výraznou podporu základnímu i aplikovanému výzkumu českých a zahraničních badatelů. Významný podíl na řešení výzkumných programů tvoří zajišťování profesní infrastruktury oboru, realizované prostřednictvím vydávání oborových periodik: *Český časopis historický*, *Slovanský přehled*, *Mediaevalia Historica Bohemica*, *Folia Historica Bohemica*, *Moderní dějiny*, *Historická geografie* a *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*.

Výčtem lze zjednodušeně naznačit uvedené okruhy následovně:

A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum

1. Akademická encyklopedie českých dějin; garant: prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.
2. Biografická studia; garant: PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.
 - 2.1 Biografický slovník českých zemí
 - 2.2 Vybrané analytické a syntetizující biografické studie
3. Bibliografie dějin českých zemí (analogové a digitální výstupy, specializovaná bibliografická databáze); garant: PhDr. Václava Horčáková

B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum

1. Dějiny středověku; garant: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

- 1.1 Církevní a náboženské dějiny
- 1.2 Český stát v době knížecí v mezinárodních souvislostech
- 1.3 Dvory a rezidence
- 1.4 Soužití židů a křesťanů

2. Dějiny raného novověku; garant: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
 - 2.1 Církevní a náboženské dějiny
 - 2.2 Vzdělávání, kultury vědění a komunikace
 - 2.3 Politická kultura, panovnická moc a šlechta
 - 2.4 Srovnávací dějiny měst

3. Dějiny 19. století; garant: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.
 - 3.1 Kolektivní identity, modernizace a homogenizace společnosti
 - 3.2 Sociální vztahy a sociální otázka
 - 3.3 Family business history
 - 3.4 Kulturní dědictví, náboženství a místa paměti
 - 3.5 Slovanský kontext českých dějin: obrazy a stereotypy

4. Dějiny 20. století; garant: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.
 - 4.1 Československo, součást evropské a světové politiky
 - 4.2 Československá společnost mezi demokracií a totalitou
 - 4.3 Boj Čechů a Slováků za demokratické ideály Evropy

5. Vybraná průřezová témata
 - 5.1 Dějepisectví, teorie a metodologie historických věd
 - 5.2 Církevní a náboženské dějiny
 - 5.3 Místa paměti
 - 5.4 Příčiny, formy a funkce násilí ve společnosti
 - 5.5 Stát, jeho formování, vývoj a funkce
 - 5.6 Symboly, slavnosti a rituály
 - 5.7 Dějiny Židů ve střední Evropě
 - 5.8 Historická krajina a sídelní struktury
 - 5.9 Dějiny českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven

C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

C.1 Edice jako nástroj zpřístupňování historických pramenů, metodika ediční práce

1. Edice středověkých pramenů
 - 1.1 Regesta Bohemiae et Moraviae diplomatica nec non epistolaria (období vlády Karla IV.)
 - 1.2 Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.
 - 1.3 Prameny k dějinám Židů

2. Edice raně novověkých pramenů
 - 2.1 Epistulae et acta nunciorum apostolicorum apud imperatorem (A. Caetani, 1607–1611, C. Caraffa, 1621–1628)
 - 2.2 Acta Unitatis Fratrum (konec 15. století – 16. století)
 - 2.3 Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia
 - 2.4 Theatrum neolatinum
 - 2.5 Ostatní edice (zejména prameny k církevním a vzdělanostním dějinám)

- 3. Edice novověkých pramenů (19. a 20. století)
- 3.1 Programy politických stran
- 3.2 Dokumenty československé zahraniční politiky
- 3.3 Edice k dějinám všedního dne
- 3.4 Další edice

C.2 Cenné knihovní fondy HÚ

Více než 262 tisíc svazků, revize a zpracování sbírky starých tisků, digitalizace, retrospektivní konverze lístkového katalogu specifického knižního fondu; garant: PhDr. Jaroslava Škudrnová

C.3 Další sbírky

- 1. Fond Augusta Sedláčka – mimořádně rozsáhlá sbírka významného českého historika ke středověkým i raně novověkým dějinám, zpracování digitalizace, www.augustsedlacek.cz; kurátorka: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.
- 2. Sbírka map, plánů, atlasů – katalogizace, digitalizace; <http://www.hiu.cas.cz/cs/mapova-sbirka/dejiny-a-soucasnost.ep/>; kurátorka: Mgr. Jitka Močičková
- 3. Fotosbírka; kurátorka: PhDr. Lenka Blechová, Ph.D.

■ Činnost výzkumných útvarů a center

VÝZKUMNÁ ODDĚLENÍ

**I. oddělení
dějin středověku**

**Český historický
ústav v Římě**

**II. oddělení
dějin raného novověku**

**Centrum právně-
historických studií**

**III. oddělení
dějin 19. století**

**Výzkumné centrum
historické geografie**

**IV. oddělení
dějin 20. století**

**Centrum raně
novověkých studií**

**V. oddělení
biografických studií**

**Výzkumné centrum Dvory
a rezidence ve středověku**

**VI. oddělení
historické bibliografie**

**Výzkumné centrum
dějin východní Evropy**

**Centrum pro dějiny
vzdělanosti**

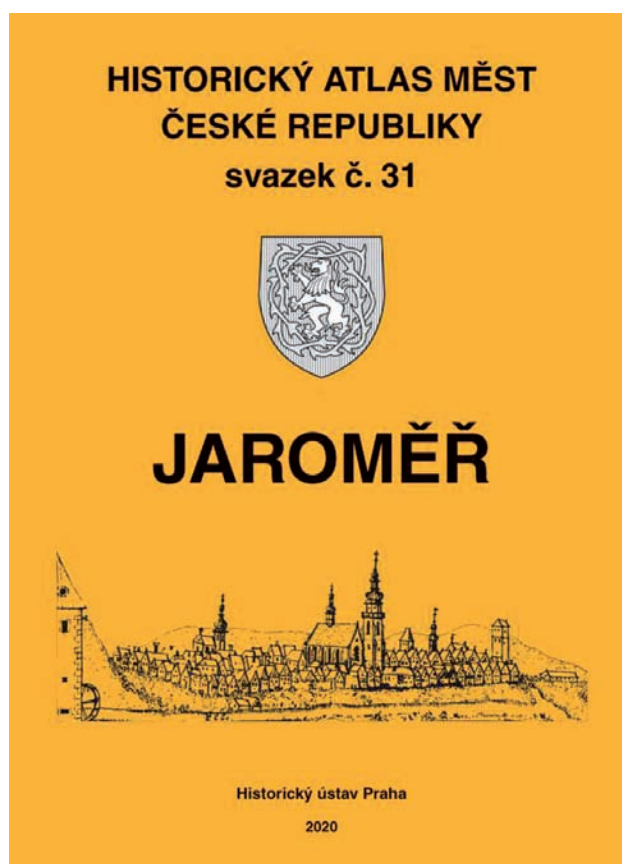
**Výzkumné centrum pro církevní
a náboženské dějiny**

Oddělení dějin středověku (I.)

Odborné zaměření Oddělení dějin středověku se obecně dělí do dvou základních tematických skupin, a to na: dějiny středověku s akcentem na vývoj českých a středoevropských dějin (cca 10.–16. stol.) a historickou geografii se zaměřením na vývoj krajiny od historických počátků do moderní doby. Mezi základní badatelské úkoly oddělení patří v dlouhodobé perspektivě vydávání pramenů ke středověkým českým dějinám. Jedná se přitom zejména o ucelené řady edic panovnických listin a vydávání textů k církevním a náboženským dějinám. Druhou prioritou oddělení je transdisciplinární výzkum témat v obecnějším evropském kontextu, jako jsou např. dějiny elit, společenské interakce, dvory a rezidence či židovské osídlení, dále pak také proměna historické krajiny i urbánní sítě. Výzkum na těchto dílčích tématech je prováděn mj. i z grantových projektů. Kontinuálně pokračovaly práce na vydávání regist diplomatických dokumentů z doby vlády českých králů Karla IV. a Václava IV. v edičních řadách *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (svazky IX. a X. pro léta 1370–1378) a *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.* (Státní oblastní archiv Zámorsk) i práce na vydávání souborného díla Petra Chelčického.

Konání původně plánovaných konferencí a workshopů bylo do značné míry ovlivněno pandemií Covid-19. Na počátku roku se ještě za standardních podmínek podařilo uskutečnit 16. historickogeografickou konferenci *Projevy emocí, víry a rozumu v historických krajinách* uspořádanou Výzkumným centrem historické geografie (HÚ, Praha a Přírodovědecká fakulta UK), Komisí pro historickou geografii a Sekcí historické geografie a environmentálních dějin ČGS. Další akce původně plánované na rok 2020 byly posunuty většinou na rok následující (2021).

I v roce 2020 se dále rozvíjelo další zpracování sbírkových fondů spravovaných na oddělení – fondu pozůstalosti českého historika Augusta Sedláčka a fotobírky, jejichž výsledky jsou postupně zpřístupňovány na www.augustsedlacek.cz.

Úspěšně završen byl rozsáhlý grantový projekt NAKI *Český historický atlas* (zpracováváný společně s Fakultou stavební ČVUT), na němž participovali pracovníci z více oddělení HÚ. Právě publikace, která byla jedním z výstupů projektu, *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století* autorského kolektivu vedeného Evou Semotanovou získala tři prestižní ocenění (Cenu AV ČR za mimořádný výsledek výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, Cenu nakladatelství Academia za původní vědeckou nebo populárně-naučnou práci za rok 2019 a cenu Mapa roku 2019, kategorie Atlasy, soubory a edice map). Literární cenu Miroslava Ivanova za rok 2020 získala rovněž kniha autorského kolektivu HÚ Dana Dvořáčková-Malá, Martin Holý, Tomáš Sterneck, Jan Zelenka a kol., *Děti a dětství: Od středověku na práh osvícenství*, která byla výstupem loni uzavřeného projektu GA ČR.

EDIDIT
LENKA BLECHOVÁ

REGESTA BOHEMIAE ET MORAVIAE

DIPLOMATICA NEC NON EPISTOLARIA

PARS VIII
1364–1369

FASCICULUS III
INDICES

HISTORICKÝ ÚSTAV

REGESTA BOHEMIAE ET MORAVIAE

aetatis Venceslai IV.
(1378 Dec. – 1419 Aug. 16.)

TOMUS IX
FONTES ARCHIVI PUBLICI ZÁMRSK
ET ARCHIVI PAROCHIALIS GLACENSIS

INSTITUTUM HISTORICUM
Academiae scientiarum Rei publicae Bohemicae

Oddělení dějin raného novověku (II.)

Činnost oddělení se v roce 2020 vedle plnění celoustavních lexikografických úkolů a vydávání časopisu *Folia Historica Bohemica* soustředila především na řešení několika badatelských okruhů. První z nich tvoří politická kultura, panovnická moc a šlechta ve střední Evropě v raném novověku. Téma garantované Jiřím Hrbkem, řešitelem grantového projektu GA ČR *Panovnický majestát mezi barokem a osvícenstvím*, je rozvíjeno nejen ve spolupráci s řadou domácích výzkumných i vysokoškolských institucí, ale také v kooperaci s Institutem für die Erforschung der Habsburgermonarchie und des Balkanraumes Rakouské akademie věd (společný grantový projekt k panovnické kultuře a vizuální reprezentaci habsburských panovníků). V případě obou projektů se jednalo o finalizaci hlavních grantových výstupů, kolektivních monografií. Zároveň došlo k zapojení do projektu Historického ústavu Jihočeské univerzity *České stavovské povstání (1618–1620). Aktéři, odpůrci a spojenci*, jehož výsledkem bude také kolektivní monografie. Ve dnech 6.–7. listopadu 2020 se uskutečnila online mezinárodní konference *Discourse of Republicanism: Common European Legacy?*, kterou uspořádal HÚ v kooperaci s Masarykovým a Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i.

Druhou z uvedených oblastí představují církevní a náboženské dějiny 16. až 18. století. V jejich rámci pokračovala činnost Výzkumného centra pro církevní a náboženské dějiny (vedoucí: Jiří Mikulec), které na rok 2020 plánovalo realizovat workshop *Církev a krize v průběhu staletí*. S ohledem na pandemii koronaviru bylo ale jeho konání přesunuto na podzim 2021. Probíhaly rovněž práce na II. svazku mezinárodně významné ediční řady *Acta Unitatis Fratrum* (vychází v nakladatelství Harrassowitz). K dějinám církví na území českých zemí se vztahoval také grantový projekt dr. Kateřiny Bobkové-Valentové (NAKI, viz níže), stejně jako i další rozvoj *Bio-bibliografické databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku*.

Výstava *Telč a jezuité, řád a jeho mecenáši* konaná v prostorách bývalé jezuitské koleje v Telči – část expozice věnovaná duchovním službám Tovaryšstva.

V oddělení pokračoval rovněž výzkum předmoderních dějin kultury a vzdělanosti. Do tohoto kontextu spadají nejen aktivity spojené s řešením meziinstitucionálního programu *Formy a funkce komunikace* realizovaného v rámci *Strategie AV21* či několika grantů GA ČR, ale také tři mezinárodní konference, jednak *Frühneuzeitliche Kulturen des Todes: Friedhöfe, Begräbnisse und Memoria in Mitteleuropa, ca. 1500–1800 / Early Modern Cultures of Death: Graveyards, Burials and Commemoration in Central Europe, c. 1500–1800*, dále *Festlichkeiten in Zeiten des Krieges. Öffentliche Zeremonien und Rituale in mitteleuropäischen Städten 1618 bis 1650* a konečně *From school inspectors to school inspection. Supervision of schools in Europe from the Middle Ages to Modern times*. Zatímco první dvě byly s ohledem na situaci přesunuty na rok 2022, namísto třetí je připravována publikace, jež vyjde v nakladatelství Klinkhardt.

V rámci rozvoje urbánních dějin se uskutečnila konference *Města dobývaná, dobytá a okupovaná. Kontexty a důsledky neúspěšné obrany měst od středověku do 20. století*, na rok 2021 je chystán workshop na téma *Zvířata ve městě*. Oddělení ve spolupráci s kolegy medievisty a dalšími domácími i zahraničními institucemi také vedle jiných projektů připravilo v roce 2020 návrh osmiletého grantu *Niederadlige Herrschaftskulturen als Selbstbehauptung (1450–1650). Repräsentationsformen – Religiosität – Bildung* k Deutsche Forschungsgemeinschaft.

Výrazné prezentace se dočkal končící projekt NAKI, který HÚ řešil společně s Národním památkovým ústavem a Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. a na němž se podílelo několik členů oddělení. Zejména se jednalo o realizaci výstavy *Telč a jezuité, řád a jeho mecenáši* (Telč, 10. 6. – 13. 9. 2020), která představila život jezuitů v domě třetí probace v Telči, jejich interakci s městem i vrchností a podobu duchovního i školského působení řádu. Expozici doplnila specializovaná výstava představující telčskou kolejní knihovnu, jejíž část je dnes uchovávána v premonstrátské kanonii v Nové říši, kde byla expozice umístěna (19. 6. – 4. 10. 2020). Telčská výstava byla na konci roku 2020 zpřístupněna on-line formou 3D vizualizace doplněné videostopami a internetovými odkazy rozšiřujícími informace o vystavených exponátech.

Členové týmu, v jehož rámci vyšla v uplynulém roce celá série monografií v češtině i v cizích jazycích a byly připraveny také některé pramenné edice, se rovněž podíleli na výuce na několika vysokých školách (JČU, MU, UK, UJEP, UPCE) i na popularizačních aktivitách HÚ. Zároveň se výraznou měrou zapojili také do řešení několika programů *Strategie AV21: Špičkový výzkum ve veřejném zájmu* (k tomu srov. podrobněji příslušný oddíl níže).

MĚSTA DOBÝVANÁ, DOBYTÁ A OKUPOVANÁ KONTEXTY A DŮSLEDKY NEÚSPĚŠNÉ OBRANY MĚST OD STŘEDOVĚKU DO 20. STOLETÍ

39. mezinárodní konference Archivu hlavního města Prahy pořádaná ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy, Katedrou historie Filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a Instytutem Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Vila Lanna, V Sadech 1, Praha 6

ARCHIV MATOUŠE KONEČNÉHO

Svazek III.

**BRATRSKÁ ŠLECHTA V ČECHÁCH A NA MORAVĚ
A FORMOVÁNÍ KONFESNÍ IDENTITY
V RANÉM NOVOVĚKU**

EDD. JIŘÍ JUST – MARKÉTA RŮČKOVÁ

Oddělení dějin 19. století (III.)

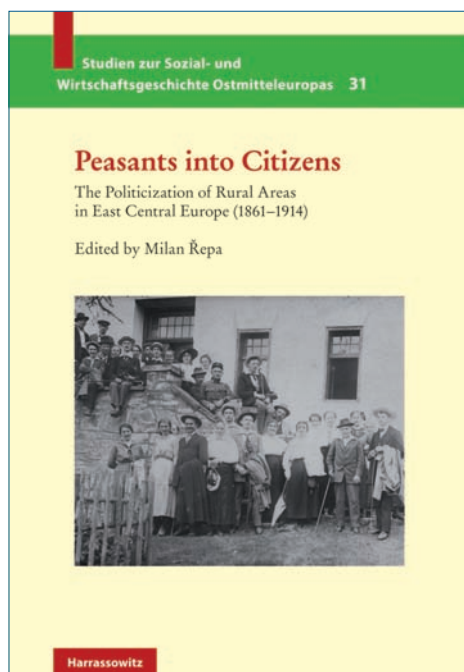
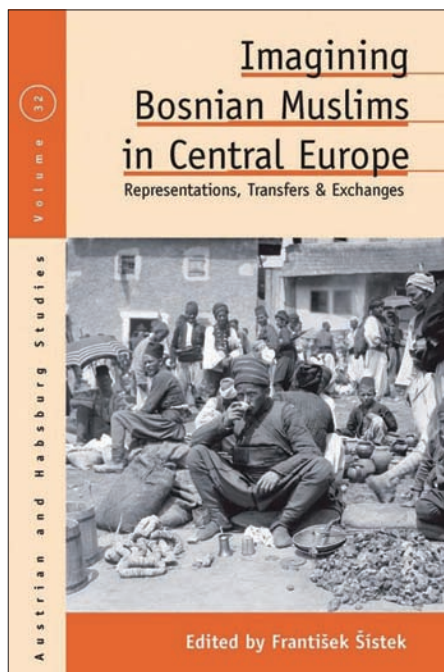
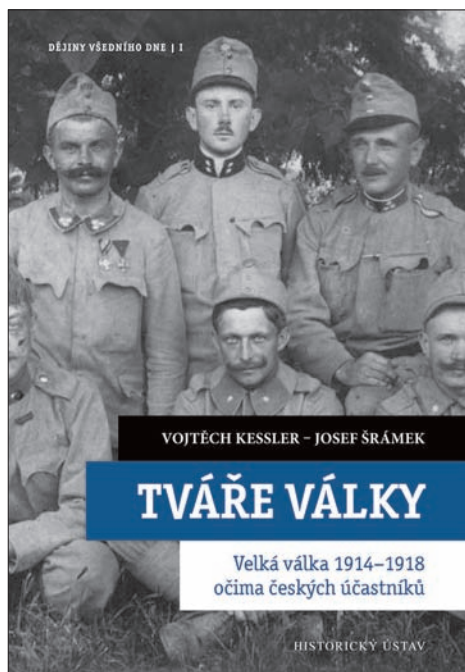
V roce 2020 zůstaly klíčové oblasti výzkumu oddělení nezměněny. Členové týmu byli výrazně zapojeni do *Strategie AV21* v programu *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací* a *Paměť v digitálním věku*. Novou činností se tak stala práce s vlastními digitalizovanými materiály z oblasti dějin všedního dne ve směru jejich utřídění, popsání a podmíněného zveřejnění pro studenty a badatelskou veřejnost. Segment výzkumu hospodářských dějin byl zúžen na nosný koncept family business history, který byl teoreticky zdůvodněn a prakticky uplatněn v publikačních výstupech, z nichž byla monografie *Ringhofferové. Rodina a podnikání* tou nejvýznamnější.

Podarilo se také práci oddělení více zacílit do mezinárodního výzkumného prostoru, zvláště pak v oblasti historické balkanistiky, polonistiky a rusistiky či výzkumu vzniku politické veřejnosti na venkově a v oblasti filozofického ukotvení české státnosti. V prestižních zahraničních nakladatelstvích vycházejí dvě zásadní publikace: *Imagining Bosnian Muslims in Central Europe*, New York and Oxford: Berghahn Books 2021 (ed. František Šístek) a *Peasants into Citizens*, Wiesbaden: Harassowitz 2020 (ed. Milan Řepa). K rozvoji mezinárodní spolupráce stejně jako i k rozšíření kooperace s domácími výzkumnými institucemi přispěla velmi pozitivně činnost Výzkumného centra dějin východní Evropy (vedoucí: Radomír Vlček) a Centra paměťových studií (garant: Vojtěch Kessler), které úzce spolupracuje s *Verein: Sammlung der lebenszeitlichen Erinnerungen* při Ústavu hospodářských a sociálních dějin Vídeňské univerzity. V rámci programu intenzivnější popularizace této jedinečné sbírky pamětí vyšla monografie *Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků* (ed. Vojtěch Kessler a Josef Šrámek). Další publikační výsledky oddělení za rok 2020 se vztahovaly především k badatelským okruhům modernizace a homogenizace společnosti, kulturní a duchovní dědictví, family business history a slovanský kontext českých dějin (viz například monografie *Czech Relations with the Nations and Countries of Southeastern Europe*, Zagreb 2019 nebo *Mezi Terstem*

a *Istanbulem. Balkánské národy ve 20. století*, Praha 2020). Dále se připravuje vydání monografie Františka Šístka *Istorija Crne Gore / Dějiny Černé Hory* v nakladatelství Matica crnogorska (Podgorica, Černá Hora), za podpory Ministerstva kultury Černé Hory a Ministerstva zahraničních věcí ČR. V rámci implementace závěrů minulé evaluace se oddělení podařilo výrazně rozvinout interdisciplinární spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i., a tím proměnit charakter publikací a diskutovaných konferenčních témat ve směru interdisciplinarit (on-line se uskutečnil workshop *Svár s Evropou v českých dějinách* a v tisku se nachází publikace *Válka a revoluce jako formující síla českých dějin*).

Neopominutelný byl podíl členů oddělení na badatelských aktivitách celého ústavu, zvláště pak tvorbě *Akademické encyklopedie českých dějin*. Největším připravovaným mezinárodním projektem bude v roce 2021 konference *Lanna et Lanna*.

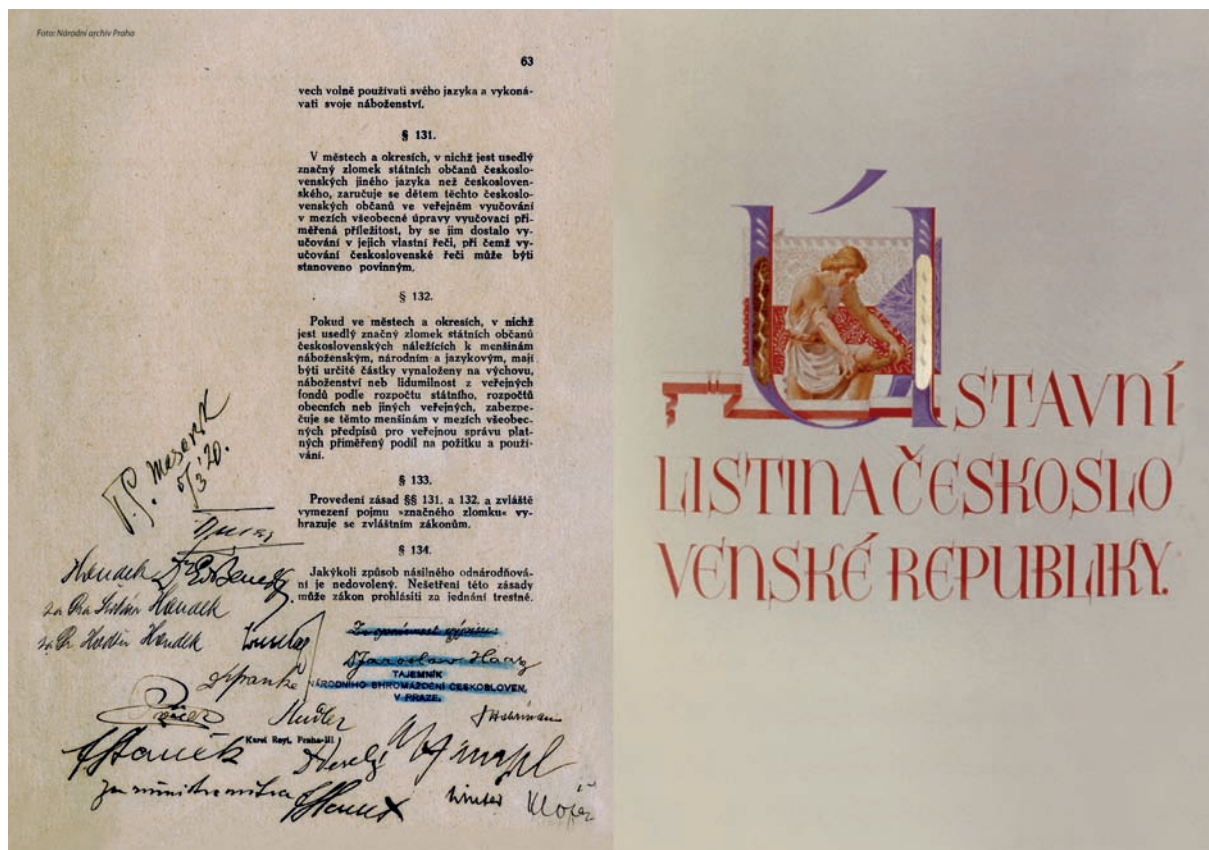
Oddělení dějin 20. století (IV.)

Oddělení se soustředilo nadále na pět hlavních témat výzkumu: 1) Československo – součást evropské a světové politiky, 2) Československá společnost mezi demokracií a totalitou, 3) Boj Čechů a Slováků za demokratické ideály Evropy, 4) Nucená migrace – důsledek hospodářských a politických problémů Evropy, 5) Edice pramenů.

Kromě jiných aktivit uspořádalo několik konferencí reflektujících tzv. velká výročí i další témata. Vzhledem k pandemii se ale mohla jen část z nich uskutečnit prezenčně, především šlo o „výroční“ mezinárodní konferenci *100 let od přijetí Ústavní listiny Československé republiky. Historické, politické a právní souvislosti*, uspořádanou 28.–29. února 2020 v Senátu Parlamentu ČR pod záštitami I. místopředsedy Senátu Jiřího Růžičky, předsedkyně AV ČR Evy Zažimalové a rektora Univerzity Karlovy Tomáše Zimy. V omezené prezenční podobě se pak 24.–25. září 2020 uskutečnila v Národním archivu (NA) mezinárodní konference *Od krize ke krizi: Československo a Evropa 1918–1922*, kterou uspořádal HÚ a NA s podporou Strategie AV21.

Zbýlé se pak musely uskutečnit distančně, ať už se jednalo o pre-konferenci ke kulatému stolu na příští XXIII. světový kongres CISH s názvem *Women on the move (The nature, reasons and consequences of female migration in the 19th and 20th centuries)* konanou 10.–11. listopadu 2020, či o multidisciplinární mezinárodní workshop *Imagining the Future in Modern Central and Eastern Europe*, zaměřený na zkoumání představ budoucnosti ve středovýchodní Evropě ve 20. století, který uspořádal HÚ s Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i. 22. října 2020, opět s podporou Strategie AV21.

Publikační činnost se rozprostřela po celém spektru od syntéz (Jiří Friedl, *Domů, a za svobodu. Role Československa v migracích obyvatel Polska v letech 1945–1948* a další) přes ediční činnost (Do-

Z pozvánky na konferenci *100 let od přijetí Ústavní listiny Československé republiky. Historické, politické a právní souvislosti*.

Úvodní slovo Emila Voráčka na konferenci
*Od krize ke krizi: Československo a Evropa
1918–1922* v Národním archivu.

Vystoupení Davida Hubeného na konferenci
*Od krize ke krizi: Československo a Evropa
1918–1922*.

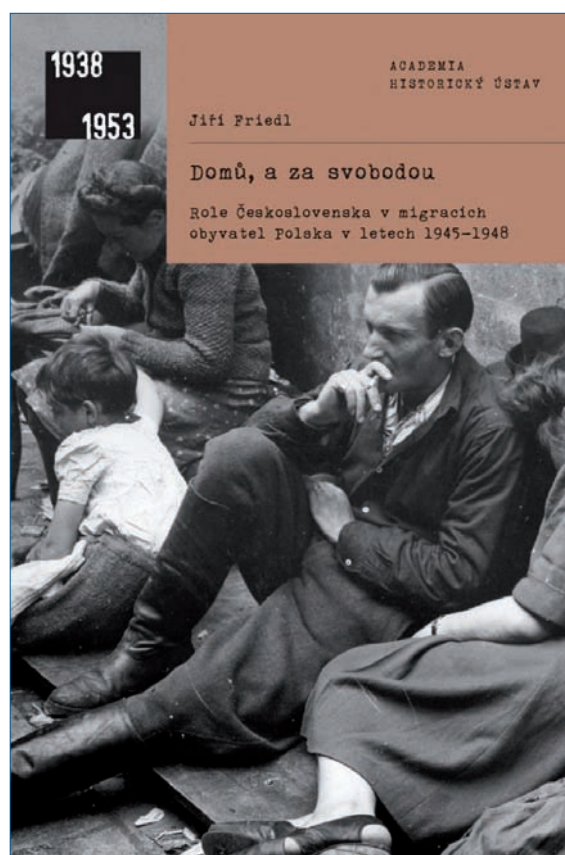
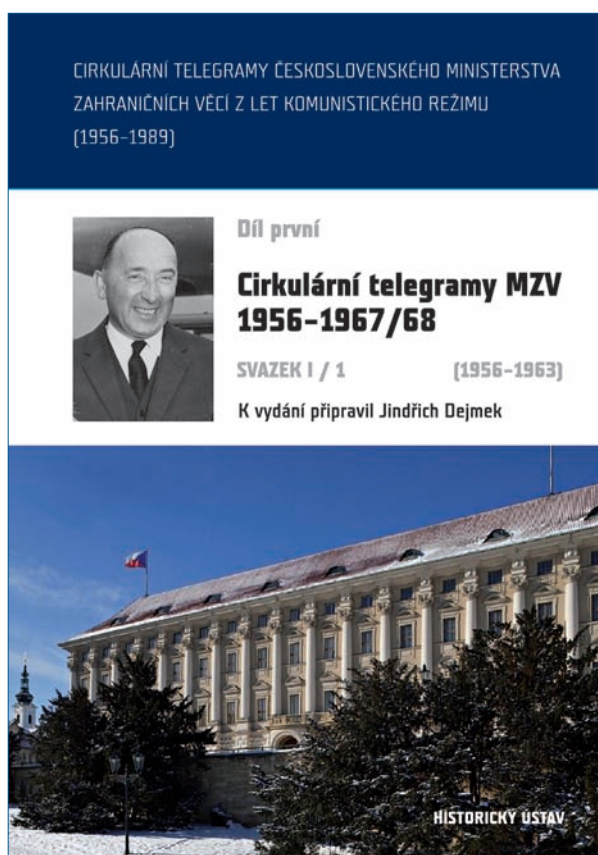
Vědecká konference *Od krize ke krizi: Československo a Evropa 1918–1922*. Kinosál Národního archivu 24. září 2020.

kumenty československé zahraniční politiky, sv. 1943/2; Jindřich Dejmek vydal na 1 300 stranách první dva svazky cirkulárních telegramů čs. ministerstva zahraničních věcí 1956–1967, které se stanou základem pro zpracování dějin komunistické diplomacie) až po řadu dílčích výstupů v podobě studií v renomovaných časopisech a kolektivních monografiích.

Pracovníci oddělení řešili také běžící granty v rámci GA ČR (Jan Slaviček – *Družstevnictví a politika za první Československé republiky*, Stanislav Holubec – *Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: modernita, turistika, nacionalismus*) a NAKI II MK ČR (Jan Slaviček – *Prameny Krkonoš. Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenů k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci*).

Součástí prezentace oddělení byla rovněž vystoupení v médiích a na přednáškách, především k aktuálním otázkám dějin 20. století, také formou on-line přednášek přes YouTube kanál. Tým získal rovněž některá ocenění, ministr obrany Lubomír Metnar udělil 8. května 2020 Janu Němečkovi nejvyšší resortní vyznamenání, *Zlatou lípu*, pracovníci oddělení se podíleli i na několikrát oceněné publikaci *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*.

Oddělení participovalo i na činnosti některých přesahových center výzkumu při HÚ, jednak na řadě celoustavních úkolů (*Akademická encyklopedie českých dějin*, *Biografický slovník českých zemí*), jednak na vydávání dvou časopisů (*Moderní dějiny*, *Slovanský přehled*), také na výstavní činnosti, kde Zlatica Zudová-Lešková pracovala na nové expozici ve Španělské synagoze. Samozřejmostí byla i pedagogická činnost většiny pracovníků oddělení.

Oddělení biografických studií (V.)

Oddělení biografických studií pokračovalo v přípravách a vydávání dalších dílů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále jen BSČZ). Tento dlouhodobý projekt má charakter základního výzkumu, neboť encyklopedická hesla zpracovávaná členy oddělení a početnými externími spolupracovníky jsou podložena základním pramenným výzkumem a oponována širokým kruhem členů redakční rady. V roce 2020 byl vydán již 23. svazek tohoto generačního díla, který přinesl na 280 nových biogramů. Sešit předkládá čtenářům životopisy osobností, jejichž jméno začíná písmeny Hav-Hel, a představuje další svazek rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci dnes už s více než stovkou autorů z akademických, univerzitních a dalších pracovišť pod vedením Oddělení biografických studií HÚ. V jeho rámci bude zpracováno na 25 000 biogramů osobností všech dob a oborů lidské činnosti spjatých s českými zeměmi – bez rozdílu etnického původu, jež se narodily, žily a pracovaly v uvedeném teritoriu, a to i pokud zde strávily jen část svého života. K dalším publikacím oddělení se v roce 2020 přiřadila monografie Zdeňka Doskočila *V žaláři a vyhnanství. Ladislav Novomeský v éře stalinismu a poststa-*

Biografický slovník

Navigace ▾ Vyhledávání ▾ Kategorie ▾ Významnost ▾ Profese ▾ Nástroje ▾

HLAVNÍ STRANAStránka: Diskuse Zobrazit zdroj

GENERÁLNÍ HESLÁŘ BIOGRAFICKÉHO SLOVNÍKU ČESKÝCH ZEMÍ
<http://biography.hiu.cas.cz/>

OBSAH [skrýt]

- 1 Geneze
- 2 Obsah
- 3 Funkce a ovládání
- 4 Možnosti využití
- 5 Kontakt

Geneze

Generální heslář Biografického slovníku českých zemí (dále BSČZ) se začal budovat od roku 1990 jako východisko pro vydávání univerzálního generačního lexika, které si klade za cíl přinést základní vědecky ověřené informace o životě, činnosti a díle osobností politického, společenského, hospodářského, technického, vědeckého, kulturního a všech dalších oblastí života v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v průběhu celých dějin. Vzhledem k předpokládanému generačnímu rozsahu prací heslář od počátku zachycuje vedle osob již nežijících i významné osobnosti žijící. Původně byl založen a vytvářen jen jako listkový katalog obsahující životní data zařazené osoby, stručnou charakteristiku jejího povolání a s ní spojenou základní bibliografii. Již v průběhu devadesátých let byly listky převáděny do elektronické databáze dostupné však pouze v rámci Historického ústavu AV ČR. Koncem roku 2014 se redakce BSČZ rozhodla zveřejnit generální heslář formou přístupného portálu a od poloviny roku 2015 jsou tak shromážděná data k dispozici veřejnosti.

Obsah

[Blíží informace o BSČZ v publikaci, vydané nakladatelstvím Academia](#)

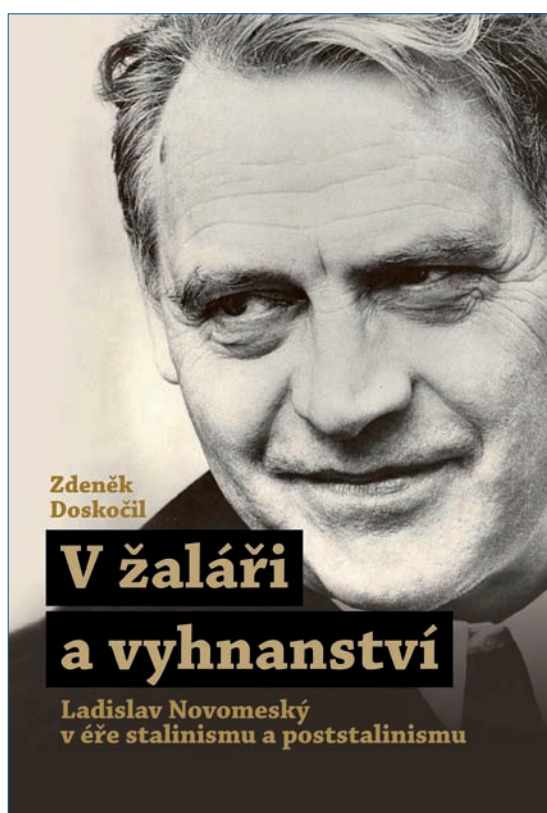
Osobnosti zařazené v hesláři nejsou omezeny jen na české etnikum, ale jsou zachyceny i ty, které se v českých zemích narodily a celý svůj život nebo jeho převážnou část zde působily. Heslář podchycuje i ty, které se významně uplatnily ve své profesi nebo ve veřejném životě v zahraničí a konečně i ty, které sice pocházely ze zahraničí, ale svým působením významně zasáhly do českého prostředí. K dnešnímu dni databáze zahrnuje základní údaje o cca 51 tisících nežijících a žijících osobnostech. Heslář je otevřený, tj. neustále se doplňuje a zpřehledňuje, shromažďují se nové údaje a dodatky. Samotný vydávaný slovník pak zveřejňuje biogramy jen vybraných osobností. Kritérii výběru jsou jejich význam a historicky uzavřené dílo (tj. osoby již nežijící). Při zpracování lexika je dodržován určitý časový odstup od data úmrtí zařazované osoby. Původní časovou hranici byl pro 1.-15. sešit rok úmrtí 2000. Od 16. sešitu byla hranice posunuta a v současnosti je stanovena rokem 2010. BSČZ vychází od roku 2004 v tištěné sešitové podobě, v současnosti v jednorozměrném intervalu. V roce 2020 vyšel jeho 23. svazek (zahrnující písmena Hav – Hel). Prvních patnáct sešitů vyšlo v nakladatelství Libri, od 16. svazku (2013) převzalo vydávání díla nakladatelství Academia ve spolupráci s nakladatelstvím Historický ústav AV ČR. V roce 2016 byl na těchto stránkách zveřejněn obsah prvních patnácti sešitů, které jsou v současnosti v tištěné podobě již zcela rozebrány, a biogramy v nich uveřejněné jsou dnes tedy dostupné i na těchto stránkách. Od 16. sešitu jsou do databáze postupně převáděny i další sešity přibližně s ročním zpožděním od jejich tištěného vydání. V elektronické podobě slovníku jsou postupně odstraňovány omyly a nedostatky, které se s odstupem času, který uplynul od tištěného vydání, podařilo opravit či doplnit. K heslům jsou postupně též připojovány portréty a další obrazová příloha.

**Akademie věd
České republiky**
Strategie AV21
Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

linismu či díla Závaše Kalandry *Zvon svobody. Slováci v revoluci 1848–1849* a František Bauera *Život proti zkáze. Torzo pamětí novináře 1925–1945*, která edičně připravil Martin Kučera.

Díky udělené finanční podpoře ze *Strategie AV21* dochází souběžně k paralelnímu zveřejňování hesel v elektronické podobě, a to na portálu: <http://biography.hiu.cas.cz>. Proti tištěné verzi se elektronická podoba lexikonu objevuje s dvouletým časovým odstupem od již vydaných svazků. Textově totožná verze je však navíc obohacena především o nejnovější bibliografická data, a to formou přímých odkazů na *Bibliografii dějin českých zemí*, kterou připravuje Oddělení historické bibliografie HÚ. Hesla jsou výběrově doprovázena také portréty, příp. dalšími ilustracemi. Tato elektronická forma koresponduje s obdobnými portály, na nichž pracují nejbližší zahraniční partnerská pracoviště. Řadí se k nim na prvním místě *Österreichisches biographisches Lexikon*, který vydává Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung ÖAW ve Vídni, s nímž oddělení intenzivně spolupracuje.

Pracovníci oddělení současně plnili další úkoly, především se věnovali šíře koncipovaným biografickým pracím, ať už formou konferenčních příspěvků, studií pro odborná periodika či přípravou monografií.

Oddělení historické bibliografie (VI.)

V roce 2020 se *Bibliografie dějin českých zemí* (dále jen *BDČZ*) zaměřila na vývoj a zpracování zdrojů dostupných on-line, aby vyšla vstříc požadavkům uživatelů v situaci limitované omezení, která způsobila pandemie.

V první řadě to byla tvorba databáze průběžné (registrující) i retrospektivní bibliografie (<https://biblio.hiu.cas.cz>). Databáze *BDČZ* v současnosti obsahuje 480 647 záznamů (stav k 31. 12. 2020). Za rok 2020 bylo nově zpracovaných 20 497 záznamů. V roce 2020 zaznamenala databáze 484 306 návštěv od 303 995 uživatelů (stav k 31. 12. 2020, zdroj Google Analytics). Databáze metadat je obohacována odkazy na plné texty ve vlastní digitální knihovně i na volně dostupné plné texty v zahraničních digitálních knihovnách. Texty časopisů vydávaných HÚ jsou zveřejňovány v režimu Open Access s odstupem dvou let od vydání. Širší veřejnosti byla databáze prezentována formou nového podrobně zpracovaného hesla na Wikipedii a videem s instrukcemi k vyhledávání v *BDČZ* (vystaveno na YouTube).

Od roku 2019 se *BDČZ* stala součástí Digitální výzkumné infrastruktury pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy (LINDAT/CLARIAH-CZ). Tato výzkumná infrastruktura si klade za cíl zpřístupnit digitalizované zdroje z jedenácti předních národních kulturních, paměťových či vzdělávacích institucí, zahrnující různé společenskovední obory. Projekt infrastruktury (LM2018101) na léta 2019–2022 řídí Univerzita Karlova.

Bibliografické oddělení pracovalo též na projektu *Akademická encyklopedie českých dějin – zpřístupnění plných textů* v rámci programu *Paměť v digitálním věku Strategie AV21*. Projekt zpřístupňu-

AKADEMICKÁ ENCYKLOPEDIE ČESKÝCH DĚJIN

Rozšířené vyhledávání

[Domů](#) [Vyhledávání](#) [Rejstříky](#) [Hesla](#) [Kontakt](#) [Média](#) [Přihlásit se](#)

Charakteristika

Akademická encyklopedie českých dějin (AEČD) představuje rozsáhlou sumární publikaci, která má ve zhruba 15 svazcích shrnout klíčový pojmový aparát a faktografii z dějin Českých zemí od jejich počátků až po současnost. Hesla zahrnují pojmy z oblasti kultury, politiky, vědy, zahraničních vztahů, státní a církevní správy, etnického a územního vývoje Českých zemí atd. Nezahrnuje pouze biografická hesla, která jsou předmětem Biografického lexikonu českých zemí, a historicko-topografická hesla, jimž jsou věnovány jiné lexikony. Snahou projektu je představit základní pojmy českých dějin pohledem moderní historiografie, uvést k nim základní odbornou literaturu, příp. edice, a popsat zkoumanou problematiku v jejích historických proměnách.

Vymezení

AEČD mapuje prostor českých dějin – tedy především oblast Čech, Moravy a české části Slezska. Nicméně rozpětí témat zasahuje i oblasti, které se kdykoliv během dějinného vývoje dostaly do orbitu českého státu a české kultury – geograficky, politicky, institucionálně, kulturně, církevně nebo etnicky. Prostor českých dějin není omezen ani etnický – zahrnuje vedle majoritní české i německou, polskou, židovskou nebo slovenskou část dějinného prostoru Českých zemí a všimá si i významných menšin (včetně romské) a emigrací (německé, ruské, ukrajinské). V případě, že se heslo dotýká širších vazeb českého státu a jeho dějinného prostoru (habsburská monarchie, Československo), je jeho tematika směřována k českému prostředí, avšak se zřetelem k mezinárodnímu kontextu. Zároveň je zpracována problematika vztahů českého prostředí k ostatním etnikům a státům ve všech světových regionech. Stejně tak je pozornost věnována i českým menšinám v zahraničí.

Periodizace

Témata AEČD jsou volena od známých počátků historického vývoje na českém území. Důraz je kladen na témata související s českým státem. Horní časová hranice není určena – v případě možnosti jsou aktuální témata zpracovávána do nejžhavější současnosti.

Témata

- ÚZEMÍ** (teritoriální, státoprávní a strukturálně-organizační vývoj Českých zemí a českého státu; státní a předstátní útvary, jejich názvy, vnitřní skladba a proměny; země a jejich významné součásti, jež byly k českému státu dočasně

Vydané svazky

I. svazek (A–C)

→ obsah

II. svazek (Č/1)

→ obsah

III. svazek (Č/2)

→ obsah

IV. svazek (D–G)

→ obsah

Zadejte hledaný text

Rozšířené vyhledávání

Domů
Vyhledávání
Rejstříky
Hesla
Kontakt
Média

Přihlásit se

Černá smrt

Doležalová, Eva,

Související hesla: Mor; Epidemie; Husitská revoluce; Židé

Zobrazit plný text

Zpět na vyhledané
Předchozí
Následující

Dokumenty ke stažení

Zobrazit připojené soubory

Černá smrt / Eva Doležalová
3kB

Akademická encyklopedie

Oblíbené
Do oblíbených

Žádné položky

Obsah: Literatura

Klíčová slova: lékařství; mor; epidemie; úmrtnost; revoluce; nepokoje protizidovské

Systematika: přehledná zpracování světových dějin (chronologicky); choroby, epidemie

Žánr a forma: hesla slovníková

Zdrojový dokument: Akademická encyklopedie českých dějin, Sv. 2, Č/1 (žarodějnické procesy – žesko-portugalské vztahy) / Praha : Historický ústav, 2011 Práce Historického ústavu AV ČR. Řada E – Encyclopaedica. ; 3 378 s. : il. 978-80-7286-193-4 s. 22-23

Literatura:

Autour de la peste noire au 14. siècle en Bohême / Craus, František, 1963 Annales : histoire, sciences sociales Paris : Colin, 0395-2649 18, č. 4 (1963), s. 720-724

Morová epidemie roku 1380 v Čechách / Maur, Eduard, Historická demografie Praha : Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1986 0323-0937 Roč. 10, (1986), s. 37-71

Mor, krize a husitská revoluce / Čechura, Jaroslav, 1994 Český časopis historický = The Czech Historical Review / Praha : Historický ústav AV ČR, 1994 831 s. 0862-6111 92, č. 2, (1994.) s. 286-303

Mor z roku 1380 a příčiny husitské revoluce / Mezník, Jaroslav, 1995 Český časopis historický = The Czech Historical Review / Praha : Historický ústav AV ČR, 1995 822 s. 0862-6111 93, č. 4, (1995.) s. 702-710

Dějiny obyvatelstva českých zemí / Praha : Mladá fronta, 1996

Morová epidemie na Rakovnícku v roce 1380. Modelová studie k životu farního kléru / Nodl, Martin, 1998 Facta probant homines : sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hrdkové / Praha : Scriptorium, 1998 589 s. 80-86197-00-X, s. 301-310

Černá smrt v Evropě : velký mor a konec středověku / Bergdolt, Klaus, Praha : Vyšehrad, 2002

je ve formě bibliografických záznamů s připojenými plnými texty hesla *Akademické encyklopedie* v rámci portálu *Akademické encyklopedie českých dějin* (<https://aecd.kpsys.cz>) a *Souborného katalogu Bibliografie české a slovenské historiografie* (<https://hucentral.kpsys.cz>). Encyklopedická hesla jsou zveřejňována v režimu otevřeného přístupu, v roce 2020 byly uživatelům zpřístupněny první dva svazky *Akademické encyklopedie českých dějin* (sv. A-C, Č/1).

Od roku 2020 řeší bibliografické oddělení nový projekt *Správa území v prostoru a čase* (TL03000264, 2020–2023, hlavní řešitel ČVUT, spoluřešitel HÚ) zaměřený na studium evidence vlastnických vztahů ve spojitosti se správními a administrativními jednotkami v období novověku pro historickou zemi Čechy a podrobněji na příkladech vybraných modelových území (viz též oddíl granty).

VÝZKUMNÁ CENTRA

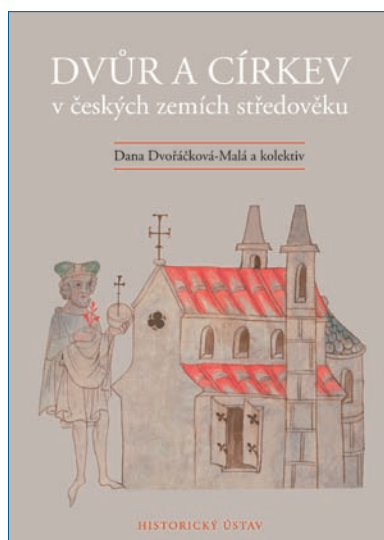
Výzkumné centrum Dvory a rezidence ve středověku

DaR

Činnost výzkumného centra v roce 2020 pokračovala v souladu s harmonogramem stanoveným pro léta 2013–2020 (<http://www.hiu.cas.cz/cs/organizacni-struktura/vyzkumne-centrum-dvory-a-rezidence-ve-stredoveku/program-vyzkumu-2013-2020.ep/>), ale byla výrazně upravena vzhledem ke kritické pandemické situaci ve světě a v České republice. Mezinárodní konference původně plánovaná na 30. září 2020 byla z důvodu platného nouzového stavu na území České republiky přesunuta do roku 2021. Hlavní aktivity se proto soustředily na přípravu budoucích badatelských aktivit, prohloubení mezinárodní spolupráce a vydávání knižních publikací.

V říjnu roku 2020 vyšla monografie Dany Dvořákové-Malé, vedoucí výzkumného centra, věnovaná historiografii a vývoji dvorského bádání pod názvem *Dvůr jako téma. Výzkum panovnické společnosti v českém středověku. Historiografie, koncepty, úvahy*, kterou vydal HÚ. Publikace vyšla jako třetí svazek tzv. řady *Dvory a rezidence* nakladatelství Historický ústav. Současně byly dokončeny redakční práce pro vydání sborníku z mezinárodní a mezioborové konference Výzkumného centra Dvory a rezidence ve středověku ze dne 29. ledna 2019 konané v Praze. Publikace byla připravena ve spolupráci s Katedrou germanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Historickým ústavem Univerzity v Lucemburku (Institut d'Histoire, FLSHASE, UL). Kniha vyjde pod názvem *Über den Hof und am Hofe. Geschichtsschreibung und Literatur im Mittelalter* (Hgg. Dana Dvořáková-Malá, Kristýna Solomon, Michel Margue) v nakladatelství Thelem v Berlíně v roce 2021.

V rámci mezinárodních aktivit, které byly rovněž omezeny pandemickou situací, došlo nicméně k plánování spolupráce, jak v podobě knižních výstupů, tak konferenčních setkání pro futuro. V prvním případě se jedná o prohloubení spolupráce s Residenzen-Kommission se sídlem na univerzitě v německém Kielu. Ve druhém pak o přípravu mezinárodní česko-polské konference ve spolupráci s Polskou akademií věd a výzkumným centrem *Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy* (<https://ihpan.edu.pl/struktura/zaklady-naukowe/zespol-do-badan-nad-dworami-i-elitami-wladzy/>), která by se měla konat v roce 2022 v Krakově.

Výzkumné centrum historické geografie

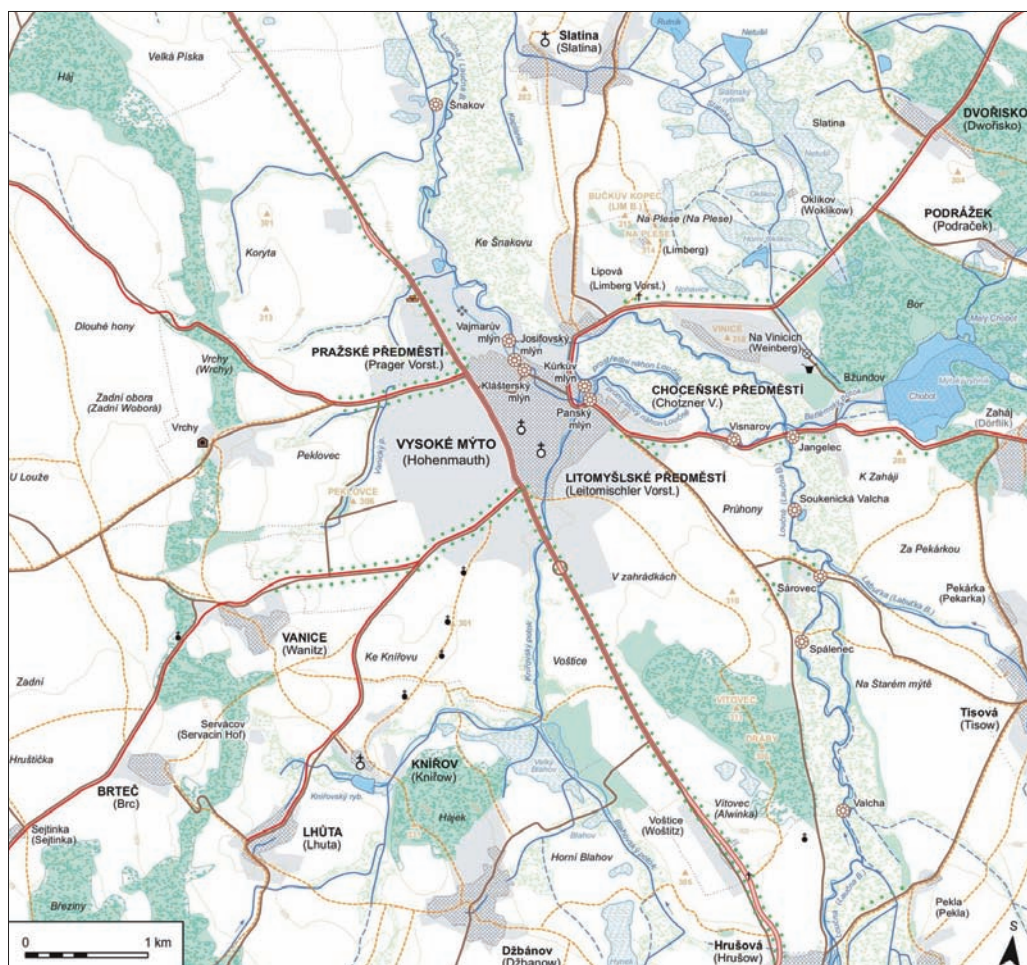
Výzkumné centrum historické geografie

V roce 2020 se činnost centra zaměřila na tyto interdisciplinární okruhy témat: 1. Teoreticko-metodologické přístupy české historické geografie v evropském a světovém kontextu s důrazem na aktuální diskurs a koncepty, 2. Historická krajina jako české a evropské kulturní dědictví, vybrané sondy, 3. Urbanizace českých

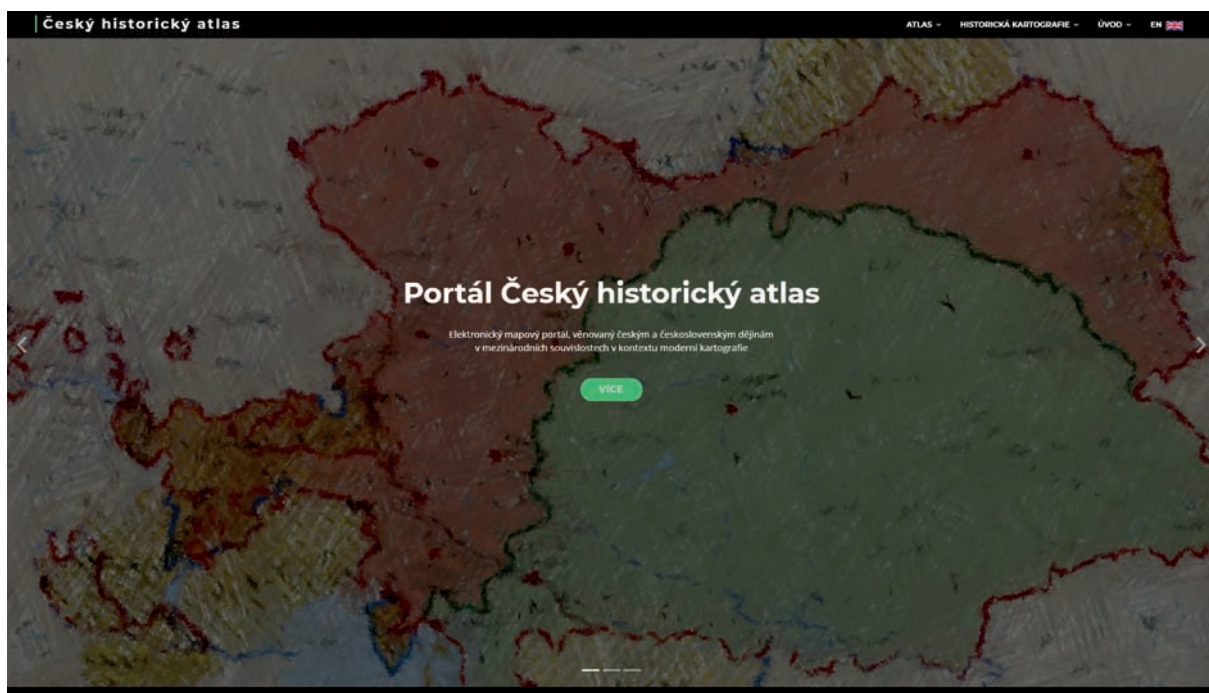
zemí v evropském prostoru (etapy urbanizačního procesu od středověku do 20. století, vývoj městských obcí v závislosti na přírodním prostředí aj.), 4. Regiony a regionální identity v proměnách. Byl vydán *Historický atlas měst České republiky*, sv. č. 31 Jaroměř, připravoval se sv. č. 32 Ústí nad Labem ve spolupráci s Filozofickou fakultou UJEP a sv. č. 33 Vysoké Mýto. Publikace *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*, vydaná v roce 2019, získala následující ocenění: *Cena nakladatelství Academia za rok 2019*, *Cena AV ČR za mimořádný výsledek výzkumu, experimentálního vývoje a inovací* a titul *Mapa roku 2019*, udělovaný Českou kartografickou společností.

Ve spolupráci s odborníky z Přírodovědecké fakulty UK se 22. ledna 2020 konala tradiční již 16. historickogeografická konference *Projevy emocí, víry a rozumu v historických krajinách* a připravovala 17. historickogeografická konference *Živá voda v historických krajinách*, s ohledem na epidemickou situaci byl její termín přesunut z 20. ledna 2021 na 19. května 2021. Probíhala příprava konference k výročí vydání mapy Čech od významného kartografa Johanna Christopa Müllera (1720), které byla rovněž s ohledem na epidemickou situaci přesunuta na 21. června 2021.

Krajinné schéma královského věnného města Vysoké Mýto.

Činnost centra byla dále podporována těmito souvisejícími projekty: *Český historický atlas*, NAKI II, 2016–2020, DG16P02H010, HÚ, ČVUT (v rámci projektu byl dokončen elektronický portál *Český historický atlas*); *Věnná města českých královen (Živá součást historického vědomí a její podpora nástroji historické geografie, virtuální reality a kyberprostoru)*, NAKI II, 2018–2022, DG18P02OVV015, FF UHK, HÚ, ČVUT; *Historické vodohospodářské objekty, jejich hodnota, funkce a význam pro současnou dobu*, NAKI, 2018–2022, DG18P02OVV019, Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., HÚ, Národní památkový ústav, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Univerzita Palackého v Olomouci; a programy *Strategie AV21 Paměť v digitálním věku*, 2020, *Digital Humanities – zpřístupňování, uchovávání a záchrana pramenů v digitálním věku*, *Národnostní diverzita na mapách českých zemí – kartografický obraz a realita* a *Portál Historického atlasu měst ČR*.

Český historický atlas

ATLAS HISTORICKÁ KARTOGRAFIE ÚVOD EN

O PROJEKTU

Český historický atlas je projektem aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) Ministerstva kultury, identifikační číslo DG16P02H010, na léta 2016–2020. Navazuje na spolupráci Historického ústavu AV ČR a Katedry geomatiky FSV ČVUT v oblasti atlasové historické kartografie, realizované v rámci Akademického atlasu českých dějin (2014, 2016; oceněný mimo jiné Magnesií Literou, udělenou roku 2015) a dalších historickokartografických prací. Hláší se k Prioritám VaV (výzkumu, vývoje a inovací) 3.2 Národní, regionální a lokální identita a tradice a 3.2.1 Znalosti historie jako předpoklad uchovávání a pěstování národní, regionální a lokální identity, paměti a tradice v národním kontextu.

V rámci projektu byly realizovány především tyto dva zásadní výsledky: **Elektronický mapový portál** a **Tištěný historický atlas**. Obě soubory map doplňují textové komentáře a vyzobrazení. V rámci projektu byly uspořádány workshopy k teoreticko-metodologickým problémům tvorby a zveřejňování historických map, členové týmu publikovali řadu studií a účastnili se odborných konferencí k tématu atlasové kartografie, tištěné i elektronické.

Elektronický mapový portál

Elektronický mapový portál **Český historický atlas**, věnovaný českým a československým dějinám v mezinárodních souvislostech, využívá jako webová mapová aplikace s využitím nejmodernějších technologií: GIS. Otevírá odborné i široké veřejnosti, žákům a studentům, nestandardní, v České republice dosud nerealizovaný přístup k výsledkům historického výzkumu prostřednictvím elektronické historické kartografie. Elektronické historické atlasy, přístupné na internetu, jsou veřejnosti v České republice výsoce žádané. Přesto zatím bylo možné využívat jen internetové atlasy zahraniční, které informují o českých a československých dějinách velmi povrchně a často zkráceně, případně sliší historické mapy mnohdy laických autorů, obsahující řadu rozporuplných údajů. Portál Český historický atlas prezentuje historické vědy v kontextu moderní kartografie, přispívá k uchování národní paměti a k formování historického vědomí společnosti.

[Titul](#)

Tištěný historický atlas

Tištěný **Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století**. Praha 2018. Obsahuje historické mapy s historicky významnými a celospolečensky atraktivními tématy, zejména k období 20. století, prohlubující obsah Akademického atlasu českých dějin s důrazem na dosud nepracovanou problematiku. Dějiny 20. století v mnoha případech prolínají do současnosti jako součást historické a kolektivní paměti. Dotýkají se živých osob nebo připomínají zkušenosti, předávané paměťmi napříč generacemi. Atlas představuje kartograficky ztvárněné historické události, které stále ovlivňují odbornou i širší laickou veřejnost, nabízí pohled na dějiny výše v čas a prostoru tak, jak je umožňují tištěné (analogové) analytické i syntetické mapy, s určitou mírou statičnosti, ale zároveň s předností stálosti tištěných médií oproti internetovým. Základem tištěného atlasu se stala mapa se specializovaným obsahem (mapa) s názvem Soubor dějepisných map k českým dějinám 20. století.

30

I. VĚDA A VÝZKUM

Výzkumné centrum dějin východní Evropy

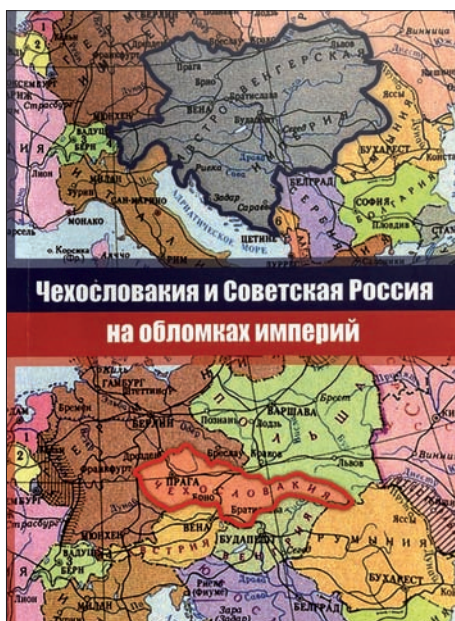

Výzkumné centrum dějin východní Evropy se i v roce 2020 snažilo pokračovat v zajišťování spolupráce HŮ s badateli a výzkumnými institucemi, které se věnují tématům z kulturních, sociálních, hospodářských, duchovních a politických dějin východní Evropy a tématům o minulosti tohoto historického oboru. Nově byla uzavřena smlouva o spolupráci HŮ s Ústavem východoevropských studií FF UK a v rámci možností daných vládními omezeními v důsledku pandemie Covid-19 naplňována v roce 2019 uzavřená smlouva o spolu-

práci HŮ se Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i. a Společností pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s. V rámci ní je mj. rozvíjena spolupráce s tuzemskými i zahraničními slavisty a balkanisty.

Centrum připravovalo ve spolupráci s Českou společností pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s., Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i., Slovenskou historickou společností, Ústavem východoevropských studií FF UK a Historickým ústavem FF MU mezinárodní sympózi-um *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách / Oppresion, Despotism and Totalitarianism in Culture and Cultural History*. Sympózi-um připravené na dny 14.–16. října 2020 však bylo nutné přeložit. Plánováno je na polovinu října 2021. Byl však připraven program a tištěná a elektronická podoba česko-slovensko-anglického sborníku abstraktů přihlášených referátů: Radomír Vlček (ed.), *Ne-svoboda, despotie a totalitarismus v kultuře a v kulturních dějinách / Oppresion, Despotism and Totalitarianism in Culture and Cultural History*, Praha – Brno 2020, 104 s., viz: http://www.hiu.cas.cz/cs/download/abstrakta_2020_blok_def.pdf.

V intencích pracovní náplně centra se jeho členové účastnili on-line přednášek, prezentačních a popularizačních akcí pro veřejnost, na vysokých a středních školách a dalších různých osvětových aktivit. Vzdělávací činnost zaměřovali na vysokoškolskou mládež (výuka na českých a slovenských vysokých školách, vedení kvalifikačních prací, konzultační činnost) a propagaci vědy mezi středoškolskou mládeží (účast v projektu *Otevřená věda – Minulost Ruska – věc neznámá*). Marginální nebylo ani jejich zapojení do vzdělávání středoškolských učitelů v rámci projektu *Descartes – Jak poznávat a učit minulost Ruska*.

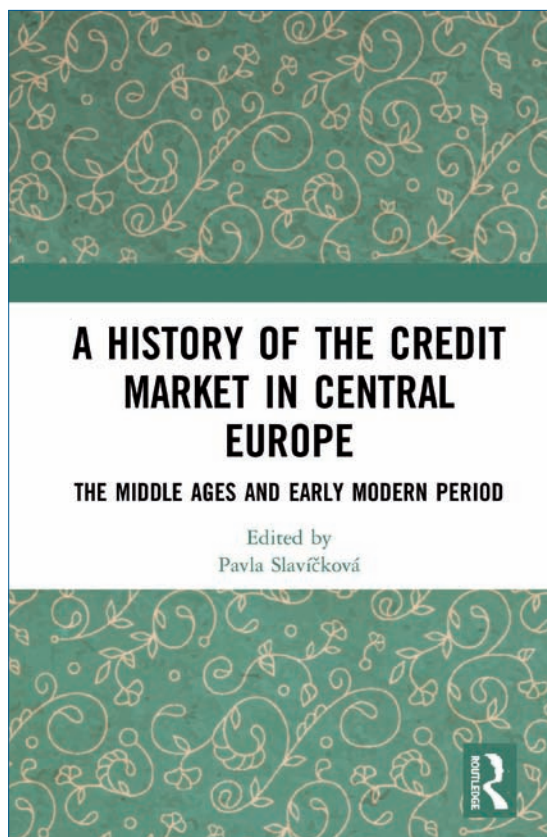

Kolektivní monografie vzniklá v rámci spolupráce Česko-ruské komise historiků a archivářů. Jeleny Pavlovny Serapionovoy (ed.), *Чехословакия и Советская Россия на обломках империй*, Moskva, Institut slavianovedenija RAN 2020, 192 s. ISBN 978-5-7576-0442-8.

Centrum raně novověkých studií

V roce 2020 činnost Centra raně novověkých studií, společného pracoviště HÚ a Filozofické fakulty Jihočeské univerzity, kontinuálně navázala na předchozí výzkumy v oblasti dějin 16.–18. století s důrazem na dějiny měst, šlechty, hospodářské a sociální dějiny, dějiny vojenství a pomocné vědy historické. Systematická práce s původními prameny uloženými v jihočeských, ale také dalších archivech se soustředila jednak na realizaci grantového projektu GA ČR č. 18-01320S „Komunikace rebelie“. *České stavovské povstání a jeho následky v politice městských rad v zemích Koruny české (1617–1623)* / „Die Kommunikation der Rebellion“. *Der Böhmisches Ständeaufstand und seine Folgen in der Politik der Stadträte in den Ländern der Böhmischen Krone (1617–1623)*, jednak na publikační aktivity naměřované do rozličných domácích i zahraničních odborných tiskovin. Z významnějších zahraničních výstupů lze zmínit autorský podíl Tomáše Sternecka na kolektivní monografii o dějinách úvěru *A History of the Credit Market in Central Europe: The Middle Ages and Early Modern Period* (kapitola *Investments of a south Bohemian 'banker' in the first half of the 16th century: The credit operations of Knight Petr Doudlebský of Doudleby*), již vydalo londýnské nakladatelství Routledge.

Kromě přípravy odborných publikací byly v Centru raně novověkých studií v roce 2020 výrazně rozvíjeny popularizační aktivity (z větší části souvisely s aktuálními výročími významných událostí doby českého stavovského povstání 1618–1620), zahrnující vedle tištěných výstupů také televizní vystoupení, veřejné přednášky a podobné formy zpřístupňování vědeckých poznatků širšímu okruhu zájemců. Spolupráce HÚ s Jihočeskou univerzitou spočívala především v zapojení Tomáše Sternecka do výuky na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Jihočeské univerzity, a to v následujících řádných kurzech magisterského studijního programu: 1) Genealogie, 2) Sfragistika, heraldika a genealogie, 3) Přednášky v rámci cyklu seznamujícího posluchače z různých studijních oborů s jednotlivými pomocnými vědami historickými.

Kolektivní publikace vydaná nakladatelstvím Routledge, do níž přispěli dva pracovníci HÚ (Marie Buňatová, Tomáš Sterneck)

Centrum právněhistorických studií

Centrum právněhistorických studií se v roce 2020 i nadále podílelo na pokračujících akcích souvisejících se 100. výročím vzniku československého státu. V tomto ohledu bylo klíčové uspořádání mezinárodní vědecké konference *100 let od přijetí Ústavní listiny Československé republiky. Historické, politické a právní souvislosti*, která se uskutečnila ve dnech 28.–29. února 2020 v Hlavním sále Senátu Parlamentu ČR.

Pokračovala také příprava velkých edičních projektů, kde byla soustředěna pozornost na pokračování ediční řady *Dokumenty československé zahraniční politiky 1938–1945*, kde byl vydán péčí kolektivu Jana Němečka, Jana Kuklíka a Daniely Němečkové-Králíkové svazek B/4/2 (1943/2) a byla zahájena příprava prvního svazku další řady C/1 (1945).

Centrum právněhistorických studií se v roce 2020 soustředilo na přípravu schválené Joint Session, kterou pod názvem *Uneasiness with minorities throughout the 20th century? Lessons from East Central Europe compared*, a to ve spolupráci se Slovenským národním komitétém historiků a Commission Internationale des Études Historiques Slaves pro XXIII. Kongres historických věd, jenž se měl uskutečnit v Poznani v srpnu 2020, nicméně vzhledem k pandemii byl kongres odložen o rok na srpen 2022.

Vyvrcholením několikaletého výzkumu v českých, slovenských a italských archivech (včetně archivů velmocí, zejména Velké Británie) se stala příprava společného výstupu pracovníků Centra právněhistorických studií v podobě druhého dílu monografie Jana Němečka a Jana Kuklíka *In the shadow of the Fasces II: The path to the re-establishment of independent Czechoslovakia. Czechoslovak-Italian relations 1939–1945*, který vyjde v roce 2021 v rámci knižnice Českého historického ústavu v Římě.

Zástupkyně Akademické rady AV ČR Taťána Petrasová, rektor Univerzity Karlovy Tomáš Zima a první místopředseda Senátu Jiří Růžička na konferenci k ústavě 1920 *100 let od přijetí Ústavní listiny Československé republiky. Historické, politické a právní souvislosti*.

Jan Kuklík, Daniela Němečková-Králíková a Jan Němeček při zahájení konference o ústavě 1920.

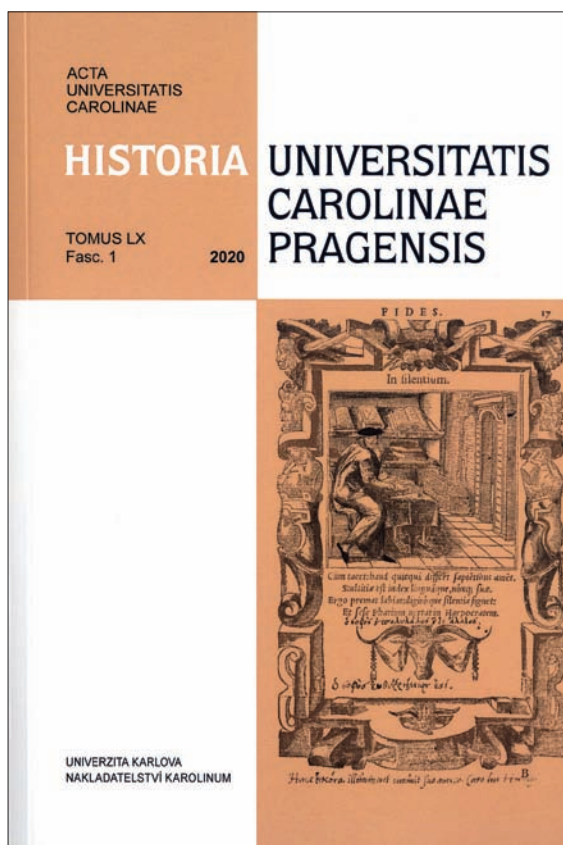
Centrum pro dějiny vzdělanosti

Centrum pro dějiny vzdělanosti je interdisciplinárním pracovištěm, které vzniklo při HÚ k 1. 9. 2018 s cílem koordinace výzkumu v České republice v oblasti dějin vzdělanosti od středověku po nejnovější dobu a zároveň jeho intenzivnějším spojením s podobně zaměřeným badáním v zahraničí. Vedle toho má vlastní badatelské ambice, jež jsou realizovány prostřednictvím vědeckých setkání různého

druhu, podávání či řešení kolektivních grantových projektů, stejně jako vydávání odborných publikací. Kromě vědecké komunity cílí centrum rovněž na širokou laickou veřejnost, které zpřístupňuje dosažené poznatky formou přednášek i dalších aktivit (výstavy apod.). Činnost centra je založena na široké mezioborové spolupráci s dalšími institucemi, a to jak s ústavy AV ČR (Filozofický ústav, Ústav pro soudobé dějiny), tak také s vysokými školami (Filozofická fakulta UK, Fakulta humanitních studií UK, Ústav dějin UK a Archiv UK, Filozofická fakulta JČU, Filozofická fakulta OSU, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TUL ad.) i s některými muzejními institucemi (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského Praha, Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě ad.).

Pro rok 2020 bylo naplánováno několik aktivit, které však postihla pandemie koronaviru. Na 9.–10. září byla ve spolupráci s Humboldt-Universität v Berlíně, Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského a Technickou univerzitou v Liberci připravena mezinárodní konference *From school inspectors to school inspection. Supervision of schools in Europe from the Middle Ages to Modern times*, jež však nakonec nemohla proběhnout. Po domluvě s účastníky budou texty vycházející z připravených referátů po lektorském řízení vydány v nakladatelství Klinkhardt. Podobně nebylo možné realizovat naplánovanou přednášku prof. Matthiase Ascheho z postupimské univerzity.

V roce 2020 byl však v rámci centra i grantu GA ČR dokončen ve spolupráci s Ústavem dějin UK a Archivem UK rukopis práce *Profesoři pražské univerzity v pozdním středověku a raném novověku (1457/1458–1622)*, která vyjde v nakladatelství Academia, a také bylo pro tisk připraveno zvláštní číslo časopisu *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* (60, 2020, č. 1), obsahující příspěvky konference pořádané Centrem pro dějiny vzdělanosti v roce 2019: Blanka Zilynská, Martin Holý (eds.), *University Professors in (Central) Europe from Middle Ages to Early Modern Period (15th–18th Centuries)*, Prague 2020.

V témže roce byla zároveň ve spolupráci centra, Arbeitskreisu Vormoderne Erziehungs-
geschichte, Universität Saarbrücken, Universität Luzern, Università Cattolica v Miláně, Eötvös Loránd
University v Budapešti, Národního pedagogického muzea a Technické univerzity v Liberci připrave-
na mezinárodní konference *Transitions in pedagogical and educational-historical perspective from
Middle Ages to Postmodernism*, která by měla proběhnout 30. září – 1. října 2021. Plánováno je pro-
zatím fyzické setkání, nebude-li možné, pak proběhne workshop on-line.

Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny

Výzkumné centrum
pro církevní a náboženské dějiny

Výzkumné centrum, které vzniklo při HÚ v roce 2018, představuje otevřenou platformu sdružující badatele zabývající se církevní a náboženskou te-

matikou především českých zemí bez ohledu na časové vymezení jejich výzkumu. Je zaměřeno na dějiny křesťanství v západokřesťanském náboženském a společenském prostoru.

Na činnost centra v roce 2020 velmi omezujícím způsobem dopadla pandemická situace. Vzhledem k jarnímu a podzimnímu omezení a následným zákazům podniků založených na setkávání a osobních kontaktech účastníků muselo zrušit plánované akce. Zájemcům tedy mohlo být k dispozici pouze na webu. V rámci centra však v této době vznikaly odborné texty k náboženským a církevním dějinám, především text pro chystanou publikaci *Velké dějiny zemí Koruny české – tematická řada*, který je věnován dějinám křesťanství. Dále se centrum soustředilo na přípravu velké akce pro rok 2021. Jedná se o listopadovou konferenci zaměřenou na téma *Církev a krize v průběhu staletí*, kterou centrum uspořádá ve spolupráci s HÚ a Katolickou teologickou fakultou UK. V současnosti se předpokládá její reálné konání, pokud by to však i na podzim situace vyžadovala, probíhala by distančně.

Český historický ústav v Římě

Český historický ústav v Římě (dále ČHÚŘ) je zahraničním pracovištěm HÚ, které bylo formálně založeno koncem roku 1993 ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK a působí od 1. ledna 1994. V koncepčních otázkách a při výběru stipendistů je řízeno Komisí ČHÚŘ, kterou jmenuje Akademická rada AV ČR; prostřednictvím HÚ je zajištěno financování Akademií věd ČR (bez podílu jiných institucí). Kontinuita činnosti ČHÚŘ byla zajištěna rozhodnutím Akademické rady AV ČR, která na svém 40. zasedání 20. října 2020 jmenovala, a předsedkyně AV ČR prof. Eva Zažímalová dekretem potvrdila členy Komise ČHÚŘ na období 1. 11. 2020 – 31. 10. 2024, a ředitele ČHÚŘ na období 1. 1. 2021 – 31. 12. 2024.

Výzkum ve vatikánských a jiných římských, případně i dalších italských (zejména milánských) archivech a knihovnách provádějí odborníci HÚ a jiných ústavů AV ČR (Etnologický ústav, Filozofický ústav, Masarykův ústav a Archiv, Ústav státu a práva), vysokých škol a archivů.

V roce 2020 byla badatelská činnost v římském ústavu silně postížena celosvětovou pandemií, která měla zvláště těžký dopad v Itálii. V důsledku toho bylo možno vyslat do ČHÚŘ na počátku roku 2020 pouze tři badatele. Následující pobyty byly projednávány a Komisí ČHÚŘ za vedení prof. F. Šmahela per rollam schvalovány na posunuté podzimní termíny; avšak ani ty se nemohly uskutečnit po vypuknutí druhé vlny pandemie. Zvýšená administrativní zátěž, spojená také s dálkovým jednáním s Mezinárodní unií archeologických, historických a uměleckohistorických ústavů v Římě, se tak bohužel nemohla promítnout do intenzivního vysílání českých stipendistů do Říma.

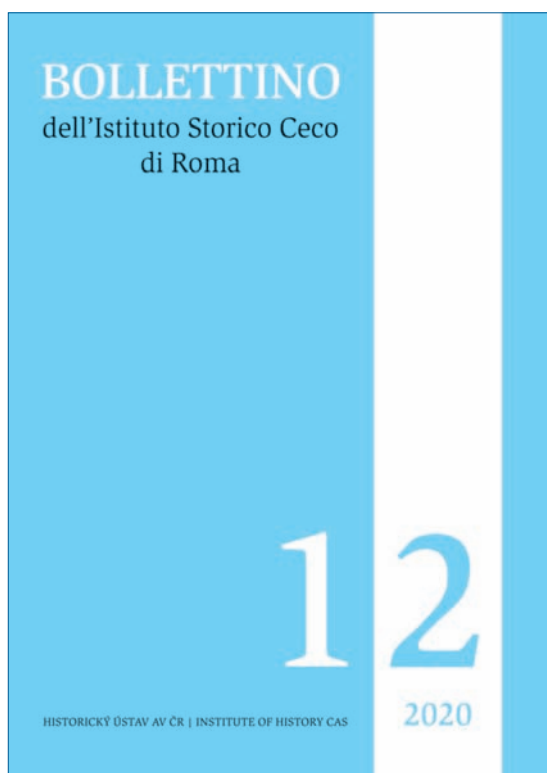

Neorenesanční budova české Papežské koleje Nepomucenum, v jejímž třetím poschodí sídlí *Český historický ústav v Římě*.

Byla proto zvolena náhradní činnost, tj. zpracování již dříve heuristicky zajištěných pramenů na domácích pracovištích v České republice, a to v souladu s pokyny předsedy Komise ČHÚŘ prof. F. Šmahela a ředitele HÚ prof. M. Holého.

V těchto výjimečných podmínkách plynule pokračoval výzkum církevních, politických, kulturních a hospodářských dějin pozdního středověku, raného novověku, 19. a počátku 20. století, meziválečného období a diplomacie v době druhé světové války. Nebyla narušena příprava nejdůležitější edice, tj. kritického vydávání nunciaturních pramenů z přelomu 16. a 17. století. Výsledky se projeví ve vydání řady studií, kritických edicí vatikánských pramenů a několika monografií, jejichž autoři jsou stipendisté ČHÚŘ pracující jednak v HÚ a v dalších ústavech AV ČR, jednak na vysokých školách. Monografie se týkají dějin vztahů mezi střední Evropou a papežstvím, dějin obchodu, církevní historie a zvláště role jezuitského řádu, vývoje architektury a urbanismu a dalších otázek starších i moderních dějin.

ČHÚŘ vydává periodické řady a monografie. V roce 2020 byla vydána italská publikace *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* (svazek 12/2020, 432 s.), která je podstatně větší než předchozí svazky a která podává kromě tematického bloku studií o podílu českých zemí na evropské diplomacii v 17. století také soubor studií reprezentujících jednotlivé tematické směry bádání ČHÚŘ a dvacet recenzí hodnotících nejnovější výsledky výzkumu v ČHÚŘ. V rámci série *Biblioteca dell'Istituto Storico Ceco di Roma* (svazek 7) pokračovala příprava závěrečného dílu anglické monografie Jan Kuklík – Jan Němeček, *In the Shadow of the Fasces II*, v níž jsou analyticko-syntetickou formou zpracovávány výsledky dlouhodobého výzkumu v Diplomatickém archivu italského Ministerstva zahraničních věcí v Římě. Monografie přinese originální výklad o dějinách diplomatických vztahů mezi Československem a Itálií v letech 1943–1945. Pokračovalo doplňování *Bio-bibliografické databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku* (řešitelka projektu: Kateřina Bobková-Valentová), na jejímž základě vznikly čtyři rozsáhlé publikace ke kulturním a sociálním dějinám jezuitského řádu; dále pokračovala práce na základních edicích: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (Lenka Blechová) a zprávy nunciů z předbělohorské a pobělohorské doby *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem* (Tomáš Černušák, Alena Pazderová).

■ Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice

V rámci spolupráce s dalšími institucemi v HÚ působí dvě společná pracoviště s vysokými školami bez časového omezení, a to Centrum raně novověkých studií (s Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity) a Centrum právněhistorických studií (s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy). Výzkumné centrum historické geografie, které bylo ustaveno společně s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy v rámci projektu GA ČR, pokračuje ve své činnosti. Jeho cíle jsou nyní zaměřeny především na řešení aktuálních mezinárodních i domácích teoreticko-metodologických přístupů v oboru. Na činnosti tohoto centra se vedle pracovníků HÚ i nadále podílejí specialisté z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a dalších akademických pracovišť.

Jako interdisciplinární pracovní týmy úzce spolupracující s dalšími institucemi vědy a výzkumu v České republice i v zahraničí působí v HÚ: 1) Výzkumné centrum Dvory a rezidence ve středověku, 2) Výzkumné centrum dějiny východní Evropy, 3) Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny, 4) Centrum pro dějiny vzdělanosti, 5) Výzkumné centrum dějin východní Evropy. Hlavním úkolem těchto výzkumných center je iniciovat a moderovat mezioborovou diskusi v rámci zkoumaných témat. Spolupráce probíhá rovněž s řadou ústavů III. vědní oblasti AV ČR (většina ústavů 7.–9. sekce), v rámci NAKI a *Strategie AV21* pak také s I. vědní oblastí AV ČR (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.).

Na půdě HÚ působila v roce 2020 také tato odborná a profesní sdružení a mezinárodní komise: Český národní komitét balkanistů, Česko-ruská komise historiků a archivářů, Česko-slovenská komise historiků, Komise pro historickou geografii a Komise pro vydávání středověkých historických pramenů diplomatické povahy. HÚ je také zastoupen ve vrcholné profesní organizaci historiků, Českém národním komitétu historiků a také v Učené společnosti České republiky. Pracovníci HÚ jsou členy mnoha zahraničních společností a komisí. Byli a jsou činní ve vrcholných i poradních orgánech AV ČR (Akademický sněm, Sdružení moravských pracovišť, Koordinační komise pro zařazování pracovníků do nejvyššího kvalifikačního stupně, Ediční rada, Rada pro popularizaci vědy). Poskytovali expertní, informační, poradní a oponentní práce pro vysoké školy, různé státní instituce a grantové agentury.

■ Grantové projekty

Řešená témata výzkumného záměru HÚ doplňovaly grantové projekty. Celkem byli pracovníci HÚ v roce 2020 řešiteli 17 grantových projektů různých typů, v nichž byl HÚ příjemcem nebo spolupříjemcem, a to: 9 projektů GA ČR, 1 projekt TA ČR, 5 projektů NAKI II (MK ČR), 1 projekt velkých výzkumných infrastruktur (MŠMT ČR) a 1 projekt AV ČR *Prémie Lumina quaeruntur*. Roku 2020 se pracovníci HÚ opět účastnili vypsáných veřejných soutěží, a to zejména soutěží GA ČR a TA ČR. Podle dosud známých výsledků veřejných soutěží byl získán 1 projekt GA ČR (v roli hlavního příjemce).

GA ČR

Družstevnictví a politika za první Československé republiky

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Jan Slavíček, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-15238S

Doba trvání: 2020–2022

Mezioborově založený projekt se soustředí na problematiku družstev a družstevního hnutí v gravitaci politických stran. Ve druhé polovině 19. století založená instrumentalizace družstev jako součásti doktrín masových politických stran, zaměřená na zájmové připoutání jejich klientely, graduje v období meziválečném. Družstevní hnutí se stalo vážným systémovým činitelem politického rozvrstvení. Způsoby instrumentalizace, její charakter a dopady, a to jak na družstevní hnutí samotné, tak i na politické strany, jsou předmětem proponovaného výzkumu, jenž zahrnuje téma v domácí odborné literatuře dosud nereflektované.

Konfesní pluralita a knižní kultura v prostředí jednoty bratrské na počátku 17. století

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Markéta Růčková, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-10953S

Doba trvání: 2020–2022

Interdisciplinární projekt je zaměřen na výzkum vztahu jednoty bratrské a knižní kultury v prvních dvou desetiletích 17. století. Předmětem řešení budou různé aspekty produkce a recepce náboženské literatury v jednotě bratrské. Analyzovány budou vydavatelské strategie bratrských biskupů či důvody, které rozhodovaly o volbě místa tisku jednotlivých děl: v bratrské tiskárně v Kralicích, v dílnách českých komerčních tiskařů nebo v tiskárnách spojených s evropskými protestantskými centry. Pozornost bude též věnována distribuci bratrských tisků a intelektuálním kontaktům jednoty v evropském měřítku jako faktoru, který ovlivňoval její recepci zahraniční literatury. Dochované inventáře knihoven bratrských duchovních budou komparovány s jinými dobovými knihovnami. Výsledky projektu budou shrnuty v závěrečné odborné monografii, jejíž významnou část bude tvořit edice pramenů z archivu bratrského biskupa Matouše Konečného.

Postila Petra Chelčického

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Jaroslav Boubín, CSc.

Identifikační kód projektu: GA20-09518S

Doba trvání: 2020–2022

Navrhovaný projekt zamýšlí předložit kritickou edici a analýzu Postily Petra Chelčického. Tento zřejmě nejoriginálnější a zároveň jeden z nejpronikavějších myslitelů českého středověku vytvořil pozoruhodné dílo, jež náleží k trvalým hodnotám českého myšlení a české kultury. Svým významem však toto dílo překračuje hranice českých zemí a například kvůli svým pronikavým a ve své době neobvyklým postřehům o fungování středověké společnosti dodnes budí zájem i zahraničních odborníků. Postila přitom podává nejúplnější souhrn myšlenek Petra Chelčického a dotýká se tak širokého spektra otázek, jaké v žádném jiném Petrově díle nenalezneme. Zároveň Postila zůstává dosud nedoceneným historickým pramenem k poznání nejrůznějších stránek života v husitských Čechách.

Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: modernita, turistika, nacionalismus

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-19459S

Doba trvání: 2020–2022

Projekt usiluje zkoumat vztahy mezi moderní horskou turistikou, ochranou přírody a nacionalistickou politikou v Krkonoších v období 1890–1950. Za použití tisku, literatury a dalších dokumentů vytvořených spolky turistů nebo ochránců přírody bude usilovat zejména: analyzovat a srovnávat procesy modernity v horách a jejich interpretaci z nacionalistické perspektivy, analyzovat vztahy mezi etnickými skupinami žijícími nebo navštěvujícími zkoumanou oblast, srovnávat historické narativy o pohoří vytvořené různými etniky, zkoumat pokusy změnit hory v „národní panství“ po roce 1918 a 1938, transformaci pohoří po roce 1945, zejména jeho „počeštění“ a modifikace historických narativů o Krkonoších jako místu paměti Čechů a odsunutých Němců.

Židé v Černé Hoře: od neviditelnosti k obci

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: František Šístek, M.A., Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-02699S

Doba trvání: 2020–2022

Projekt se zaměřuje na dosud prakticky neprozkoumanou problematiku moderních dějin a současnosti židovské komunity v Černé Hoře. Bude založen na kombinaci historického (archivního) a terénního výzkumu (polostrukurované rozhovory, zúčastněné pozorování). Projekt hodlá rekonstruovat dosud „neviditelné“ dějiny židovského obyvatelstva v Černé Hoře ve 20. století (zejména 2. světová válka a socialistické období), zformování oficiální, státem uznané židovské obce po vyhlášení nezávislosti země v roce 2006 a současné narativy o minulosti a kolektivní identitě. Archivní a terénní výzkum proběhne především v Černé Hoře. Hlavní výsledek bude představovat kolektivní monografie v angličtině.

Česká univerzitní polonistika do roku 1939 (od polonofilství k systematickému bádání o dějinách polského jazyka a literatury)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Roman Baron, Ph.D.

Spolupříjemce: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta

Spoluřešitel: Mgr. Roman Madecki, Ph.D.

Spolupříjemce: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta

Spoluřešitel: Mgr. Renata Rusin Dybalska, Ph.D.

Identifikační kód: GA19-09017S

Doba trvání: 2019–2021

Projekt je zaměřen na výzkum dějin české polonistiky v její univerzitní podobě až do roku 1939. Sleduje vývoj oboru od zrodu českých zájmů o polský jazyk a literaturu v době národního obrození (Dobrovský, Hanka, Šafařík, Čelakovský aj.) až do uzavření českých vysokých škol v období protektorátu Čechy a Morava. Řešitelský kolektiv se bude věnovat raným českým polonistickým zájmům, jejich motivaci a okolnostem jejich vzniku (polonofilství; slovanská vzájemnost; konstituování slavistiky) a také dosud neprovedenému kritickému hodnocení prvních odborných prací. V období od r. 1923, po založení katedry polského jazyka a literatury na Univerzitě Karlově v Praze a lektorátu polštiny na Masarykově univerzitě v Brně, se projekt zaměří na vývoj české univerzitní polonistiky, zejména v oblasti jazykovědy a literární vědy, a to v širším kontextu česko-polských vztahů. Výsledkem projektu bude originální syntéza historie oboru ve formě závěrečné monografie, studií v odborných periodikách a prezentací realizovaných bádání na historických a filologických kongresech a konferencích v ČR i zahraničí.

„Komunikace rebelie“. České stavovské povstání a jeho následky v politice městských rad v zemích Koruny české (1617–1623)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Petr Hrachovec, Ph.D.

Identifikační kód: GA18-01320S

Doba trvání: 2018–2021

Momenty velkých politických krizí (jako českého stavovského povstání z let 1618–1620) vyvolaly u tehdejších politických aktérů zvýšenou potřebu informací. Tento zážitek krize způsobil zintenzivnění komunikace. Města jakožto „komunikační uzly“ sehrála v tomto ohledu specifickou roli. Pro analýzu tohoto fenoménu jsme zvolili čtyři středně velká města ze zemí Koruny české během českého stavovského povstání a doby bezprostředně následující: dvě z Horní Lužice (Zhořelec a Lubáň), jedno z Čech (České Budějovice), jedno z Moravy (Brno). Na základě metody „case studies“ chceme analyzovat raně novověké komunikační procesy a intermedialitu různých úrovní orální i písemné komunikace. Jak reagovala tato města na problémy tehdejší doby (např. na rychle se střídající zeměpány)? Do jaké míry se jim povedlo tuto krizi zvládnout? Nemělo ztroskotání českého stavovského povstání něco společného i s komunikačními procesy?

Universitas magistrorum. Profesori pražské utrakvistické univerzity (1458–1622)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Identifikační kód: GA18-00408S

Doba trvání: 2018–2020

Projekt se soustředí na profesory pražské univerzity v pozdním středověku a raném novověku (1458–1622). Jeho hlavním cílem je syntéza, jež v souladu s nejnovějšími metodologickými proudy a v komparaci s podobnými zahraničními projekty zaplní zjevnou mezeru v dosavadním bádání. Na základě pramenných rešerší a analýzy shromážděných bio-bibliografických údajů postihne jak řadu dílčích aspektů (sociální, geografická či národnostní skladba profesorů, jejich vzdělanostní curricula, působení na univerzitě a jeho předpoklady, každodennost profesorů včetně jejich hmotného zázemí, jejich reprezentace, kolektivní identita, literární činnost, kontakty s učiteli v Evropě či následné kariéry mimo univerzitu), tak také svým výrazným přesahem do jiných témat podstatně obohatí dosavadní výzkum. Kromě komplexního uchopení tématu, které bude v roce 2019 prezentováno na mezinárodní konferenci, přinese závěrečná syntéza i biogramy jednotlivých profesorů (předběžný odhad 250 osob).

Zrození osvěcenských reforem. Integrace skupiny tolerančních kazatelů z Uher v procesu formování české společnosti (1781–1870)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Sixtus Bolom-Kotari, Ph.D.

Identifikační kód: GA18-00885S

Doba trvání: 2018–2020

Projekt je zaměřen na analýzu socioprofesní skupiny uherských evangelických kazatelů „implantovaných“ do českého prostředí následkem reformy císaře Josefa II. Klade důraz na komplexní zhodnocení jejich sociálního a ekonomického postavení. Činí tak prostřednictvím komparace tří generačních vrstev s interdisciplinárním využitím širokého spektra pramenů. Tento postup je předpokladem zachycení specifik předmětné skupiny a její interakce s většinovou společností i dobovým státem, včetně procesu kulturního transferu. K hlavním úkolům výzkumu patří objasnění otázky, zda a do jaké míry se ve vztahu jednotlivých složek české společnosti k nábožensky charakterizované minoritní skupině promítala obecná sekularizační schémata „dlouhého“ 19. století, respektive české pokusy o prosazování konceptu „husitského národa“. Závěrem projektu bude kolektivní monografie doplněná o edici pramenů, jež bude přínosem jednak při mapování socioprofesních skupin české společnosti na prahu moderní doby, jednak ve výzkumu vztahu náboženství a nacionalismu.

TA ČR

Správa území v prostoru a čase

Hlavní příjemce: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební

Řešitel: Ing. Tomáš Janata Ph.D.

Další příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Václava Horčáková

Další příjemce: Státní oblastní archiv v Praze

Řešitel: Mgr. Jiří Smitka

Program: Program na podporu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ĚTA

Identifikační kód projektu: TL03000264

Doba trvání: 2020–2023

Projekt je zaměřen na komplexní studium podkladů k evidenci vlastnických vztahů ve spojitosti se správními a administrativními jednotkami v období novověku pro historickou zemi Čechy a podrobněji v modelových územích. Metodicky je založen na kombinaci studia písemných, kartografických a ikonografických pramenů, přičemž tato problematika je studována s ohledem na vzájemné vazby vývoje vlastnictví půdy a správy území. Cílem projektu je implementace všestranně užitečného prostředí pro vyhledávání a syntézu dat o patrimoniální správě, využití krajiny a hierarchizaci správních a administrativních jednotek včetně odkazů do bibliografie k jednotlivým jednotkám, a to formou veřejné webové aplikace, která představuje základní a dosud chybějící pomůcku pro archivní a knihovní pracoviště.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Český historický atlas

Konsorcium příjemců

Příjemce – koordinátor: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Eva Semotánová, DrSc.

Příjemce: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební

Řešitel: doc. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.

Identifikační kód: DG16P02H010

Doba trvání: 2016–2020

Projekt *Český historický atlas* se hlásí k Programu NAKI II (1. Národní identita, 1.1 Výzkum a jeho uplatnění – historické vědní obory a archeologie) a k Prioritám VaVaI (3.2 Národní, regionální a lokální identita a tradice, 3.2.1 Znalosti historie jako předpoklad uchovávání a pěstování národní, regionální a lokální identity, paměti a tradice v národním kontextu). Vychází z dosavadní spolupráce HÚ a Katedry geomatiky Fakulty stavební ČVUT v oblasti atlasové dějepisné kartografie, realizované v rámci *Akademického atlasu českých dějin* a dalších historicko-kartografických prací. Cílem projektu je navázat na tyto práce, pokračovat v přípravě dosud nezpracovaných, historicky významných a celospolečensky atraktivních témat, zejména k období 20. století, a zpřístupnit tato témata formou specializovaných map s textovým a obrazovým komentářem moderními metodami a přístupy v české i anglické jazykové verzi na zamýšleném elektronickém portálu *Český historický atlas*. Součástí projektu je rovněž zpracování tištěné verze dějepisného atlasu pro období 20. století

Telč a jezuité, řád a jeho mecenáši

Konsorcium příjemců

Příjemce – koordinátor: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Kateřina Valentová, Ph.D.

Příjemce: Národní památkový ústav

Řešitel: Mgr. Jana Záškodová (roz. Dostálová)

Příjemce: Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Bc. Michaela Ramešová

Identifikační kód: DG16P02M043

Doba trvání: 2016–2020

Hlavním cílem projektu je přinést nové poznatky o formování národní identity syntetickým pohledem na dosud nepoznanou stránku historie města Telče, které se v době baroka stalo regionálním

centrem prvořadého významu také díky působení jezuitské komunity. Zvláštní postavení telčského řádového domu jakožto střediska vrcholné duchovní formace české řádové provincie, úzký vztah fundátorů ke koleji a sepětí s organismem města poskytuje jedinečnou příležitost sledovat nejen vnitřní charakter, ale i dosud nepoznanou interakci těchto klíčových subjektů. Na základě shromáždění všech pramenů, které o jejich vzájemném působení svědčí, jejich analýzy a interpretace se rozvine rozsáhlý výzkum, který umožní aplikaci nabytých znalostí a vypracování metodiky evidence dokladů hmotné kultury, která poskytne efektivní nástroj unifikované dokumentace a využití dat. Součástí projektu je snaha překlenout asymetrii odborného diskursu a ustáleného schématu chápání kulturního dědictví spojeného s jezuitou. Pomůže také korigovat mýty a polopravdy, které podporují diskontinuitu pohledu na formování naší národní identity.

Věnná města českých královen (Živá součást historického vědomí a její podpora nástroji historické geografie, virtuální reality a kyberprostoru)

Konsorcium příjemců

Příjemce – koordinátor: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta

Řešitel: doc. Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.

Příjemce: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta informačních technologií

Řešitel: Ing. Jiří Chludil

Identifikační kód: DG18P02OVV015

Doba trvání: 2018–2022

Města patřící v minulosti českým královnám, tzv. královská věnná města (stabilněji Hradec Králové, Chrudim, Vysoké Mýto, Polička, Jaroměř, Dvůr Králové, Trutnov, Nový Bydžov, Mělník), jsou z řady pohledů zvláštní kategorií mezi českými historickými městy. Až na Mělník tvoří specifickou geografickou enklávu na východě Čech. Instituce se začala utvářet počátkem 14. století a prošla složitým vývojem. Věnná města se stala zdrojem příjmů královen a v případě středověkého Hradce a Mělníka na čas sídlem několika z nich. De iure institut věnných měst zanikl až roku 1918. Reflexe jejich historického charisma ožily v 19. stol. během národního obrození a žijí dosud jako jedna z náplní identity těchto měst ve vztahu k ostatním městům ČR. Hlavním cílem předkládaného projektu je v souladu se specifickým cílem NAKI II 1.1 aplikovaný výzkum a experimentální vývoj zaměřený na prezentaci tohoto výhradně českého dějinného fenoménu široké veřejnosti pomocí nástrojů historické geografie a vyspělé počítačové grafiky. Hlavními výstupy projektu budou členitá mobilní aplikace a webportál, jež budou sloužit jako specializovaný historický průvodce věnnými městy a jejich městskou krajinou, a specializované (rekonstrukční) mapy celé regionální enklávy i samotných měst. V případě Hradce Králové bude průvodce poskytovat možnost 3D cesty časem na bázi tzv. rozšířené virtuální reality, vč. 3D rekonstrukce již zaniklých městských areálů a ukázek dobového života. Pro Dvůr Králové, Jaroměř, Poličku a Vysoké Mýto vzniknou svazky *Historického atlasu měst České republiky* jako další hlavní výstupy projektu. Společně s vedlejšími výstupy bude vytvořen soubor prezentující věnná města laické i odborné veřejnosti. Zároveň podpoří zvláštní roli věnných měst v české národní a regionální identitě.

Historické vodohospodářské objekty, jejich hodnota, funkce a význam pro současnou dobu

Konsorcium příjemců

Příjemce – koordinátor: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i.

Řešitel: Ing. Miriam Dzuráková

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Řešitel: Mgr. Aleš Vyskočil, Ph.D.
Příjemce: Národní památkový ústav
Řešitel: Mgr. Michaela Ryšková
Příjemce: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i.
Řešitel: Mgr. Marek Havlíček, Ph.D.
Příjemce: Univerzita Palackého v Olomouci
Řešitel: RNDr. Renata Pavelková, Ph.D.
Identifikační kód: DG18P02OVV019
Doba trvání: 2018–2022

Záměrem projektu je přispět k poznání, systematické dokumentaci a nastavení objektivních hodnotících kritérií pro specifickou skupinu technických památek – historické vodohospodářské stavby. Hlavním cílem projektu je vytvoření metodiky jednoznačné identifikace, třídění, hodnocení z hlediska památkové péče, ochrany a obnovy historických vodohospodářských objektů, a to prostřednictvím kritérií stanovených na základě interdisciplinárního přístupu. Výsledků bude dosaženo dokumentací a analýzou vývoje těchto památek ve vybraných modelových územích s využitím historických topografických map pěti časových období a dalších archivních zdrojů, komparativní analýzou vývoje různých typů vodohospodářských objektů ve vybraných modelových územích s odlišnými přírodními i socioekonomickými podmínkami. Vytvořeny budou databáze, soubory map a metodický postup identifikace, třídění a hodnocení vodohospodářských objektů, který bude významným přínosem pro další výzkumné činnosti zahrnující dokumentaci, hodnocení, ochranu a obnovu specifického fondu kulturního dědictví. Pro posílení historického povědomí veřejnosti a propagaci tohoto typu kulturně-technického dědictví bude na konci projektu uskutečněna výstava (koncipovaná jako putovní) opatřená kritickým katalogem.

Prameny Krkonoš. Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenů k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci

Společný projekt

Příjemce projektu: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Řešitel: PhDr. Jan Slavíček, Ph.D.
Další účastník projektu: Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta
Řešitel: PhDr. Petra Hoffmannová
Identifikační kód projektu: DG20P02OVV010
Doba trvání: 2020–2022

Krkonoše jsou oblast poznamenaná ztrátou historické a kulturní paměti v důsledku poválečné radikální politické a sociální transformace společnosti. Snahy o poznání a analýzu jejich historické a kulturní identity velmi komplikuje místní, jazyková a institucionální roztříštěnost informačních zdrojů. Záměry projektu jsou: 1. prostřednictvím veřejné specializované databáze (tj. báze analytických metadat) zpřístupnit informační prameny o historii a kulturní paměti Krkonoš (tzv. corcontica) bez ohledu na jejich fyzické umístění, 2. přispět ke specifickému metodologickému nahlížení na regionální dějiny z perspektivy informačních pramenů a 3. analyzovat v daném čase aktuální stav výzkumu. Specializovaná databáze díky svému softwarovému řešení evidence, zpracování a prezentace na jednom místě shromáždí a analyticky popíše vybraná corcontica (včetně anotací akcentujících regionální specifika), uvede odkaz na místo jejich fyzického uložení, případně jejich dostupnost v digitální podobě. Na podkladu uvedené databáze budou realizovány hlavní výstupy projektu, tedy: 1. specializovaný software (R), umožňující efektivní vyhledávání corcontic vědcům i veřejnosti;

2. výstava s kritickým katalogem (Ekrit) seznamující veřejnost s problematikou řešenou projektem a možnostmi jeho využití; 3. tři specializované mapy (Nmap) zobrazující jednak proměny Krkonoš v období let 1918–1992, jednak uložení corcontic a jejich typologii. Mezi vedlejší výsledky bude patřit zmiňovaná specializovaná databáze (S), uspořádání interdisciplinární vědecké konference (M) s následnou kolektivní monografií (B). Projekt zásadní způsobem přispěje k poznání dějin Krkonoš v období Československa a otevře nové cesty bádání zpřístupněním informací o řadě dosud zcela roztržitých, a tedy často prakticky téměř nedohledatelných pramenů.

Velké výzkumné infrastruktury, poskytovatel Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Digitální výzkumná infrastruktura pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy

Akronym: LINDAT/CLARIAH-CZ

Identifikační kód: LM2018101

Doba trvání: 2019–2022

Program: Projekty velkých infrastruktur pro VaVaI

Hlavní příjemce: Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy

Partnerské instituce: Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Historický ústav AV ČR, v. v. i. (řešitelka za HÚ: PhDr. Václava Horčáková); Knihovna AV ČR, v. v. i.; Moravská zemská knihovna v Brně; Národní filmový archiv; Národní galerie v Praze; Národní knihovna České republiky; Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Masarykovy univerzity; Fakulta informatiky Masarykovy univerzity; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Fakulta aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni

LINDAT/CLARIAH-CZ vznikla sloučením výzkumných infrastruktur LINDAT/CLARIN a DARIAH-CZ a je společným, distribuovaným národním uzlem České republiky v evropských výzkumných infrastrukturách CLARIN ERIC (Common Language Resources and Technology Infrastructure) a DARIAH ERIC (Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities). Tato výzkumná infrastruktura si klade za cíl zpřístupnit digitalizované zdroje z jedenácti předních národních kulturních, paměťových či vzdělávacích institucí, zahrnující obory jazykovědy, historie, archeologie, historické bibliografie, filosofie, vědy o kultuře, historie umění, filmové kultury, vizuálních umění, muzikologie, historie hudby, etnologie a folklóru.

Motto: Otevřený přístup k jazykovým a dalším datům a službám pro podporu výzkumu v digitálních humanitních a společenských vědách.

Lumina quaeruntur, poskytovatel Akademie věd ČR

Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Marie Buňatová, Dr. phil.

Projekt: Lumina quaeruntur

Identifikační kód: LQ300151901

Doba trvání: 2019–2023

Projekt se soustředí na zmapování migračních procesů, které židovskou komunitu v Praze zasáhly na přechodu od středověku k ranému novověku. Hlavním cílem je popsat tyto procesy a současně

osvětlit jakým způsobem a do jaké míry se podílely na vytváření a proměnách pražské židovské obce v období od nástupu vlády Vladislava Jagellonského do přelomu 16. a 17. století. Výzkum bude zaměřen na migraci vnitřní (tj. z českých zemí), na přistěhovalectví Židů do Prahy ze zahraničí (z německých zemí, Itálie aj.), ale i na odchody pražských Židů do ciziny v souvislosti s několika vlnami vyhnání během 16. století. Sledovány budou širší společensko-politické souvislosti těchto migrací (identifikace příčin, míra stability právního prostředí atp.), stejně jako jejich vliv na pražskou židovskou obec a její politicko-správní, demografický, sociokulturní, náboženský i ekonomický vývoj. Cílem projektu je komplexní uchopení daného tématu, které bude prezentováno na řadě konferencí a výstupy v podobě odborných studií, sborníku z konference a závěrečné kolektivní monografie.

František Šístek během výzkumu v Podgorici v říjnu 2020 s předsedkyní Židovské obce Černé Hory Ninou Ofner Bokan a místním spolupracovníkem v rámci projektu GA ČR doc. Bobanem Batričevićem.

■ Strategie AV21

HÚ se významným způsobem podílí na řešení projektů v rámci *Strategie AV21: Špičkový výzkum ve veřejném zájmu* (<http://av21.avcr.cz>). Přestože některé plánované akce, zejména konference, nebylo možné z důvodu pandemické situace v roce 2020 v připravované podobě uskutečnit, byly realizovány online či jejich konání posunuto, participovali pracovníci HÚ na odborných tématech v rámci programů *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*, *Formy a funkce komunikace*, *Město jako laboratoř změny*.

Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život, *Paměť v digitálním věku* a *Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy*. Výstupy tvoří zejména monografie k aktuálním společensko-historickým tématům, výstavy nebo vývoj nových metod a aplikací pro záchranu historických pramenů a jejich další zpracování a zpřístupnění odborné i laické veřejnosti. Základní souhrn realizovaných projektů uvádíme v následujícím přehledu. Pro další informace lze využít prezentace jednotlivých programů – <http://statav21.cz/>; <http://komunikaceav21.cz/>; <https://www.mua.cas.cz/pamet-v-digitalnim-veku-751>; <http://strategieav21-mesto-stavby.cz>; <http://globalnikonflikty.cz/strategie-av21>.

Program Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací

1) *Svár s Evropou v českých dějinách: 1420, 1620, 1871, 1918/19, 1938, 1948, 1968*
garant: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.; prof. PhDr. Miloslav Bednář, CSc.

2) *Představy budoucnosti ve středovýchodní Evropě ve druhé polovině 20. století*
garant: doc. PhDr. Stanislav Holubec, PhD. et Ph.D.

3) *Krizové roky vývoje Československa a střední Evropy (1919–1921)*
garant: PhDr. Emil Voráček, DrSc.; Mgr. David Hubený, Ph.D.

4) *In the shadow of fasces II. Path to the re-establishment of Czechoslovak-Italian relations 1939/1945*
garant: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.; prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

5) *Geschichte der Tschechoslowakei*
garant: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

6) *Národní výbor a vznik Československa 1918–1919*
garant: PhDr. Petr Prokš, CSc.

Program Paměť v digitálním věku

1) *Akademická encyklopedie českých dějin – zpřístupnění plných textů*
garant: PhDr. Václava Horčáková

2) *Bio-bibliografická databáze řeholníků*

garant: PhDr. Jiří Havlík, Ph.D.

3) *Biografický slovník českých zemí, elektronická databáze*

garant: PhDr. Marie Makariusová

4) *Digitalizace databáze dějin všedního dne*

garant: Mgr. Vojtěch Kessler, Ph.D.

5) *Národnostní diverzita na mapách českých zemí – kartografický obraz a realita*

garant: Mgr. Jitka Močíčková

6) *Portál Historický atlas měst České republiky*

garant: prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Program Formy a funkce komunikace

1) *Discourse of Republicanism: Common European Legacy?*

garant: PhDr. Jan Květina, Ph.D.

Program Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostřední pro bezpečný a hodnotný život

1) *Materiály, jejich historie a technologie pro konzervaci a restaurování památek*

garant: PhDr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

Program Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy

1) *Iniciativa pásmo a stezka: Měla by EU a Rusko podporovat nebo odmítnout čínský globální projekt?*

garant: PhDr. Emil Voráček, DrSc.

V roce 2020 se pracovníci HÚ zapojili do přípravy nového programu *Strategie AV21 Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*.

■ Konference, semináře, kolokvia, workshopy

Do programu plánovaných konferenčních setkání výrazně zasáhla omezení daná pandemickou situací, která si vyžádala přesunutí či dokonce zrušení řady akcí. Přes komplikovanou situaci představili pracovníci HÚ v roce 2020 výsledky výzkumu na domácích i mezinárodních konferencích, pravidelně pořádaných pomocí on-line platform. HÚ uspořádal nebo spolupřádal osm mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, kolokvií, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi, jejichž cílem byla kromě otevření některých nových badatelských otázek a jejich dalšího rozvoje v rámci mezinárodní vědecké komunity také reflexe významných výročí českých (československých) i světových dějin a jejich zprostředkování širší odborné i laické veřejnosti.

Přehled organizovaných konferencí/akcí s mezinárodní účastí v roce 2020

Název: *Projevy emocí, víry a rozumu v historických krajinách / Emotions, faith and reason in historical landscapes.*

Datum a místo konání: 22. 1. 2020, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy; Česká geografická společnost.

Název: *100 let od přijetí Ústavní listiny Československé republiky. Historické, politické a právní souvislosti / 100 years since the ratification of the Constitutional Charter of the Czechoslovak Republic. Historical, political and legal context.*

Datum a místo konání: 28.–29. 2. 2020, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Senát Parlamentu ČR; Univerzita Karlova.

Název: *Od krize ke krizi: Československo a Evropa 1918–1922 / From crisis to crisis: Czechoslovakia and Europe 1918–1922.*

Datum a místo konání: 24.–25. 9. 2020, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Národní archiv.

Název: *Města dobývaná, dobytá a okupovaná. Kontexty a důsledky neúspěšné obrany měst od středověku do 20. století / Cities under siege, conquered and occupied. Context and consequences of the unsuccessful defense of cities from the Middle Ages to the 20th century.*

Datum a místo konání: 6. 10. 2020, Praha.

Pořadatelé: Archiv hlavního města Prahy; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy; Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem; Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Název: *Imagining the Future in Modern Central and Eastern Europe.*

Datum a místo konání: 22. 10. 2020, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

Výzkumné centrum historické geografie

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR
INSTITUTE OF HISTORY CAS

16. historickogeografická konference
PROJEVY EMOCÍ, VÍRY A ROZUMU
V HISTORICKÝCH KRAJINÁCH

22. ledna 2020
Velká geologická posluchárna
Přírodovědecká fakulta UK, Albertov 6, Praha 2

www.historickageografie.cz

Pozvánka

Vážení kolegové, vážení kolegyně,

Výzkumné centrum historické geografie – Historical Geography Research Centre (Historický ústav AV ČR, Praha a Přírodovědecká fakulta UK, Praha), Komise pro historickou geografii a Sekce historické geografie a environmentálních dějin ČGS vás zvou k účasti na v pořadí již šestnácté historickogeografické konferenci, tentokrát na téma projevů emocí, víry a rozumu v historických krajinách.

Vztah člověka a krajiny je mnohostranný. Člověk s krajinou spojuje různorodé hodnoty a významy, vykonává v ní rozmanité aktivity, při nichž pozorovaná a prožívaná krajina vyvolává emoce. Ty mohou být spojeny s respektem a obavami z přírodních jevů, být odrazem estetického citění nebo víry a náboženského přesvědčení, či mohou reflektovat minulé i aktuální změny krajiny a rozhodnutí spojená s jejím plánováním, správou a ochranou. Se zájmem o racionální využití obývaného prostředí pak vstoupil do krajiny rozum, s pomocí kterého člověk krajinu přetváří či naopak udržuje podle svých představ.

K diskusi nad tematikou s aspekty mentalit a intelektu se sejdem ve středu 22. ledna 2020 v Praze na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy (Albertov 6, Praha 2).

doc. RNDr. Pavel Chromý, Ph.D. prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.
Výzkumné centrum historické geografie

RNDr. Zdeněk Kučera, Ph.D. PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DrSc.
vedoucí Sekce historické geografie a env. dějin ČGS předseda Komise pro historickou geografii

Organizátoři vítají vaše návrhy jak samostatných příspěvků, tak posterů. Blíží informace ke konferenci, stejně tak jako přihlášku k účasti, naleznete na webu Výzkumného centra historické geografie (www.historickageografie.cz), případně přímo zde. Přihlášku na konferenci vyplňte i v případě, že se zúčastníte bez příspěvku či posteru.

Ústní příspěvky k zařazení do programu konference můžete navrhnout do 15. října 2019, posteru lze přihlašovat do 10. ledna 2020. Součástí návrhu příspěvku či posteru je i abstrakt o maximálním rozsahu 1000 znaků. V případě dotazů či nejistoty ohledně přihlášení na konferenci se prosím obraťte na dr. Martinu Tůmovou (martina.tumova@natur.cuni.cz).

Institute of Philosophy
Filosofický ústav AV ČR

Czech Academy of Sciences

mua

Akademie věd České republiky
Strategie AV21

INTERNATIONAL AND INTERDISCIPLINARY CONFERENCE

**Discourse of Republicanism:
Common European Legacy?**

6th–7th November 2020, Prague

ONLINE REGIME

International Conference of the Institute of History of the Czech Academy of Sciences, the Institute of Philosophy of the Czech Academy of Sciences and the Masaryk Institute and Archive of the CAS Library in cooperation with the Polish Institute in Prague

Online Conference:

DAY 1: <https://zoom.us/j/971180452147?pwd=ejhWSHhVmlpK0hWYW5KQWZBQVp1Zz09>

DAY 2: <https://zoom.us/j/942506671651?pwd=K3p1TWJmMTY0bnFpNGw5RUJlZ2s1LT09>

PROJECT IN THE FRAMEWORK OF THE STRATEGY AV21. RESEARCH PROJECT "FORMS AND FUNCTIONS OF COMMUNICATION"

Historický ústav AV ČR, v. v. i.
a Národní archiv

Vás srdečně zvou
na mezinárodní konferenci

**OD KRIZE KE KRIZI
Československo
a Evropa 1918–1922**

Kdy:
Čtvrtek a pátek
24. a 25. září 2020

Kde:
Národní archiv,
Archivní 2257/4, 149 00
Praha 4, Kinosál

Spojení:
Autobusová zastávka
Chodovec, autobusy č. 115,
125, 136, 170, 203 a 213

Konferenční jazyky:
čeština, slovenština,
angličtina, ruština, němčina
(bez překladu)

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

Akademie věd České republiky
Strategie AV21

Národní archiv

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

si Vás dovoluje pozvat na
konferenci

ŽENY NA CESTÁCH
(Podstata, důvody a důsledky migrace žen
v 19. a 20. století)

ve dnech 10.–11. listopadu 2020

Kongresový sál
Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i.,
Prosecká 76, 190 00 Praha 9

www.hiu.cas.cz

Název: *Discourse of Republicanism: Common European Legacy?*

Datum a místo konání: 6.–11. 11. 2020, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Název: *The Belt & Road Initiative: Should the EU and Russia Support or Refuse the Chinese Global Project?*

Datum a místo konání: 12. 11. 2020, on-line, Zoom.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Filosofický ústav AV ČR, v. v. i. (Centrum globálních studií).

Název: *Ženy na cestách (Podstata, důvody a důsledky migrace žen v 19. a 20. století) / Women on the move (The nature, reasons and consequences of female migration in the 19th and 20th centuries).*

Datum a místo konání: 10.–11. 11. 2020, on-line, Zoom.

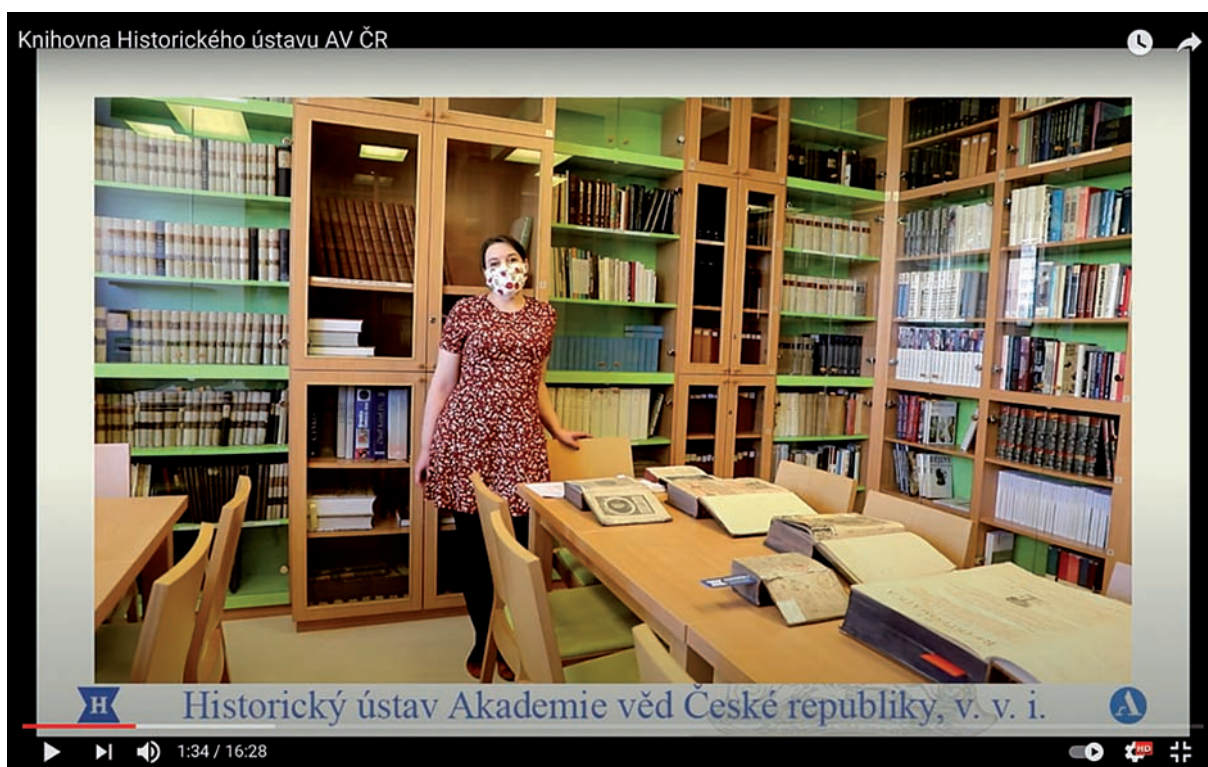
Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

■ Knihovna Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Knihovna HÚ je v současnosti největší veřejnou, oborovou knihovnou Akademie věd s nejstarším, systematicky budovaným fondem zaměřeným na české dějiny. Koncem roku 2020 knihovna spravovala 262 412 knihovních jednotek a její roční přírůstek činil téměř tři tisíce svazků. Důležitou součástí pravidelné akvizice jsou přibližně tři stovky kontinuálně odebíraných domácích i zahraničních časopisů, přičemž jedinečnost fondu dotváří právě pestrý soubor regionálních, povětšinou vlastivědných, periodik, na jejichž shromažďování se knihovna orientovala již od svého založení v roce 1921. Cenným je i menší soubor starých tisků obsahující nejen významná díla počátků české historiografie, ale též práce kartografické, hagiografické, ekonomické či právní. Několik děl z této sbírky bylo digitalizováno a je k nahlédnutí v repozitáři Manuscriptorium.com (<http://www.manuscriptorium.com/cs>). Ke správě a práci s fondem knihovna využívá knihovní systém ALEPH, větší část knihovních jednotek je přístupná skrze on-line katalog (<https://aleph22.lib.cas.cz/>), menší zůstává pouze v naskenovaném lístkovém katalogu (<https://www.lib.cas.cz/katalogy/hiu/>). Všechny nové záznamy jsou odesílány do Souborného katalogu ČR.

Loňský rok 2020 byl pro knihovnu jednou velkou zkouškou. Pandemie a s ní spojená omezení s sebou přinesla řadu složitých úkolů, se kterými se musela vypořádat. Tím asi nejtěžším a zároveň nejdůležitějším bylo udržení chodu knihovny v podmínkách, které by neohrožovaly knihovníky, ani čtenáře.

Nejprve bylo potřeba nastavit fungování částečného home office v takové podobě, aby mohli pracovníci knihovny poskytovat služby zaměstnancům HÚ co nejvíce bezkontaktně, zvládnout odpovídat na nejrůznější badatelské dotazy, kterých, zvláště v době uzávěry, výrazně přibývalo, a zároveň co

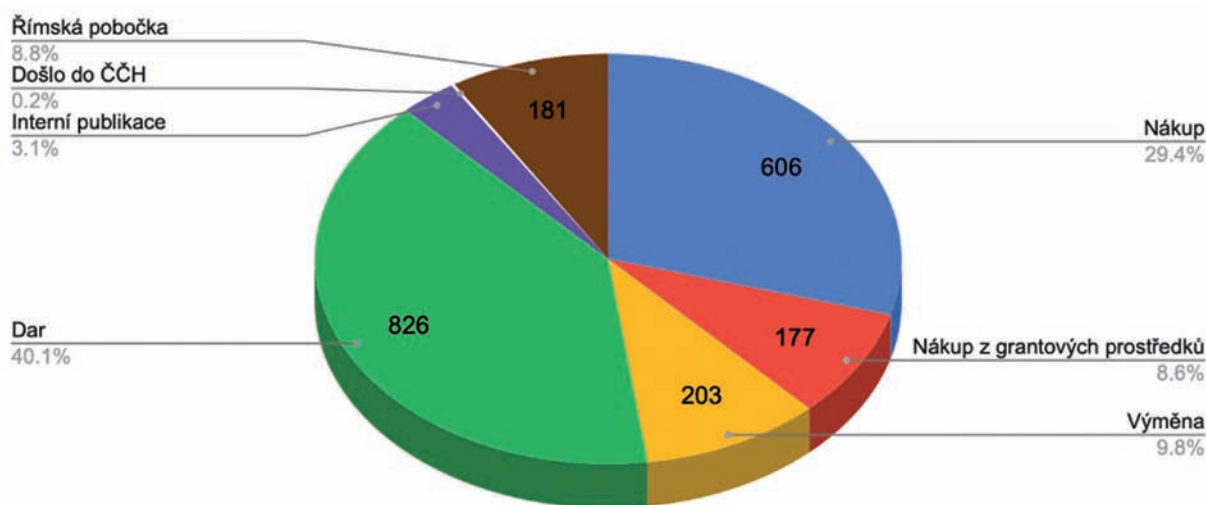
Představení knihovny na YouTube kanálu HÚ.

nejvíce omezili vzájemný kontakt mezi sebou. Přechod naštěstí proběhl velmi rychle a záhy se ukázalo, že jsou všichni schopni velmi efektivně pracovat i ze své „domácí“ kanceláře. Nermalou výzvou představovalo i stanovení pravidel pro bezpečnou manipulaci s knihami a příprava opatření pro znovuotevření studovny pro badatele. Ačkoli se díky Covidu-19 odsunul proces schvalování nového knihovního řádu a badatelského řádu studovny, povedlo se alespoň obnovit registraci externích čtenářů a dokončit novou, srozumitelnější směrnici pro ochranu osobních údajů podle GDPR.

Aby se ovšem nemluvalo pouze o těžkostech, krátce před zavedením nouzového stavu knihovna přivítala dlouho očekávaného kolegu, jenž doplnil náš katalogizační tým, a knihovna byla opět v plném počtu. Konečně se tak mohlo přistoupit k realizaci těch plánů, na které v omezeném personálním složení nezbýval čas. Zkatalogizovala se řada darů (zvláště rozsáhlý soubor separátů darovaných prof. Ludwigem Schmugge), opravovaly se staré katalogizační záznamy, chyby vzniklé při retrokonverzi, duplicity. Katalogizátoři se pustili do kompletace významných edičních děl a jejich zpřístupnění v on-line katalogu. Procházely se nabídky objemných souborů duplikátů nabízených Národní knihovnou, z nichž se vybírala díla, jež ve fondu chyběla. Neméně časově náročnou činností byl výběr unikátních děl z knihovny prof. Bedřicha Löwensteina, díky dlouhodobé, velmi dobré spolupráci s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. knihovna získala značnou část knih z pozůstalosti dr. Jana Gebharta.

I přes uzavření kamenných knihkupectví probíhala akvizice v téměř nezměněném režimu, ovlivněna byla pouze výrazným nárůstem grantových objednávek, což bylo zapříčiněno úsporou dotačních prostředků vlivem omezené realizace badatelských cest. Katalogizátoři za rok 2020 zkatalogizovali více jak 2 000 nových přírůstků, přičemž většina byla do knihovny darována (viz obrázek níže). Důležitou součástí akvizice byly i pravidelné výměny publikací s řadou vědeckých a vzdělávacích institucí, památkových úřadů, muzeí, ale i jednotlivců či menších nakladatelství. Knihovna v současnosti vyměňuje publikace s více jak čtyřmi stovkami domácích i zahraničních institucí, jen za covidový rok 2020 přibýlo 17 nových výměnných partnerů, s nimiž jsme vyměnili 175 knih.

Uzavření všech veřejných knihoven mělo za následek zvýšený zájem o meziknihovní výpůjční službu, a to jak domácí, tak zahraniční, narostl i počet badatelských dotazů. Omezení pohybu a zákaz kontaktního půjčování knih s sebou přinesly také zvýšenou poptávku po on-line zdrojích. Knihovna se s pomocí našeho IT oddělení připojila k projektu NDK-Covid a zároveň odeslala žádost o přístup do databáze Děl nedostupných na trhu NDK-DNNT. Po překonání řady „nepřekonatelných“ problémů pak konečně obdržela „identitu Národní knihovny“ a registrovaní čtenáři budou moci po jednoduchém přihlášení využívat i knihovnu DNNT.

Způsob doplňování fondu knihovny za rok 2020.

Knihovna HIU Studovna

Pravidla využívání služeb studovny v době
zvýšených hygienických opatření v souvislosti se
šířením nemoci COVID-19.

Povinná rezervace

Vstup povolen pouze na základě
předchozí rezervace

Noste roušku

Do prostor studovny se
vstupuje jen se zakrytými
ústmi a nosem

Chraňte své okolí

Vstup není povolen osobám, které vykazují
příznaky infekčního virového onemocnění,
případně je u nich podezření na možnou
nákazu nemocí COVID-19, a dále osobám,
které byly ve styku s osobou, u níž byla
prokázána nákaza nemocí COVID-19, nebo
se vrátili v posledních 14 dnech ze zahraničí

Použijte dezinfekci

Před vstupem do studovny je
badatel povinen provést
dezinfekci rukou

Řiďte se pokyny knihovníka

Badatel využívá ke studiu
pouze to místo, které je mu
přiděleno obsluhou studovny

Knihy v karanténě

Není dovoleno dotýkat se knih v příručním fondu
studovny, tyto knihy budou badateli na požádání
zapůjčeny obsluhou ve studovně

Je zakázáno knihy samovolně do regálů vracet,
zapůjčené knihy musí být před odchodem ze studovny
vráceny obsluze u výpůjčního pultu

Reprografické a online služby

Badatel smí využívat počítač a knižní
skener pouze s vědomím obsluhy ve
studovně

Jídlo do knihovny nepatří

Ve studovně je zakázána konzumace jídla a
nápojů

Děkujeme, že tato pravidla respektujete!

HIU Knihovna Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Pravidla využívání služeb studovny v době pandemie Covid-19.

Během bádání v Archivu AV ČR.

Důležitou součástí činnosti specializované knihovny je samozřejmě i její odborná činnost. Knihovna se od jara intenzivně připravovala na zapojení do tvorby národní článkové databáze ANL. Po konzultaci s koordinátorkou projektu byl připraven seznam časopisů vhodných k excerpci a bylo dohodnuto, že knihovna nabídne ročně 3 000 záznamů pro export do báze ANL. Za pomoci Knihovny AV ČR, v. v. i. byla připravena nová vlastní báze HIUPC, kde budou excerpcované články shromažďovány, všichni knihovníci absolvovali školení k analytickému popisu a na začátku prosince byla odeslána žádost o dotaci z programu VISK 9/I.

V roce 2021 oslaví knihovna své stoleté výročí, což bylo pro pracovníky knihovny vítanou příležitostí, jak se dozvědět více o minulosti své mateřské instituce během příprav výstavy a drobné publikace k výročí. V době částečného uvolnění tak strávili mnoho hodin v Archivu AV ČR, kde prošli veškerou archivní dokumentaci k fungování knihovny, o kterou archiv pečuje.

Přestože byla většina školení, seminářů a konferencí přesunuta do virtuálního světa, zvládli se pracovníci knihovny připojit ke konferenci *Knihovny současnosti a Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě*, zúčastnili se on-line kurzu *Digitální kurátorství*, a seminář věnovaný problematice e-knih proběhl dokonce naživo v prostorách Národní knihovny.

Bylo nahráno explainer video, které mělo přiblížit knihovnu čtenářům i v době, kdy ji nemohli navštívit osobně, a stejnou formou bylo v rámci *Týdne vědy a techniky* představeno několik zajímavostí z knihovnické praxe. Obě videa jsou ke zhlédnutí na YouTube kanálu HÚ (<https://www.youtube.com/channel/UCxZ6gf8fgHvk-uYHnpFwc0g>).

Zřejmě nejvíce poznamenal koronavirus snahu umožnit studentům středních a vysokých škol vykonávat v knihovně odbornou praxi. Sotva pár hodin poté, co byl inzerát v červnu zveřejněn, se ozvali první zájemci. Ještě v průběhu srpna a září knihovna přivítala hned tři stážisty, kteří zde absolvovali praxi v délce jeden až dva týdny. Avšak kvůli zhoršující se epidemiologické situaci byla knihovna nucena další studenty odmítnout.

V neposlední řadě je třeba připomenout, že ve skladech proběhla na konci léta revize otočných systémů knihovních regálů a nevyhovující, stacionární regály byly nahrazeny novými, zhotovenými na míru. Ve skladě číslo 108 byly konečně instalovány žaluzie k ochraně knih nacházejících se v těsné blízkosti prosklených dveří.

Závěrem nezbyvá než říci, že rok 2020 byl pro knihovnu v mnohém přelomový. Složitá situace knihovníky naučila mnoho nového a ukázala, že i za ztížených podmínek dokáže knihovna zůstat stále knihovnou – zprostředkovávat přístup k informacím všemi možnými cestami, pečovat o fond a vzdělávat (se), a to za dodržování všech nařízených hygienických opatření a za dosažení maximální možné bezpečnosti nás i našich čtenářů.

■ Rozhovor

Rozhovor Martina Holého s prof. PhDr. Jaroslavem Pánkem, DrSc., vedoucím vědeckým pracovníkem Historického ústavu AV ČR, v. v. i. a ředitelem Českého historického ústavu v Římě

Milý Jaroslave, co Tě přivedlo ke studiu historie? Jak ovlivnili Tvé odborné směřování Tvoji učitelé? Na které nejvíce vzpomínáš?

Asi bych měl mluvit o svých univerzitních učitelích. Jenže ono je to složitější, ne vždy rozhodují jen profesionálové. Minulost a s ní dějepis se mi připomínaly v několika vzájemně nezávislých krocích a postupně si mě podmaňovaly. Prvním zdrojem pronikání do historické paměti byla rodina. Děti narozenému krátce po konci války se často připomínaly události heydrichiády a roku 1945, neboť obojí se bezprostředně dotklo mikrokosmu domu, ve kterém žiji od nejranějšího dětství až dosud. Zejména na 9. květen se u nás vzpomínalo neortodoxním způsobem, neboť v tehdejší Schönererově (tj. předtím Potockého, dnes Parlérově) ulici se v posledních hodinách války v nepředstavitelném chaosu nahromadily automobily s prchajícími německými vojáky, na něž pálila z prostoru střěšovických Baterií (už od 18. století tradičního místa ostřelování Prahy) Rudá armáda, a tehdy střechu našeho domu prorazil jeden z dělostřeleckých granátů. Kdyby byl vybuchl, tak jsme si tu dnes nepovídali, protože exploze by rozmetala dům i s mými rodiči. Jenže granát probil ještě jedno patro a spadl do měkkého křesla, takže nevybuchl. Strach byl ovšem velký. Když k nám přišli Rusové, jeden voják granát klidně sebral, odnesl ho po schodech dolů a nechal ho vybuchnout u ořešáku kousek od našeho domu; ten částečně potrháný strom tam stál ještě před pár lety. Já ho měl při pohledu z okna na dosah, a tak se mi před očima opakovaně odehrávaly válečné události a připomínaly mi, že všechno bylo jinak, než jak se to podávalo při pompézních oslavách osvobození. V duchu jsem viděl ruského vojína jako jednoho z milionů lidí, kteří měli pramálo společného se zvěrstvy totalitních režimů, ale kteří se naopak obětovali či nechali obětovat za záchranu elementární lidskosti. Tenhle prožitek minulosti mě uchránil před pohrdlivým odsuzováním Rusů i v době posrpnové okupace, kdy jsem spolu s většinou naší generace upřímně nenáviděl Sovětský svaz.

Neméně silný dopad na mě mělo vyprávění dědečka Josefa Pánka (1884–1970), který mě ze všech mých příbuzných ovlivnil nejvíc a který se na můj psací stůl dívá z krásné portrétní olejomalby, staré už přes sto let. Díky svým schopnostem a extrémní pili se z chudého mládence vypracoval na úspěšného podnikatele a vybudoval výnosný potravinářský podnik, o který v roce 1948 samozřejmě přišel. Jako jeho nejmladší vnuk jsem se stal vděčným posluchačem vzpomínek starého muže a s ním jsem prožíval vzestup a pád rodinného podnikání, ale i první a druhou světovou válku. S ním jsem byl v palbě strojních pušek na řece Sánu za ruské ofenzívy i mezi zelenými kádry na konci hroutícího se mocnářství. Z jeho vyprávění o rozdílných poměrech „za Rakouska“, „za republiky“, „za Němců“ a „za komunistů“ jsem pochopil, že existuje jakási spontánní periodizace dějin a že v jednotlivých periodách se může postavení jednotlivce radikálně měnit. Kdybych byl měl takové

podněty v období svobodného přístupu k dějinám, asi bych se stal historikem konce 19. a první poloviny 20. století, ale tenkrát jsem věděl, že to nejde, že o takových věcech se ani ve škole nesmí mluvit.

Prvním profesionálem, který na mne příznivě zapůsobil, se stal pan učitel Kretschmer v páté třídě. Tehdy ještě i na základní škole zůstávaly pozůstatky někdejšího klasického vzdělávání a celý jeden rok byl naplněn dějinami antiky. Pan učitel dokázal kouzelně vyprávět o řecké mytologii a starou Heladu, zejména svou oblíbenou „slunnou Arkádií“, nám přiblížil intimněji, než jsem to potom zažil při fakultních přednáškách o starověku. Kdybych se měl tehdy rozhodovat, určitě bych se chtěl dostat na starověké dějiny a klasickou filologii. Naproti tomu dějepis na střední škole mě strašně nudil a učebnice *Československé dějiny* Václava Husy mě vysloveně odpuzovala. Ale v té už jsem měl vlastní způsob vzdělávání četbou literatury, kterou jsem si sám našel, kdežto učebnice (či později fakultní skripty) jsem vždy jen zběžně prošel. Navíc mě jako gymnazistu ovlivnil můj otcovský přítel, slovinský slavista Oton Berkopec (1906–1988), který mě vedl k jihoslovanským jazykům a literaturám, a tím následně také k dějinám Slovinska a Balkánu.

Na pražské filozofické fakultě bylo zajímavých učitelů víc. O nich se můžu zmínit jen stručně, protože jsou mezi historiky všeobecně známí. Nejdřív to byl Ivan Hlaváček, který si mě vybral jako pomocnou vědeckou sílu do *Semináře pomocných věd historických*, takže jsem měl možnost zblízka poznat jeho systematickosti při budování pramenné základny a heuristickou akribii; u Zdeňka Fialy mě přitahovala schopnost narativního výkladu středověkých dějin, a proto jsem se přihlásil do jeho diplomního semináře a orientoval jsem se na medievistiku; z externích učitelů rád vzpomínám na Františka Roubíka, který mi svou starosvětskou elegancí a archaickým vyjadřováním ztělesňoval dávno zašlý svět mého dědečka. Na fakultě však nechyběli ani další pozoruhodní lidé, kteří mě nějak poznamenali. Uvedu alespoň Františka Kavku, který se hned při první přednášce na podzim 1965 otevřeně distancoval od svých – době poplatných – ideologických úletů v pracích z padesátých let, a zvláště podmanivou filozofku Jaroslavu Peškovou, která nás učila nazírat na práci historika s nadhledem, který už neměl nic společného s obligátní marxistickou frazeologií.

Vím, že jsi začínal jako archivář okresního archivu v Benešově. Již tehdy jsi prokázal nejen mimořádnou píli, ale zároveň zřetelné badatelské ambice překračující regionální dějiny. Jak bys zhodnotil své působení v archivu právě v perspektivě Tvého dalšího směřování?

Pět let v benešovském okresním archivu – to byla úžasná škola. Ostatně se domnívám, že nějakou zkušenost z archivu, muzea nebo jiné odborné instituce by měl mít každý člověk před přijetím do akademického ústavu. Už jen proto, aby si uvědomil, co znamená práce, často jen rutinní a nezajímavá, kterou je třeba vykonávat kdesi v ústraní, den za dnem, bez naděje na publicitu, a aby docenil, jak obrovskou výhodu přináší možnost soustředění na soustavnou výzkumnou činnost a na uplatnění badatelských výsledků v Akademii věd.

Pro mne to byla škola životní praxe. Především jsem poznal venkov, což mi jako rodilému Pražákovi neobyčejně prospělo, a začal jsem celistvěji vnímat kulturně a mentálně rozrůzněnou historickou krajinu. V době nejužší „normalizace“ jsem pochopil, pod jakým tlakem žijí lidé na maloměstě a jak se přesto někteří z nich dokáží tomuto tlaku bránit. Ve styku s novou životní realitou jsem dokázal lépe odlišit formalistní a smysluplné stránky fakultní výuky a porozuměl jsem významu regionální historiografie i vlastivědné práce, což by se mi při pohledu z Prahy sotva podařilo.

Neobyčejnou výhodou Benešova byla přítomnost dvou archivů, vedle okresního především velké pobočky středočeského státního archivu. Skvělé byly tamní bohaté fondy, písemnosti šlechtických rodů a velkostatků, ale zvláště mě upoutala osobnost vedoucího této pobočky, všestranného vlastivědného pracovníka Jiřího Tywoniaka. Byl to člověk mimořádného intelektu a širokého vzdělání, který vnášel do okresního města povzbudivý kontrast vůči stupidním úředníkům okresního národního výboru, jimž jsem byl služebně podřízen. Pro ně byl archiv zcela zbytečnou zátěží, a kdy-

by jim v tom nebránil archivní zákon, nejspíš by ho zrušili a vyhodili na smetiště. Jiří Tywoniak vzdoroval hlouposti nevzdělců po celý život a v době nastupující „normalizace“ byl vystaven i politicky motivované zášti. Přesto dokázal založit dvě dodnes vycházející periodické publikace – *Stře-dočeský sborník historický* a *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* – a za velice obtížných podmínek je přivedl na úroveň, na kterou mohli navázat historici z mladších generací. Hned po příchodu do Benešova mě přizval ke spolupráci a umožnil mi publikovat první historické studie v míře, která by jinde byla těžko představitelná. V sedmdesátých letech, kdy měl být Jiří Tywoniak zcela odstaven, se *Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka* ujal a zachránil ho Josef Petrář, rodák z blízkých Ouběnic. Znal jsem ho nejen z jeho monografií, ale i z přednášek na filozofické fakultě, ale teprve při spolupráci v Benešově jsem se s ním úzce sblížil. Benešov mi tedy dopřál další dva učitele – jeden prokazoval, že si lze přístup k vědě vyvzдорovat i za nepříznivých podmínek, druhý byl zdánlivě nenápadným gejírem nápadů, jak se dějepisu věnovat. Oběma vděčím za mnohé.

V benešovském pětiletí 1970–1975 jsem změnil svou badatelskou orientaci ze středověku na raný novověk či v tehdy platné terminologii pozdní feudalismus. Bylo to dáno povahou archivních pramenů, které jsem spravoval. Nejčennější fondy představovaly archivy měst, které jsou v tomto regionu uceleněji zachovány až od přelomu 15. a 16. století. Mezi nimi mě zaujaly především městské knihy a spisy z oblasti trestního soudnictví, do jejichž analýzy jsem se ponořil, a zjistil jsem, že umožňují netradiční pohled nejen na uplatňování práva a na výkon hrdelního soudnictví, ale také na každodennost městského a vesnického obyvatelstva v 16.–18. století, na každodennost, na skryté stránky kultury a mentality. Napsal jsem o této tematice několik studií, jichž si povšiml Josef Janáček, povzbudil mě svým příznivým hodnocením v *Československém časopisu historickém* a při první příležitosti mě vyzval, abych se zúčastnil konkursu na místo, které se uvolnilo po odchodu sekretářky v oddělení starších československých dějin. Tak jsem se stal 1. července 1976 zaměstnancem akademického ústavu.

Tvým působištěm na další desítky let se v roce 1976 stala Akademie věd, tehdy Československá akademie věd, a její Ústav československých a světových dějin (dnes HÚ). Jak vzpomínáš na normalizační období v minulosti ústavu? Jaké byly tehdy možnosti studia starších dějin? Na čem jsi tehdy pracoval?

Stejně jako celá „normalizace“, byl i rekonstruovaný a čistkami postižený Ústav československých a světových dějin ČSAV odrazem schizofrenie tehdejšího režimu. Sovětskou okupaci vítal jen málokdo, ale téměř všichni hledali způsob, jak ji přežít. Také mlčenlivým sebeponižováním a někdy vědomou lží. Na druhé straně to nebyl režim padesátých let, který by popravoval nebo hromadně věznil, on především omezoval, zakazoval, ubíjel iniciativu, bral lidem naději a životní perspektivu. Sám sebe bezděky ničil tím, že se zbavoval nejschopnějších lidí – některé vyhnal do exilu, jiné uvěznil (tak jako Jaroslava Mezníka) nebo zbavil možnosti pracovat v oboru, který mistrně ovládali (jako Františka Šmahela, Jaroslava Marka a mnohé další). Umrtnění vnitřního života ústavu jsem poznal krátce po nástupu do prostor Emauzského kláštera, když jsem v tamní skoro prázdné studovně vídal již tehdy nejuznávanějšího husitologa v tramvajácké uniformě, jak přišel využít volné chvíle ke studiu nových časopisů a literatury. Styděl jsem se tehdy a stydím se i dnes, že tak šílené a nedůstojné plýtvání talenty a lidskou energií bylo u nás možné.

Na první pohled ústavu vládla skupinka historiků, kteří spojili svou kariéru s intenzivní službou „normalizačnímu“ režimu – badatel o průmyslové revoluci Jaroslav Purš jako ředitel, zájemce o dějiny 19. století Jurij Křížek jako jeho zástupce a zároveň šéfredaktor *Československého časopisu historického*, a historik matematiky Luboš Nový jako vědecký tajemník, později také Karel Herman v roli vedoucího oddělení dějin imperialismu a tajemníka Československého národního komitétu historiků. Při bližším pohledu bylo zřejmé, že ústav dostává zásadní instrukce z městského výboru KSČ, který byl delegován ústředním výborem KSČ (kontrolujícím vybrané ústavy ČSAV), aby vykonával

přímý vliv na obory, které se jevily jako potenciálně nebezpečné vládnoucí ideologii (byla tu zkušenost s vydáním takzvané „černé knihy“ dokumentů o prvních dnech sovětské okupace v srpnu 1968). Každý také věděl, že ústav není ušetřen dohledu Státní bezpečnosti. Pozorovatel dění na chodbách ve druhém patře Emauzského kláštera si proto mohl povšimnout občasné přítomnosti cizích osob, které navštěvovaly ústavní koryfeje a někdy se tam pohybovaly v silně podnapilém stavu.

Kontrola a ritualizace života v ústavu, směřujícího od schůze ke schůzi, od jednoho výročí (*Vítězného února, Osvobození, Velké říjnové socialistické revoluce*) k druhému, od závěrů aktuálního pléna ústředního výboru k x-tému sjezdu KSČ – to byla jedna stránka věci. Promítala se bezprostředně do života pracovníků ústavu, neboť nevystačili s pasivní účastí, ale zejména ti mladší museli sestavovat a předčítat nesmyslné referáty na politická témata, a pokud se chystali na zkoušku z tak řečeného kandidátského minima, museli se naučit nazpaměť (zpravidla formou „nalejvárný“ za pomoci starších kolegů) poslušnost a charakteristiku sjezdů komunistických stran Československa a Sovětského svazu a podobných útržků dějin, aby je potom recitovali před zkušební komisí. Mladší pracovníci, bez ohledu na členství ve státostraně, byli povinně vysíláni na Večerní univerzitu marxismu-leninismu, případně na „politické stáže“, aby se ideologicky „zocelili“. Tlak na bezmyšlenkovitou politickou unifikaci pracovníků byl z hlediska vedení ústavu mnohem důležitější než jejich vědecký výkon. Ovšem i tady existovaly rozdíly – akademik Purš si zachoval zájem o vědu a dokonce se dokázal zastat podřízených, ohrožených vyhazovem, proti svým nejbližším spolupracovníkům, kteří se vyznačovali značnou agresivitou.

Druhou stránku dění ve zpolitizovaném ústavu způsobovaly protikladné vnější tlaky. Československo se zvláště po helsinské *Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě* (1975) zmítalo v rozporech mezi potlačováním ohlasu *Charty 77* a zájmy zahraniční politiky. Snažilo se navenek prezentovat jako úspěšný stát, v němž se kromě jiného svobodně rozvíjí také věda včetně historiografie. V tomto smyslu nepřímou, ale významně napomohla exilová a poté disidentská historiografie, která se věnovala především moderním a soudobým, ale někdy (zásluhou právě Jaroslava Mezníka) i starším dějinám. Vládnoucí režim proto cítil potřebu, aby se k těmto otázkám vyslovovala i oficiální akademická historiografie. Jenže tato potřeba stála v protikladu k jiným politickým snahám o redukci dějepisu na vybraná témata „pokrokových tradic“, do nichž se vedle dělnického a komunistického hnutí vešly také velkomoravská říše jako proklamativně první stát Čechů a Slováků, počátky českého státu, husitství jako sociálně revoluční hnutí a národní obrození. Vše ostatní bylo pokládáno za „útlumové směry“, které měly být z programu ústavu odstraněny.

Schizofrenní situace nastávala ve chvíli, kdy stranickým ideologům nebo jejich poradcům došlo, že o „útlumových“ tématech píší a budou psát disidenti, exulanti a vůbec zahraniční historici, zatímco domácí historici by tuto schopnost zcela ztratili. Zvrácená snaha o redukci zejména starších českých dějin na několik podporovaných témat se nikdy plně neprosadila, naopak od konce sedmdesátých let se karta pozvolna obracela. V ústavních poměrech to byla nehynoucí zásluha Josefa Janáčka jakožto vedoucího oddělení starších československých dějin, který vynaložil velké úsilí a argumentační obratnost, aby mezi „pokrokovou“ témata postupně začlenil vše podstatné z dějin středověku a raného novověku. Trochu mu pomohla skutečnost, že ústav měl vydat vícesvazkový *Přehled dějin Československa*, sahající od pravěku do současnosti. Byl však napsán jen první díl, který sahál do roku 1848. Shodou okolností můj první úkol, který jsem dostal po příchodu do ústavu, spočíval v překládání některých slovenských partií a v redakční úpravě bibliografií. Bylo to poučné, neboť většina kapitol byla napsána znalecky (ještě za autorské účasti Františka Šmahela a Jiřího Kořalky) a ve své době velmi dobře reprezentovala českou historiografii. I když se jako editoři *Přehledu* podepsali političtí koryfeje, skutečným redaktorem díla, které vyšlo ve dvou obsažných svazcích (1980–1982), byl Josef Janáček. Ten správně předpokládal, že tím také *Přehled* skončí. O svazcích věnovaných druhé polovině 19. a celému 20. století se v příštích letech občas mluvilo, ale ve skutečnosti už nic dalšího nevyšlo.

Osmdesátá léta se vyznačovala paralýzou „velkých plánů“ ústavu a rozpadem jeho centrálně řízené činnosti. Ukázala to i drobná epizoda ze závěrečného období existence Ústavu československých a světových dějin ČSAV. Tehdy se rozšířila zvěst, že bude kýmisi shora kontrolován jeden z efemérně zadaných úkolů, totiž *Hospodářské dějiny Československa*. Akademik Purš nařídil, abychom během několika týdnů odevzdali hotové rukopisy. Jelikož to předtím sotvakdo bral vážně, narychlo jsme spíchli nějaké texty, které jsme vůbec nepokládali za publikovatelné. Opravdu se o ně nikdo nezajímal, kontrola se nekonala, a tak skončily v koši jako zbytečné slohové cvičení.

Zásluhou Josefa Janáčka překonalo oddělení starších československých dějin dobu nejhoršího ohrožení a rozvinulo standardní vědeckou činnost. Janáček byl přísný šéf i školitel aspirantů (sám jsem pod jeho vedení sepsal v letech 1977–1980 kandidátskou disertaci), dokázal si udržet kázeň, a třebaže byl nestraník, uměl se účinně zastat členů svého oddělení. Sám mu vděčím za to, že jsem hned v roce 1976 z ústavu neodešel, protože jsem měl být převeden do oddělení pro dějiny socialismu; jelikož jsem tento nátlak agresivního místoředitele Křížka odmítl, chystal jsem se k návratu do archivu, ale Janáčkově se podařilo mě udržet.

Koncem sedmdesátých let se začala situace měnit k lepšímu. Po několika letech mrtvolného ticha uspořádalo oddělení starších československých dějin konferenci *Třinácté století v českých dějinách* (7.–8. prosince 1978), která měla badatelské zázemí v Dušanu Třeštíkovi a Josefu Žemličkovi, a jež přilákala do přízemního sálu v Emauzském klášteře velké množství historiků z Čech, Moravy a Slovenska. Referáty vyšly zanedlouho v nově založeném periodickém sborníku *Folia Historica Bohemica*, který se stal od roku 1979 hlavní publikační základnou pro dějiny středověku a raného novověku. Bylo zjevné, že výzkum starších českých dějin unikl akutnímu ohrožení.

Po obhajobě disertace (1980), věnované stavovské opozici v letech 1547–1577, jsem se mohl věnovat soustavnému výzkumu pramenů k dějinám předbělohorské doby. Nejvíce času jsem strávil – kromě dnešního Národního archivu a Národní knihovny v Praze – především ve Státním oblastním archivu v Třeboni, ale projezdil jsem všechny krajské a mnohé městské a okresní archivy, kde jsem pátral především po panovnické a šlechtické korespondenci; řadu týdnů jsem proseděl v brněnské, olomoucké a žitenické badatelně. Částečně se otevřela možnost bádát i v rakouských, polských a německých archivech a knihovnách (hlavně ve Vídni, Innsbrucku, Vratislavi a Drážďanech – tam byla dostupná západní lietratura), což vydatně rozšiřovalo obzor v heuristickém i metodickém smyslu. Při tehdy omezených reprodukčních možnostech to znamenalo především pořizování tisíců rukopisných excerpt v archivech a ohromného množství xerokopií v knihovnách.

Tehdy mě přitahovala dlouhodobě opomíjená problematika stavovské společnosti, jejího uspořádání, kultury a politického myšlení, zabýval jsem se politickým systémem předbělohorského českého státu a mnoha dalšími otázkami. Moje celoživotní záliba v cestách za poznáním mě přivedla k dějinám cestovatelství v raném novověku, což bylo tenkrát téma u nás málo dotčené, stejně jako dějiny šlechty. Vedle mnoha dalších studií vznikla tehdy dvousvazková edice hlavního díla *Václava Březana* (1985) a monografie *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552* (1987) a *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance* (1989).

Výrazné změny přinesla ústavu a jeho pracovníkům sametová revoluce z roku 1989. Jak se ohlížíš za 90. lety, kdy jsi nejen mohl rozvinout svou dosavadní badatelskou činnost, navázat nové zahraniční kontakty, ale také jsi vstoupil do oblasti řízení vědy, které přeci jen prostor pro vlastní bádání spíše umenšuje.

Devadesátá léta byla jedinečná a neopakovatelná, rozhodně však z hlediska vývoje vědy také dost náročná. Na jedné straně to byl závan svobody v nepoznané míře, nejen svobody říkat, psát a publikovat takřka cokoli, ale také projevovat nahromaděnou iniciativu a někdy s ní i dosahovat pozitivních výsledků. Uvedu jeden příklad, který pokládám za příznačný, totiž vznik našeho zahraničního pracoviště – *Českého historického ústavu v Římě* (dále jen *ČHÚŘ*). Za celou dobu první republiky se

nepodařilo vyřešit právní a statutární postavení jeho přímého předchůdce – Československého historického ústavu v Římě, což mělo neblahé důsledky. Ve dvacátých a třicátých letech minulého století si ústav a jeho financování přehazovala ministerstva a zemské správní orgány jako horký brambor, ale ke kloudnému výsledku žádný úřad nedospěl. Naproti tomu roce 1993 se sešlo několik odborníků z akademických ústavů, pražské filozofické fakulty a tehdejšího Státního ústředního archivu, kteří se velmi rychle dohodli na tom, že římský ústav prostě založí a sepsali jednoduchý, ale výstižný návrh statutu přidruženého pracoviště HÚ; ten schválila Akademická rada, která jmenovala Komisi ČHÚŘ a ředitelku, takže římský ústav mohl zahájit činnost k 1. lednu 1994. Tak neformální přístup je možný v dobách popřevratových, zejména když se sejdou lidé dobré vůle, kteří sledují společný cíl.

Ovšem devadesátá léta byla také dobou dravého nástupu kapitalismu a vážného otřesu vědeckých a kulturních institucí. V privatizační horečce a při obrovských přesunech majetku se na státem podporovanou vědu nedostávaly peníze. Existence Akademie věd byla zpochybňována jako výtvor komunistického režimu, aniž by se hledělo na dávné kořeny od 18. století a na potřebnost akademických pracovišť, potvrzovanou působením analogických institucí na Západě. Existenční nejistota, velmi nízké platy a strach z možného zániku akademických ústavů, ale i živelné zavádění grantového systému nevytvářely pro soustavnou vědeckou práci příznivé předpoklady. Navíc privátní nakladatelství neměla v prvních letech po sametové revoluci zájem o vydávání vážné odborné literatury, a tak se řada kolegů vrhla na nezávaznou popularizaci.

V této situaci jsem roku 1990 zakládal oddělení raně novověkých dějin a pokoušel jsem se vytvořit tým, který by sepsal souhrnnou dvousvazkovou publikaci o dějinách habsburské monarchie. V tehdejší hektické situaci to bylo skoro beznadějně: z minulosti tu chyběl návyk na zodpovědnou týmovou činnost, a naopak vždy bylo dost důvodů, aby termíny pro splnění dílčích úkolů byly odloženy ad kalendas Graecas. Řada pracovníků oddělení pokládala pobyt v HÚ jen za přestupnou stanicí, a když jsem na ně zatlačil, aby předložili výsledky, sdělili mi, že se přesouvají na některou fakultu, neboť vycházeli z přesvědčení, že po případném zrušení ústavu budou mít na vysoké škole lépe zajištěné živobytí. Přípravné studie, které tehdy několik pracovníků oddělení sepsalo, byly uznány za splnění úkolu, ale já sám jsem byl velmi nespokojen, a pád nadějí na společné dílo byl jedním z hlavních důvodů, proč jsem sám přijal pozvání prof. Petráně k přechodu na filozofickou fakultu.

Popřevratová doba skutečně umožnila nevšední rozmach zahraničních styků. Hned na přelomu let 1989/1990 mě nově konstituovaný Československý národní komitét historiků pověřil, abych zajistil naši účast na *XVII. mezinárodním kongresu historických věd* v Madridu, na nějž bylo minulým vedením nahlášeno téma *Comenius in World Science and Culture* jakožto příspěvek k 400. výročí narození J. A. Komenského. Šlo o světové výročí UNESCO, takže hrozící krach příslibeného zasedání by měl neblahé důsledky nejen pro prestiž české vědy. Nezbyvalo než všeho nechat, vydat se za získáním základních informací o organizaci kongresu do Španělska, a potom shánět zahraniční referenty, přemlouvat je k poskytnutí textů, které by mohly být v srpnu 1990 alespoň zástupně přečteny, když už si sami v tak krátké době nemohli změnit program a na kongresu osobně vystoupit. Nutně chaotickou přípravu už v Madridu nebylo vidět, nakonec to dopadlo přijatelně; ze zasedání jsem zanedlouho vydal sborník, ale všechno to stálo spoustu času.

Toho bylo zapotřebí i při navazování a rozvíjení kontaktů s partnery na více stranách, hlavně v Německu, Rakousku, Polsku, Itálii, Francii a Velké Británii. Znamenalo to cestování, přípravu konferenčních referátů a vyžádaných přednášek na nejrůznější témata, což spíše rozptylovalo, než aby umožňovalo dlouhodobé soustředění, které bych byl tehdy potřeboval. Jelikož jsem těsně překročil obecně platnou věkovou hranici, nemohl jsem už přijmout nabídnuté stipendium Humboldt-Stiftung, ale vděčně jsem využil pozvání na několikaměsíční stáž v berlínském Centru pro studium dějin a kultury středovýchodní Evropy (GWZO) a v Národním výzkumném centru (CNRS) v Paříži. Bylo to pozdní dohánění toho, co pro naši generaci zůstalo nedostupným a co se později stalo standardem náročnějších vysokoškoláků.

Druhá polovina devadesátých let znamenala silné zapojení do vědecké organizace také doma, což bylo dáno i tím, že jsem roku 1996 získal profesuru, shodou okolností jako první historik naší generace, a tak se na mne hrnuly faktické i formální úkoly všeho druhu. Za nejdůležitější jsem pokládal oživení skomírajícího Historického klubu a jeho reorganizaci do podoby celostátního *Sdružení historiků ČR*; i když byl ve dvou následných obdobích (1996–2002) zvolen skvělý, dobře spolupracující tým, předsednická funkce mě stála hodně času. V té době jsem ho věnoval také popularizaci dějin prostřednictvím přednáškových cyklů v Českém rozhlase, přípravě podkladů pro filmy s historickou tematikou, podílu na psaní středoškolské učebnice dějepisu a samozřejmě univerzitní výuce. Takže se svými literárními výkony z té doby nejsem nijak zvlášť spokojen.

Již jako profesor českých dějin ses stal v roce 1997 také prorektorem Karlovy univerzity. Jak vnímáš své tehdejší působení na své alma mater?

Z dob svého archivního působení jsem věděl, že přednášení je pro historika doslova fyziologická potřeba. Než jsem si našel příležitost k populárním přednáškám pro kulturní veřejnost, zjistil jsem, že mi doslova slábnou mluvidla a že při našem povolání je nutné soustavně zaměstnávat i mimické svaly. Ve druhé polovině osmdesátých let se taková příležitost naskytla v Městské knihovně v Praze, která měla osvětlené vedení a konala semestrální cykly přednášek na historická a jiná témata. Když jsem jim nabídl náměty z dějin státu, stavovské společnosti či kultury raného novověku, přijali to, a já jsem měl naprostou volnost v koncipování cyklů, kam jsem také zval k některým přednáškám přátele a známé historiky. Jelikož tehdy nebylo mnoho příležitostí k úniku ze současnosti do starších dějin, scházelo se tam početné publikum; pravda, občas se našel nějaký stařík, který se přišel do vyhrátého sálu vyspat, ale celkově to byli posluchači pozorní a vděční. Některé z nich jsem potom poznal mezi posluchači na filozofické fakultě.

Výuku na vysoké škole bych si byl rád vyzkoušel už dávno před rokem 1989, ale tehdy jsem nebyl shledán vhodnou osobou. Jen jednou se stalo, že na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy neměl kdo odučit semestr pomocných věd historických, a tak mě tam ústav vyslal. V letním semestru 1989, když už se starý režim rozpadal, jsem dostal povolení k hostující profesuře na Albert-Ludwigs-Universität ve Freiburgu, kde jsem mezi posluchači poznal toho nejnadanějšího – Joachima Bahlckeho, dnes již mezinárodně proslulého německého historika a bohemistu; šéfovi freiburské katedry dějin střední a východní Evropy Gottfriedu Schrammovi, který mě do Freiburgu pozval, tak vděčím i za tohoto skvělého přítele.

Situace se radikálně změnila v roce 1990, najednou bych se byl mohl přetrhnout s pozváním k přednáškám doma či v zahraničí. Zpočátku externě, od roku 1993 interně jsem učil na pražské filozofické fakultě, od roku 1995 jsem přednášel pro historiky a slavisty také na brněnské filozofické fakultě; o něco později jsem si přibral ještě výuku na Univerzitě Pardubice. Vyzkoušel jsem si všechny formy výuky, ale nejvíc mě zaujaly dvě z nich. Jednak prosemináře, v nichž se začátečníci poprvé setkávají s profesionálně pojetým oborem, jednak výchova doktorandů. Neměl jsem jich příliš mnoho, ostatně někteří odpadli z důvodu neznalosti jazyků nebo proto, že se jim bádání o raném novověku zdálo příliš těžké. Ale několik jich bylo vynikajících. Mám upřímnou radost z toho, když vidím, že většinou již získali profesuru (Václav Bůžek, Martin Holý, Jiří Mikulec, Petr Vorel) nebo se habilitovali (Ivo Cerman, Marie Koldinská, Petr Maťa) a že dosahují pozoruhodných publikačních výsledků. Každý z nich by si zasloužil časosběrný film, který by ukázal, jak se rodí vědecká osobnost v humanitních oborech.

Univerzita Karlova mi kromě vzdělání a možnosti vyučovat poskytla ještě jeden vzácný dar. Koncem roku 1996 jsem byl čirou náhodou na badatelské návštěvě v Archivu Univerzity Karlovy ve chvíli, kdy – jak jsem se samozřejmě dozvěděl až mnohem později – se tam radili rektor Karel Malý a bývalý prorektor Josef Petráň o možnostech obsazení místa prorektora pro zahraniční styky na příští období. Oba mé dávné učitele napadlo, že bych to mohl být já. Rektor Malý mi dal chvíli na

rozmyšlenou, a já jsem se hned šel podívat do seznamu přednášek, abych zjistil, jak je vlastně kolegium rektora složeno, protože jsem se o ně nikdy předtím blíže nezajímal. Pozvání jsem přijal, protože mě navazování mezinárodních vztahů zajímalo, a nelitoval jsem. Kromě povinné úřední agendy jsem získal netušenou možnost poznávat svět od Britské Kolumbie po Japonsko a od Skandinávie po Jižní Afriku. Důležité bylo, že to nebyly turistické cesty (byť jsem také obhlížel navštívené země), nýbrž pronikání do prostorů vzdělanosti, které se mi samy otvíraly.

Hned po prvních velkých cestách – na univerzity v New Yorku, Pekingu a Šanghaji – jsem si uvědomil, jakým způsobem se utvářejí meziuniverzitní vztahy v supervelmocích na Západě a na Dálném východě. Navrhl jsem kolegiu rektora, aby si Univerzita Karlova vybudovala strukturovanou globální síť neformálních, tedy skutečně fungujících partnerství. Námět byl schválen a já jsem dostal volnou ruku k tomu, abych jezdil vyjednávat tam, kde se otvíraly nebo teprve hledaly příležitosti ke spolupráci. Byly to tři nesmírně hektické roky, které mi otevřely svět způsobem překonávajícím ty nejbujnější sny. Když jsem se později stal ředitelem ústavu a pak místopředsedou Akademie věd, mohl jsem těchto zkušeností využít i v zájmu rozvoje mezinárodních vztahů HÚ a III. vědní oblasti Akademie.

Od roku 2000 řídíš spolu s prof. Peškem *Český časopis historický* (dále jen ČČH), nejvýznamnější periodikum naší domácí historiografie s více než stoletou tradicí. Jak vnímáš jeho proměny od Tě doby a jaké jsou jeho další perspektivy?

Musím to trochu upřesnit: až do 100. ročníku (2002) zůstával hlavním redaktorem František Šmahel, já jsem byl po tři roky (2000–2002) jeho spoluredaktorem. Teprve od 101. ročníku (2003) jsem z rukou obnovitele ČČH převzal šéfredaktorství a podělil jsem se o ně s Jiřím Peškem, jehož jsem přizval ke spolupráci. Pokládal jsem to za vhodné nejen proto, že tu byla jistá tradice z minulých desetiletí existence tohoto časopisu (Goll a Rezek, Goll a Pekař, Chaloupecký a Stloukal), ale i ze dvou podstatnějších důvodů: především jsem chtěl, aby bylo zřejmé, že jde o časopis otevřený do celé obce českých historiků, tedy mezi akademickými a vysokoškolskými, ale i jinými ústavy; a samozřejmě také proto, že šéfredaktorství představuje velkou zátěž, která by při trochu volnějším tempu vystačila na celý úvazek. Je to práce takřka každodenní, neboť nejde jen o koncepční záležitosti; stále přicházejí nové rukopisy, které je třeba číst, posuzovat, pouštět do recenzního řízení, diskutovat v redakci, redigovat, korigovat, nebo naopak odmítat a vysvětlovat zamítnutí, a tak stále dokola. I když je v ústavu i výkonný a technický redaktor, od obou šéfredaktorů vyžaduje ČČH velké časové investice.

Zkušenosti s redigováním vědeckých periodik jsem získával už od počátku sedmdesátých let, řídil jsem mimo jiné *Folia Historica Bohemica*, *Historica – Historical Sciences in the Czech Republic*, *Acta Societatis Scientiarum Bohemicae* a další tituly, od devadesátých let jsem nahlížel prostřednictvím členství v mezinárodních redakčních radách do utváření vědeckých časopisů v Polsku, Německu, Rakousku, Velké Británii a USA. Uvědomil jsem si, že vědecký časopis je živý organismus, který je třeba neustále opečovávat nejen po technické stránce, ale i soustavnými kontakty s historiiky, stálým rozšiřováním okruhu autorů, recenzentů a lektorů, sledováním domácí a zahraniční produkce vhodné k recenzování, tedy i stykem s nakladatelstvími, ale také sledováním jiných srovnatelných periodik a jejich proměn.

ČČH má ovšem v našem oboru zvláštní postavení. Už jeho zakladatelé prohlašovali, že tvorbu ČČH pokládají za důležitější než psaní tlustých knih, neboť udržuje a rozvíjí kontakt mezi nositeli historického výzkumu od studentů až po žijící klasiky. Jeho vývoj se navíc stal odrazem nejen pohybu historických věd, ale i dějin českých zemí od konce 19. století do současnosti; stačí připomenout dvojí přerušení jeho kontinuity po nástupu nacistického a komunistického režimu, jeho peripetie v dobách, kdy se nazýval *Československý časopis historický*, a posléze znovuzrození v roce 1990. Ostatně při loňském 125. výročí vzniku jsem se pokusil shrnout dramatické dějiny ČČH v drobné knížce, kterou vydala *Academia* v české a anglické verzi.

V uplynulých dvaceti letech se ČČH proměnil nejen po stránce vzhledu, ale částečně i obsahu. I když základní linie, prozíravě určená Františkem Šmahelem už roku 1990, zůstala zachována, ČČH reagoval na proměny vědecké komunikace a na stále zřetelnější propojení českého výzkumu s evropskou a světovou historiografií. Oproti dřívějšímu se otevřel tématům světových dějin, a to i tehdy, když jsou zpracovávána zahraničními historiky z Dálného východu, Indie a Latinské Ameriky; tak tomu bylo kupříkladu při zveřejnění jedné tematické sekce XXII. *mezinárodního kongresu historických věd* v Amsterdamu (2010), která byla věnována úloze obchodu při rozvíjení kontaktů mezi civilizacemi. Stejně jako je tomu u jiných národních historických časopisů, otevřel se ČČH článkům v kongresových jazycích, především v angličtině a němčině, ale publikuje i texty ve slovenštině a polštině, čímž dává zřetelně najevo své mezinárodní poslání. Oproti dřívějšímu, kdy byl časopis určen českým čtenářům a zahraničním bohemistům, nyní oslovuje také historiky, kteří nemají přímý vztah k českým zemím, ale jsou zainteresováni na poznatcích publikovaných v ČČH. I české texty jsou samozřejmě opatřeny standardními doplňky – vedle resumé je to abstrakt a klíčová slova – a celé ročníky jsou dostupné on-line.

ČČH nepatří mezi periodika, která by trpěla nedostatkem příspěvků z domova či ze zahraničí, naopak někdy je jimi přímo zaplaven. Má však poměrně tvrdé nároky na jejich kvalitu, a ty splňuje pouze menšina nabízených článků. Nepřeceňuji skutečnost, že je ČČH zařazen do světových databází typu *ERIH* či *SCOPUS*, i když to je z formálního hlediska také důležité. Za podstatné pokládám, aby ČČH rozvíjel svou schopnost komunikace mezi odborníky, generacemi a institucemi, ale zvláště mezi českými historiky a světovou historiografií.

Významnou část Tvého badatelského profilu představují rovněž dějiny české, respektive bohemikální historiografie. Snaha o její uchopení Tě rovněž přivedla k tvorbě vícero děl. Která bys vyzdvihl a v čem spočívá jejich hlavní význam?

Problematické dějiny české historiografie se věnuji průběžně od sedmdesátých let, především v souvislosti s raně novověkými tématy, ale i dalšími aktuálními tématy. Snad stačí říci, že tyto práce jsem shrnul v trilogii *Historici mezi domovem a světem* (2013), *Historici mezi vědou a vědní politikou* (2016) a *Historici ve víru raného novověku* (2021), která je před vydáním.

Soustředím se tedy na bohemikální výzkum v zahraničí. Za jednoznačně nejdůležitější práci pokládám třísvazkový bio-bibliografický lexikon *Scholars of Bohemian, Czech and Czechoslovak History Studies* (v rozsahu 1 300 stran tisku) z roku 2005, v jehož zpracování mě obětavě podpořily kolegyně Svatava Raková a Václava Horčáková. Ostatní práce jsou buď přípravou k jeho vydání, nebo vytěžením faktografie zde shromážděné. Podle všeho je to jediná práce tohoto druhu v historiografii obecně.

Idea se začala rodit dlouho před vydáním, vlastně už ve chvíli, kdy jsem byl roku 1996 zvolen předsedou Historického klubu. Činnost tohoto ctihodného sdružení, které celá desetiletí vedl Josef Pekař a v němž vydával ČČH, se mi po obnovení zakázaného Historického klubu (došlo k němu v prosinci 1989) jevila jako příliš úzká. Zaměřovala se na vydávání rukopisů dávno napsaných prací, což mělo svůj politicko-rehabilitační význam, ale nijak to nepřispívalo k vědecko-organizačnímu propojení českých historiků, což podle mého názoru měl být hlavní cíl této společnosti. Zasadil jsem se tedy za proměnu klubu, původně vázaného na Prahu, do podoby celostátního *Sdružení historiků České republiky* (s historizujícím podtitulem *Historický klub 1872*) a navrhl jsem, abychom zpracovali *Lexikon současných českých historiků*. Ten se nám podařilo vydat v součinnosti s Petrem Vorlem a za podpory dalších historiků roku 1999. Je potěšitelné, že užitečnost takové publikace uznali kolegové z mnohem mladší generace, tentokrát z Ostravské univerzity, a v roce 2012 vydali aktualizovanou verzi lexikonu.

Po českých historících přišlo na řadu zmapování zahraniční oborové scény a podchycení bohemistů historického zaměření. To byla práce mnohem složitější, neboť se neobešla bez individuálního

oslovení mnoha odborných organizací a stovek jednotlivců v desítkách států, aby bylo možné vůbec rozpoznat, kdo všechno se ve světě českými dějinami zabývá. Následovalo velmi náročné získávání podkladů, doplňování, upřesňování a redigování hesel, která jsou převážně v angličtině, zčásti ve francouzštině a němčině (do angličtiny byla přeložena ta hesla, jejichž věcné podklady došly v jiných než v těchto třech kongresových jazycích). Bylo zřejmé, že velice rozsáhlou administrativní práci, spjatou s tvorbou lexikonu, nemůže zvládnout *Sdružení historiků ČR*, a proto jsem ji převedl do HÚ.

Výsledek předčil očekávání: podchytili jsme 472 bohemistů, působících ve 24 zemích Evropy, Ameriky, Asie a Austrálie; u každého z nich jsme uvedli základní biografické údaje, podali charakteristiku výzkumné a publikační činnosti a sestavili bibliografii bohemistických a výběrově i ostatních prací. Zjistili jsme, jak jsou badatelé o českých a československých dějinách zastoupeni v jednotlivých státech (na prvních místech se objevilo Německo, USA, Slovensko, Polsko, dále Rusko, Rakousko, Velká Británie, Francie, potom i další, až po ojedinělého bohemistu na Novém Zélandu); zjistili jsme preferovaná témata a mnohé jiné údaje, které mohou mít v budoucnosti význam při zkoumání nejen historiografie, ale i mezinárodních kulturních vztahů a sociologie vědy. Také zde by bylo dobré, kdyby byl lexikon – řekněme s odstupem dvaceti let – doplňován, neboť někteří bohemisté mezitím zemřeli a řada mladších začala publikovat významnější práce teprve v posledních letech.

Jen na okraji připomínám, že v návaznosti na vydání tohoto lexikonu se v září 2006 uskutečnilo na IX. *sjezdu českých historiků* v Pardubicích celodenní jednání o této tematice, z něhož jsem potom vydal čtyřsetstránkový soubor studií a úvah *České dějiny v současné zahraniční historiografii* (2008). V něm je historická bohemistika analyzována a zhodnocena českými i zahraničními znalci z nejrůznějších pohledů.

Na počátku 21. století jsi rovněž stál u zrodu *Akademické encyklopedie českých dějin*. Jaké je její poslání?

Podněty k vydání *Akademické encyklopedie českých dějin* mi přineslo intenzivní cestování po celém světě, jemuž jsem se věnoval ve službách Univerzity Karlovy a poté Akademie věd počínaje rokem 1997. V přestávkách mezi oficiálními jednáními a dalším organizovaným programem jsem se vždy snažil dostat do univerzitní či jiné vědecké knihovny navštívené instituce. Času na rozsáhlejší výzkum bylo příliš málo, ale i tak mi otevřená část knižních fondů poskytla spoustu cenných informací. To, co v nich obvykle stálo na prvním místě, byly univerzální a historické encyklopedie. Uvědomil jsem si, jaké množství kvalitních historických encyklopedií vyšlo v euroamerickém prostoru během druhé poloviny 20. století. V porovnání s tím byly naše drobné slovníky historických reálií, vydávané po roce 1989, jen smutným svědectvím o poklesu české encyklopedistiky od časů *Ottova slovníku naučného*. Vymlouvat se na politickou cenzuru, která umrtvila tvorbu kvalitních encyklopedií od čtyřicátých do osmdesátých let, nadále nebylo možné. Rozhodl jsem se jednat.

Během několika let jsem shromáždil podklady k analýze historických encyklopedií různého druhu, které vyšly v mnoha zemích, a to i daleko menších než Česká republika (Slovensko), nebo nacházejících se v podstatně nepříznivější politické a ekonomické situaci (Bělorusko). Velkou inspiraci mi přinesly historické encyklopedie vydané Švýcary, Italy, Francouzi, Španěly, Brity a Američany, z našeho nejbližšího sousedství pak Němci, Rakušany a Poláky. Za jediného schopného garanta takové publikace jsem od počátku pokládal HÚ, i když jsem doufal ve větší míru spolupráce i jiných institucí. Po mnoha diskusích, na něž jsem zval zástupce akademických i univerzitních pracovišť, jsem v roce 2003 vydal knižní *Manuál* jako výchozí pomůcku při práci na heslech a svou srovnávací analýzu *Historical Encyclopedias* jsem připravil tak, abych ji mohl představit na zasedání encyklopedické sekce XX. *mezinárodního kongresu historiků* v Sydney (2005). Potěšil mě zájem účastníků kongresu, nejvíc ovšem vydavatelů skvělé mnohasvazkové *Historické encyklopedie Švýcarska*, která se stala vzorovým dílem svého druhu, vydaným paralelně ve francouzštině, italštině a němčině, navíc ve zkrácené verzi i v rétorománštině. Její hlavní autoři a redaktoři mě pak pozvali na kongres švýcar-

ských historiků do Bernu (2007), kde jsem jim přednášel o tom, jak je tato tematika zvládána ve východní polovině Evropy.

Důležitější však byla příprava vlastní české encyklopedie. Ukázalo se, že hesla bude třeba opřít především o práci HÚ, který ostatně svým tematickým záběrem zasahuje téměř celé dějiny a jehož někteří pracovníci jsou schopni zvládnout i problematiku soudobých dějin. Sladění lexikografické činnosti s institucionálními a grantovými úkoly jednotlivých vědeckých a odborných pracovníků ústavu nebylo vždy jednoduché, stejně jako překonávání individualistického přístupu ke společným celoustavním projektům. Důležité však bylo, že všichni ředitelé, kteří nastoupili do vedení HÚ po mně, si uvědomili nejen vědecký, ale i společenský význam encyklopedie. Předpokládám, že i jednotliví autoři, jejichž hesla jsou v encyklopedii důsledně autorizována, pochopili, jakou příležitost tímto způsobem získávají k rozšíření svých poznatků studentům a širší kulturní veřejnosti. Neboť všichni vidíme, že naše uspěchaná doba není nakloněna četbě rozsáhlých monografií, ale naopak vítá znalecké souhrny všeho podstatného v komprimované encyklopedické formě.

Akademická encyklopedie českých dějin vychází od roku 2009 a letos se sedmým svazkem dostane zhruba do poloviny abecedy. Po překonání počátečních obtíží a zdržení, které nastalo i mým dočasným přechodem do vedení Akademie věd, se vydávání v posledních letech značně zrychlilo. Bude-li pokračovat nynějším tempem, celý encyklopedický korpus může být dokončen ještě v tomto desetiletí.

Již řadu let řídíš také *Český historický ústav v Římě*, který jsi převzal po prof. Zdeňce Hledíkové. V čem spočívají jeho hlavní úkoly a jak se je daří naplňovat i v dnešní nesnadné době pandemie?

Když prof. Hledíková v roce 2008 oznámila, že ze zdravotních důvodů skončí svou činnost ředitelky *Českého historického ústavu v Římě*, obrátila se na mne Svatava Raková, tehdejší ředitelka HÚ, abych se římského pracoviště ujal. Vůbec jsem s tím nepočítal, protože jsem byl zaměstnán jako místopředseda Akademie věd a měl jsem dost jiných povinností. Váhal jsem, ale nakonec jsem se dal přesvědčit, že se tu žádné jiné řešení nenabízí, a od počátku roku 2009 jsem si vzal římské pracoviště na starost. Znal jsem ho z pozice stipendisty a oceňoval jsem zakladatelskou úlohu Zdeňky Hledíkové jakožto vynikající editorky a interpretky vatikánských pozdně středověkých pramenů. Uvědomil jsem si však, že římský ústav je třeba posunout dál, což významně podpořila Komise ČHÚŘ vedená prof. Šmahelem.

Především bylo třeba rozšířit badatelský program ČHÚŘ, neboť jeho téměř výlučné zaměření na pozdní středověk a počátek novověku nebylo dlouhodobě udržitelné. I zde bylo nutné prosadit zásadu, že dějiny jsou jen jedny a že italské a vatikánské prameny jsou neméně důležité i pro moderní a soudobé dějiny. Dnes už je v římském výzkumu rovnocenně zastoupeno také 19. a 20. století, a tento výzkum přináší pozoruhodné výsledky.

Dále bylo zapotřebí výrazně zkvalitnit publikační činnost. Naše mezinárodní periodikum, *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, sice vycházelo od roku 1997, ale jen v podobě malotirážního sešitu, který se čtenáři rozpadal pod rukama; byl to jen velmi skrovný protějšek časopisů vydávaných německým, rakouským a dalšími ústavy v Římě. Od roku 2012 dostalo Bollettino zcela jinou podobu, podstatně se rozšířil záběr studií a recenzní rubriky. Jak dokládá 12. svazek z roku 2020, už se můžeme bez uzardění postavit vedle ostatních římských periodik. Kromě toho jsme naplnili cíl, který byl nedosažitelný pro naše předchůdce v meziválečném Československém historickém ústavu v Římě. Od roku 2012 vydáváme za vydatné pomoci kolegů z Univerzity Pardubice knižnici *Biblioteca dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, v níž už vyšlo sedm monografií ke kulturním, politickým, hospodářským a samozřejmě církevním dějinám s tematikou od 13. do 20. století. Rád bych upozornil především na dva svazky – monografii Jana Kuklíka a Jana Němečka o podílu Mussoliniho Itálie na rozbití Československa (2019) a na kolektivní syntézu vztahů mezi papežstvím a českými zeměmi, která vznikla za redakce Tomáše Černušáka nejprve anglicky (2016) a potom i v rozšířené české

verzi (2017). V roce 2014 začala vycházet další ediční řada *Acta Romana Bohemica*, zatím se třemi svazky studií a katalogizovaných římských bohemik. O dva roky později následovaly rovněž prvé dva díly nové pramenné edice *Codices manuscripti Bohemici bibliothecarum Vaticanarum et Italicarum*, se soupisem bohemikálních rukopisů vzácné vatikánské sbírky Palatina. Samozřejmě pokračuje dlouhodobá práce na základních edičních řadách. Jde o *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, kde zbývají nevydané prameny k pohusitské době, a o velkou mezinárodní ediční sérii *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem*. Právě tady zaznamenali editoři Alena Pazderová a Tomáš Černušák mimořádně cenné výsledky a zpřístupnili nunciaturní prameny k evropským dějinám rudolfínské doby.

Nelze tu vyjmenovávat ani ty nejdůležitější monografie, které se objevily v posledních letech a z nichž některé zaznamenaly ohlas nejen v Evropě. Je to odraz programové orientace ČHÚŘ, který je členem *Mezinárodní unie archeologických, historických a uměleckohistorických ústavů v Římě*, světově jedinečného společenství ústavů v humanitních vědách. Unie má zhruba tři desítky institucionálních členů, jednak italských a vatikánských, jednak reprezentujících státy Evropy a Severní Ameriky. Některé z nich jsou mohutné instituce o desítkách stálých zaměstnanců, sídlící ve skvostných palácích či moderních areálech (Němci, Britové, Francouzi, Španělé, Američané), jiné, i ty menší, mají vlastní budovy s bohatými knihovnami a krásnými přednáškovými sály.

ČHÚŘ patří mezi ty nejskrovnější co do finančních možností, ale přesto se podařilo vyřešit jak jeho trvalé sídlo v české Papežské koleji Nepomucenum, tak i potřebné infrastrukturní zázemí (modernizované v roce 2019). ČHÚŘ se nemůže podílet na finančně nejnáročnějších archeologických a uměnovědných výzkumech, i když do ústavu přijíždějí i stipendisté z těchto oborů. Jeho výzkum je orientován primárně historicky, přičemž vydávání a zpracovávání pramenů k českým a střeoevropským dějinám má mnohdy daleko širší dopad. Někteří stipendisté využili římské prameny k interpretaci velkých témat obecných dějin. Na prvním místě to platí o Petru Vorlovi, který je vytěžil v monografiích o soupeření mezi papežstvím a císařstvím či o jejich zásazích do reformačního vývoje v Evropě 16. století a o papežské fiskální politice v 17. století.

Pandemie na náš ústav dopadla především v tom smyslu, že se dočasně zmenšil počet stipendistů vysílaných do Říma. Nejprve kritická situace v Itálii, potom u nás znemožnila normální cestování, pobyty již po všech stránkách připravené bylo nutné na poslední chvíli rušit, některé musely být značně zkráceny. V nouzovém stavu se zpozdlily některé publikace, u nichž nebylo možné dokončit heuristiku. Na druhé straně se pozitivně projevil výsledky dlouhodobé kontinuální práce. Editoři mohli využít home office a soustředěně pracovat na vydání již shromážděných pramenů, ušetřený čas umožnil vydat *Bollettino* v reprezentativním rozsahu, samozřejmě pokračovala i práce na studiích a monografiích. V krátké přestávce mezi první a druhou vlnou se podařilo formou výstavy a několika publikací představit pozoruhodné výsledky kolektivního bádání o jezuitěch a dalších řeholnících v raném novověku. Pandemie nás tedy nezastavila, velmi si však přejeme, aby už definitivně skončila a abychom mohli pracovat v normálním rytmu.

II. Mezinárodní spolupráce

HÚ je zapojen do řady mezinárodních aktivit. Ty se odehrávají na úrovni jednorázových konferencí či při přípravě publikací, jako dlouhodobé spolupráce se zahraničními pracovišti v rámci bilaterálních či vícestranných smluv nebo dalších grantových i mimograntových projektů a také jako aktivity organizované a koordinované ze zahraničního pracoviště HÚ – *Českého historického ústavu v Římě* zapojeného do sítě světových historických ústavů působících v Římě a Vatikánu a jejich dlouhodobých edičních i dalších badatelských projektů zahrnujících celou historickou epochu od počátků až do současnosti.

Pracovníci HÚ dále aktivně prezentovali výsledky výzkumu na významných mezinárodních kongresech a konferencích v České republice i v zahraničí. HÚ uspořádal nebo spolupřádal osm mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi a podílel se na několika dalších rozpracovaných mezinárodních projektech. Vzhledem k pandemii Covid-19 mohly konference a podobná vědecká pracovní setkání probíhat v tradiční podobě pouze do začátku měsíce března. Od tohoto termínu byla většina aktivit převedena do on-line podoby, některé akce byly přesunuty na rok 2021, event. pozdější roky. I přes technické komplikace se pracovníkům HÚ podařilo zorganizovat přínosná jednání, jejichž závěry se ve většině případů podaří dotvořit do konferenčních publikací či kolektivních monografií. Příkladem takové konference je *Discourse of Republicanism: Common European Legacy?*, jíž se zúčastnilo přes webovou platformu 26 aktivních účastníků, z toho 20 ze zahraničí, *Imagining the Future in Modern Central and Eastern Europe*, která měla komorní formu 10 aktivních přednášejících, z toho 8 byli zahraniční specialisté nebo *Women on the Move (The nature, reasons and consequences of female migration in the 19th and 20th centuries)* za účasti 32 domácích a 7 zahraničních účastníků jako prekonference ke kulatému stolu pro *XXIII. světový kongres CISH* v Poznani.

Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce HÚ na základě bilaterálních či multilaterálních smluv například s Universität Stuttgart, Universität Trier, Russian State University for Humanities in Moscow, Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences, Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk ve Varšavě či Historickým ústavem SAV v Bratislavě. Ve spolupráci s Instytutem Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza v Poznani pokračuje příprava hlavního tématu *XXIII. světového kongresu historických věd CISH* (Comité international des sciences historiques) v Poznani odloženého kvůli pandemii Covid-19 na rok 2022.

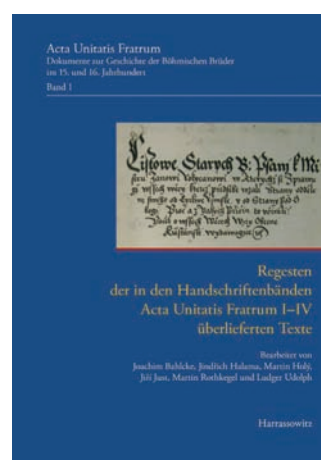
■ Příprava XXIII. mezinárodního kongresu historických věd v Poznani

XXIII. světový kongres historických věd v Poznani byl původně plánovaný na rok 2020. Vzhledem k pandemii Covid-19, která zasáhla celý svět, bylo toto mezinárodní historické fórum posunuto na 21.–27. srpen 2022. Kongres se koná standardně jednou za pět let a je vrcholnou příležitostí k interkontinentální prezentaci výsledků jednotlivých národních historiografií a zároveň k navázání mnohostranných vědeckých vztahů. Na přípravě kongresu se významně podílí Český národní komitét historiků, jehož členy z HÚ jsou Roman Baron, Jan Němeček a Jaroslav Pánek. Výsledkem jednání

a konkrétních návrhů je nadprůměrná účast českých historiků v organizaci jednotlivých tematických zasedání kongresu. Vědeckí pracovníci HÚ jsou organizátory kulatého stolu *The Woman and Global Migration* (Zlatica Zudová-Lešková) a podílejí se na přípravě hlavního tématu (Major Theme MT03) *Towards a Balanced Historical Knowledge: State and Nation in a Comparative Perspective – Paradigms of Investigation, Narratives, Explications* (Tomasz Schramm, University of Poznan; Jaroslav Pánek, Institute of History of the Czech Academy of Sciences; Attila Pók, Institute of History at the Research Centre for Humanities of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest). Zároveň společně s Právníkou fakultou Univerzity Karlovy chystají Joint Session s názvem *Uneasiness with minorities throughout the 20th century? Lesson from East Central Europe compared*.

■ Mezinárodní ediční projekt Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské

V roce 2014 byla navázána mezinárodní spolupráce na projektu *Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské*, na němž se vedle HÚ podílí Univerzita ve Stuttgartu, Technická univerzita v Drážďanech a Vysoká škola teologická v Elstalu. Jde o interdisciplinárně pojatý projekt, jehož cílem je zpřístupnění pramenného korpusu evropského významu odborné veřejnosti z historických, teologických, filologických a kulturně-historických disciplín. V roce 2018 byl vydán první svazek regestové edice v německém nakladatelství Harrasowitz. Vydání dalších tří svazků je plánováno na několik příštích let.

■ Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich

Mezinárodní projekt vedený prof. Alfredem Haverkampem (Arye Maimon-Institut für Geschichte der Juden, Universität Trier) je zaměřen mj. na zpracování všech dochovaných pramenů k dějinám židovského osídlení v prostoru středověké Říše a jejich zveřejnění na internetovém portálu. Na projektu se podílejí vědecké instituce z Německa, Rakouska, Švýcarska, České republiky a Izraele. Mezinárodní dohoda o spolupráci byla uzavřena mezi Arye Maimon Institut a HÚ r. 2009. Od té doby se pracovníci Oddělení dějin středověku (Eva Doležalová, Lenka Blechová) ve spolupráci s některými dalšími externími specialisty podílejí na přípravě vydávání české řady *Pramenů k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku*, stejně tak jako na tvorbě portálu <http://www.medieval-ashkenaz.org/>.

■ Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí

HÚ vydal ve spolupráci s nakladatelstvími Libri a Academia v letech 2004–2020 již 23 sešitů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále BSCŽ). Jeho přípravu doprovází dlouholetá mezinárodní spolupráce se zahraničními pracovišti, která připravují podobná encyklopedická díla. Ta nejúžší je orientována především na země sousedící s Českou republikou, odkud do našeho prostoru přicházel největší počet osobností, které se podílely na kulturním, společenském a hospodářském rozvoji českých zemí. Podobně je tomu i naopak, nejpočetnější česká emigrace směřovala k bezprostředním sousedům. Od devadesátých let minulého století navázala redakce BSCŽ kontakty s Národním biografickým ústavem, resp. redakcí *Biografického lexikónu Slovenska* v Martině, který byl do počátku nového tisíciletí součástí Matice slovenské, poté byl začleněn do Slovenské národní knihovny. Koncept a projekt BSCŽ se inspiroval zkušenostmi slovenského pracoviště proto, že vzhledem k dlouholetému soužití obou národů ve společném státě ve 20. století řada osobností náleží do obou národních lexikonů. V současnosti je vzájemná spolupráce založena především na výměně autorských textů. Paralelně probíhá právě tak významná spolupráce s Institutem für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung ÖAW, konkrétně s jeho redakcí *Österreichisches biographisches Lexikon* (dále ÖBL) ve Vídni. Kontakty nepřerušeně trvají od založení BSCŽ. Bohatá rakouská lexikografie a především ÖBL se staly východiskem pro koncepci a strukturu hesel českého národního slovníku. Podobně jako v případě Slovenska, máme díky mnohaletému soužití v habsburské monarchii řadu společných osobností a rozvinutá spolupráce probíhá vzájemnou výměnou pramenů a autorských hesel; emeritní pracovník ÖBL je také členem redakční rady BSCŽ. Digitalizace ÖBL a dalších jazykově německých lexikonů se stala impulzem pro podobný postup u nás. K dalším německojazyčným pracovištím, s nimiž udržujeme kontakty, náleží Collegium Carolinum jako vydavatel *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder* a redakce *Neue Deutsche Biographie* v Mnichově. Tato pracoviště využíváme především jako zdroj informací pro předválečnou německou menšinu v České republice a československý poválečný exil.

■ Historický atlas měst České republiky

Projekt *Historický atlas měst České republiky* je realizovaný v HÚ už od roku 1994 a od samého počátku je součástí evropského projektu historických atlasů ke srovnávacím dějinám měst, připravovaných pod záštitou International Commission for Urban History. Projektu se účastní evropské země Velká Británie, Německo, Rakousko, Irsko, Francie, Itálie, Nizozemí, Česká republika, Polsko, Rumunsko, Švýcarsko, Švédsko, Norsko a Finsko. Spolupráce probíhá i v rámci evropských historických atlasů měst Commission internationale pour l'histoire des villes (Josef Žemlička, Robert Šimůnek). V současné době (tj. do r. 2020) byl publikován již třicátý první svazek *Historického atlasu měst České republiky*.

■ Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten a Moravským zemským archivem v Brně k dějinám církevních řádů

Od roku 2014 HÚ úspěšně spolupracuje s rakouským diecézním archivem v Sankt Pölten a Moravským zemským archivem v Brně na organizaci a realizaci cyklu již etablovaných mezinárodních

konferencí *Monastica Historia*, jejichž účelem je poskytnout diskusní a prezentační fórum pro vědce zejména z prostoru střední Evropy, kteří se systematicky zabývají různými aspekty dějin církevních řádů. Jednání konferencí, zaměřených na předem určené téma, probíhají zpravidla v němčině či v angličtině, z každé z nich jsou publikovány závěrečné publikace.

■ Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen

V roce 2018 byla navázána spolupráce s přidruženou organizací Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen, pracovištěm při Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien. Spolupráce vzešla z *Programu pro podporu mezinárodní spolupráce začínajících výzkumných pracovníků AV ČR*. Jejím cílem je pořádání společných vědeckých zasedání, reciproční výměna vědeckých pracovníků i příprava společných projektů. Spolupráce je dále rozvíjena i v rámci projektu

DATABÁZE DĚJIN VŠEDNÍHO DNE

Rozšířené vyhledávání

Domů Vyhledávání Rejstříky Kontakt Média Přihlásit se

Charakteristika

Databáze dějin všedního dne (DDVD) slouží badatelům, studentům a všem, kteří by rádi poznávali minulost našich předků. Obsahuje několik stovek pramenů osobní povahy, utříděných a systematizovaných. V databázi lze vyhledávat a využívat mnohých rejstříků. Prameny jsou dostupné online, případně na místě v budově Historického ústavu AV ČR.

Projekt Databáze dějin všedního dne (DDVD) je jedním z výstupů dlouhodobého mezinárodního vědeckovýzkumného projektu, na kterém se podílí Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Universität Wien, Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Historický ústav Akademie věd České republiky. Jedním z cílů tohoto projektu je vytvoření dokumentační sbírky starých pamětí, rodinných kronik, deníků a jiných životopisných vzpomínek. Základem sbírky jsou zachované staré rodinné paměti a archivované materiály, ale také řada příspěvků, které jejich autoři sepsali teprve nedávno. Sběr probíhal v první polovině 90. let.

Možnosti využití

Popisy života v rodině i v širším okolí, popis věcí, činností, zvyků a všeho, o čem se domníváme, že by nemělo upadnout v zapomnění – to vše se může stát zdrojem poučení, pramenem ještě neobjevených poznatků, kamínkem v mozaice obrazu dějin „všedního dne“. Vyprávění se může stát vzácnou památkou, poutavým čtením nejen pro rodinné příslušníky, ale i pro další neznámé čtenáře. Databáze by měla sloužit jako cenný zdroj informací, bez nichž by často nebylo možné pochopit hlubší souvislosti „velkých“ dějin.

Odkazy

- Stránky projektu
- Informační brožura

Naše publikace

Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků

TVÁŘE VÁLKY

Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků

Akademie věd České republiky
Strategie AV21
Společný výzkum ve veřejném zájmu

Strategie AV21 (a jeho programu *Paměť v digitálním věku*), který se zaměřuje na zpřístupňování, uchovávání a záchranu historických pramenů v digitálním věku s konkrétním zacílením na sbírku pramenů osobní povahy, které jsou postupně převáděny a zpřístupňovány v *Databázi dějin všedního dne* (<https://ddvd.kpsys.cz>). Garantem projektu i mezinárodní spolupráce za HÚ je Vojtěch Kessler.

■ Kooperace se Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy (IH PAN, Warszawa)

Výzkum vladařských dvorů a rezidenčních sídel ve středověku a raném novověku se stal ústředním tématem spolupráce mezi Výzkumným centrem Dvory a residence ve středověku v Praze (existujícím při HÚ) a Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy se sídlem při Polské akademii věd (PAN) ve Varšavě. Od roku 2017, kdy byla spolupráce navázána, se v rámci této spolupráce uskutečnilo několik mezinárodních konferencí završených společnými publikacemi. Za HÚ spolupráci zajišťují Dana Dvořáčková a Jan Zelenka.

Rynek Starego Miasta 29/31 00-272 Warszawa email: bpand@ippan.edu.pl tel. centrala: +48 22 831 02 51

ZESPÓŁ DO BADAŃ NAD DWORAMI I ELITAMI WŁADZY

Start - Struktura - Zespoły naukowe - Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy

Kierownik:
dr hab. Bożena Czwojdrak, IH UŚ

Z-ca kierownika:
dr hab. Marek Ferenc, IH UJ

Sekretarz:
dr Marta Riber-Zbieranowska, IH PAN

Zespół:
dr hab. Bożena Czwojdrak, IH UŚ
dr hab. Marek Ferenc, IH UJ
dr hab. Agnieszka Januszek-Sieradzka, IH KUJ
dr hab. Katarzyna Kuras, IH UJ
dr hab. Piotr Węcoski, IH UW

Współpracownicy:
Prof. dr hab. Urszula Augustyniak, IH UW
dr Aleksandra Barwicka, IH UŚ
mgr Szymon Brzeskiński, BH w Warszawie
dr Dana Dvořáčková-Mala, AI w Pradze
dr hab. Marek Janicki, IH UW
dr hab. Petr Kozák, Archiv Zemský v Opavě
dr Dominik Kadzik, IH UJ
dr Anna Kalmowicz, ZK Warszawa/IH PAN
dr hab. prof. IH PAN Henryk Łukiewicz, IH PAN - zmarł w maju 2019 r.
prof. dr Rimvydas Petrauskas, UY Wilno
dr Tomasz Ratajczak, IHS UAM
dr Grazyna Ruszkowska, IH PAN - zmarła w maju 2019 r.
dr hab. Aleksandra Skrzypiet, IH UŚ
dr Angela Sotys, ZK Warszawa
mgr Paweł Tyszk, ZK Warszawa
dr Ph. François Zaluska, Uniwersytet Karola w Pradze
mgr Tomasz Zawadzki, IH UŚ
dr Jan Zelenka, AI w Pradze

Charakterystyka Zespołu do Badań nad Dworami i Elitami Władzy przy IH PAN
Podstawowym zadaniem Zespołu jest zbieranie osób badających elity władzy i dwory, zarówno monarchie jak i szlachetkie. Już od dłuższego czasu badania te podejmują zarówno historycy, jak i przedstawiciele innych nauk. Tematyka ta jest też przedmiotem coraz większego zainteresowania ze strony młodszych historyków. Wskazywać, rzadkie są kontakty między badaczami dworów poszczególnych epok, a także między badaczami poszczególnych dyscyplin. Chcemy, by Zespół był miejscem integrującym badaczy różnych epok i specjalności: by był okazją do spotkań, rozmów i konsultacji, tym bardziej, że w środowisku wciąż potrzebne takich dyskusji i badań. Wiemy nadziej, że doprowadzi to do powstania syntety dworów polskich średniowiecza i czasów nowożytnych, w której swoje miejsce znajdą zarówno historycy, jak i historycy sztuki, literatury, muzykologii i inni badacze problematyki dworskiej. Celem Zespołu jest również inspirowanie studiów nie tylko nad dworem, ale i innymi środowiskami elitarnymi w średniowieczu i czasach nowożytnych.

■ Česko-ruská komise historiků a archivářů

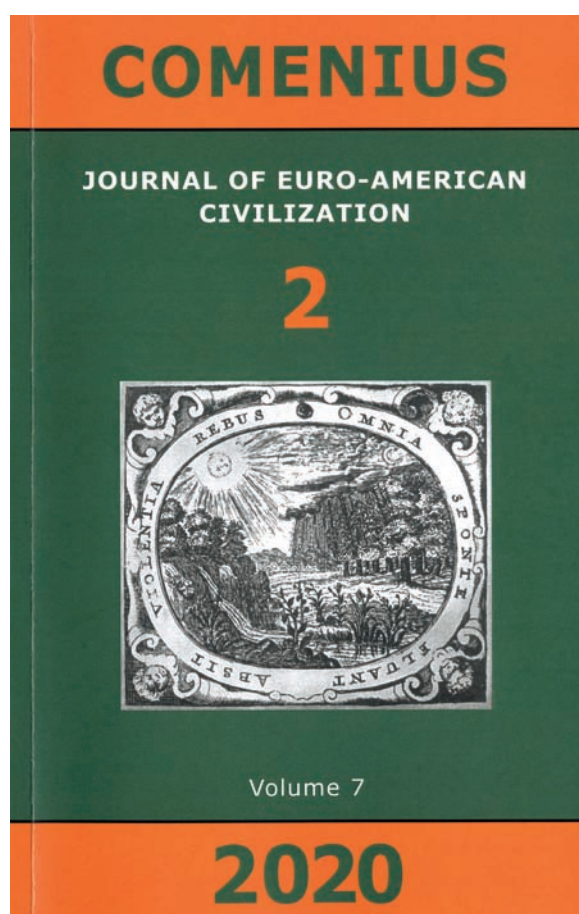
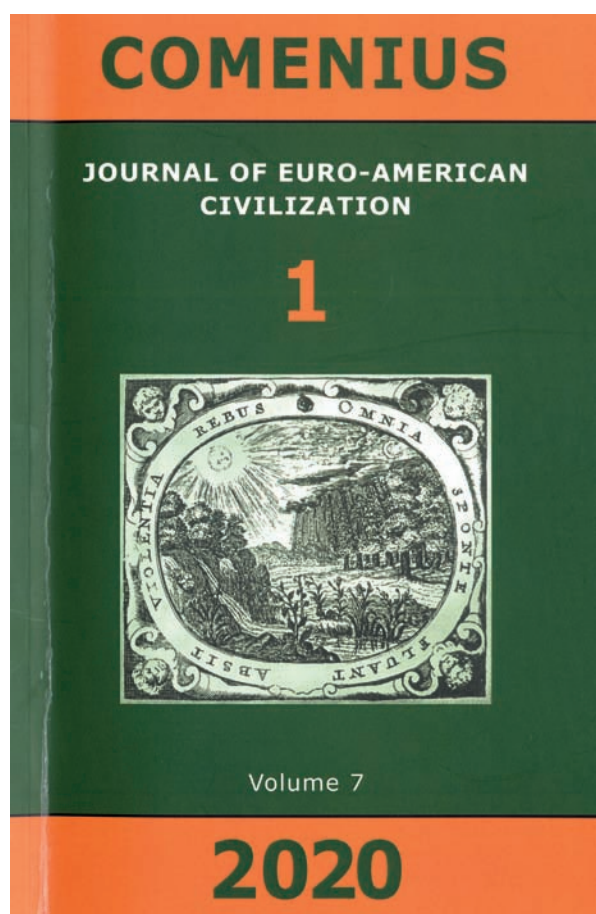
Při HÚ funguje Česko-ruská komise historiků a archivářů, jež byla založena v roce 1995. Jejím předsedou je od r. 2004 Jan Němeček a tajemníkem Emil Voráček. Komise se schází pravidelně jednou za dva roky střídavě v Praze a v Moskvě. Cílem činnosti komise je koordinace a podpora výzkumu česko(slovensko)-ruských (sovětských) vztahů a jejich vývoje v moderních dějinách. Komise vedle pravidelných zasedání pořádá mezinárodní tematické konference a publikuje výsledky práce komise.

■ Spolupráce s Japonskem

Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce s několika japonskými akademickými pracovišti (zejména s univerzitami – Kobe College a Daito Bunka University) v oblasti bohemistických studií. Akcent spolupráce je položen jednak na přednáškovou činnost českých expertů v Japonsku (z HÚ se jedná o Milana Hlavačku) a na další postgraduální vzdělávání japonských expertů a podporu jejich výzkumu zaměřeného k českým a československým dějinám. Spolupráce byla v roce 2020 dočasně přerušena pandemií Covid-19.

■ Vydávání časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*

HÚ se redakčně a autorsky podílí na vydávání časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*, který je od roku 2014 interdisciplinárním periodikem mezinárodní učené společnosti Comenius Academic Club v New Yorku (CAC). V šestičlenné euro-americké redakci je HÚ zastoupen Jaroslavem Pánkem, který se zároveň podílí na koncepční přípravě výročních konferencí. Hojně jsou zde publikovány také recenze na knihy pracovníků HÚ. Akcent je kladen zejména na moderní dějiny, explicitně na proměnu interpretace vývoje československých dějin 20. století v současné době. V časopise *Comenius* byly v roce 2020 publikovány dvě studie pracovníků HÚ (Evvy Semotanové a Vojtěcha Kynclů).

III. Publikace

Nakladatelství Historický ústav vydalo v roce 2020 samostatně či ve spolupráci s jinými českými i zahraničními vydavateli dvanáct knižních titulů. Řadu dalších publikací vydali pracovníci HÚ v zahraničních i domácích vydavatelstvích. Podrobnější přehled vydaných publikací lze nalézt na webové prezentaci nakladatelství Historický ústav: <http://www.hiu.cas.cz/cs/nakladatelstvi/novinky.ep/>; Historický ústav Akademie věd ČR a nakladatelství – Facebook (<https://www.facebook.com/Historick%C3%BD-%C3%BAstav-Akademie-v%C4%9Bd-%C4%8CR-a-nakladatelstv%C3%AD-377674708928582>).

Pracovníci HÚ odborně garantovali, redakčně i technicky zajišťovali vydávání významných oborových periodik: *Český časopis historický*, *Slovanský přehled*, *Mediaevalia Historica Bohemica*, *Folia Historica Bohemica*, *Moderní dějiny*, *Historická geografie* a *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*. První tři zmiňované tituly jsou v současné době indexovány databází *Scopus*.

Vedle ústavních a dalších domácích vědeckých periodik publikovali pracovníci HÚ časopisecké studie také v zahraničních vědeckých periodikách: *European Review of History*, *Central European Political Science Review*, *Neues Archiv für sächsische Geschichte*, *Passauer Jahrbuch. Beiträge zur Geschichte*, *Geographie und Kultur Ostbairerns*, *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*.

Podle Akademického systému evidence publikací (ASEP), provozovaného Knihovnou AV ČR, v. v. i., publikovali v roce 2020 pracovníci HÚ 129 výstupů (monografií, studií, kapitol v kolektivních dílech, encyklopedických hesel i recenzí), řada dalších se však stále nachází v tisku. Některé publikované výsledky uvádíme v následující výběrové bibliografii.

■ Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí

Monografie a edice

■ BLECHOVÁ-ČELEBIĆ, L.

Lectionarium et Pontificale Catharensse 1166. Tivat: Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore, Podgorica, 2020. 501 s. ISBN 978-9940-9703-8-3.

Publikace nabízí fotografickou edici významné rukopisné památky 12. století, tzv. Beneventského rukopisu pocházejícího z černohorského Kotoru. Fotografie rukopisu jsou doplněny výkladovým aparátem i překlady dalšího pramenného materiálu se vztahem k historii města.

■ BORODZIEJ, W. – HOLUBEC, S. – PUTTKAMER, J. (edd.)

The Routledge History Handbook of Central and Eastern Europe in the Twentieth Century, Volume 1: Challenges of Modernity. Routledge: London, 2020. 348 s. ISBN 978-1-138-30164-1.

První díl čtyřdílné řady zaměřené na dějiny střední a východní Evropy ve dvacátém století vychází z komparativního přístupu mezinárodního badatelského kolektivu, jenž se zaměřil na sociální a ekonomické dějiny. Publikace se snaží klást kritické otázky týkající se struktury a zkušeností s modernitou v různých kontextech a obdobích.

■ **ČERNUŠÁK, T. – MAREK, P.**

Gesandte und Klienten. Päpstliche und spanische Diplomaten im Umfeld von Kaiser Rudolf II. De Gruyter Oldenbourg: Berlin – Boston, 2020. 304 s. ISBN 978-3-11-061383-4.

Papežští a španělští diplomaté u pražského dvora císaře Rudolfa II. nebyli jen reprezentanty vládců nejvýznamnějších katolických mocností. Vytvořili mimořádně vlivné mocenské centrum, které dokázalo účinně zasahovat do politických rozhodnutí panovníka. Monografie sleduje vliv diplomatů na konkrétní historické události a rekonstruuje personální obsazení i charakter vztahových sítí, které utvářeli v okruhu císařského dvora.

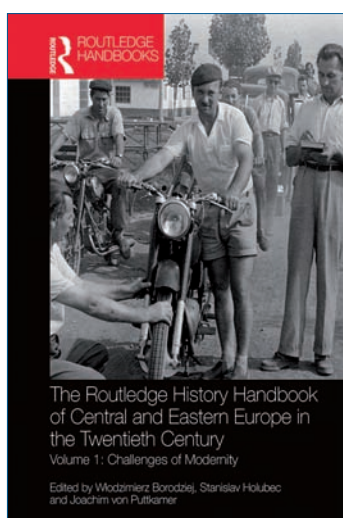
■ **KAAR, A.**

Wirtschaft, Krieg und Seelenheil. Papst Martin V., Kaiser Sigismund und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen. Böhlau: Wien, 2020. 387 s. ISBN 978-3-205-20940-9.

Monografie pojednává o zákazu obchodu, který uvalilo papežství a katolické mocnosti na veškeré obchodní styky s českými husity v letech 1420 až 1436. Obchodování, či naopak jeho zákaz, vyjímá z úzkého ekonomicko-historického rámce a zasazuje jej do širších souvislostí sociální a kulturní praxe. Z toho vyplývají nové pohledy na politické, hospodářské a kulturní dějiny středoevropského regionu.

■ **ŘEPA, M. et alii (ed.)**

Peasants into Citizens. The Politicization of Rural Areas in East Central Europe (1861–1914). Harrasowitz: Wiesbaden, 2020. 166 s. ISBN: 978-3-447-11517-9.

Mezinárodní autorský tým se prostřednictvím komparativní perspektivy zaměřil na výzkum procesů, které mezi polovinou devatenáctého a počátkem dvacátého století zapříčinily u venkovské populace střední a východní Evropy aktivnější účast na věcech veřejných.

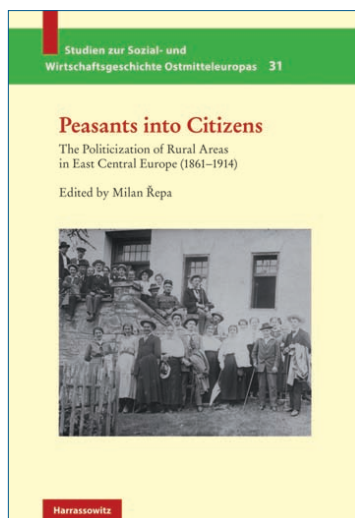
■ **ŠEBEK, J.**

Schmerzvoller Weg zur Versöhnung. Etappen der Entwicklung der deutsch-tschechischen kirchlichen Beziehungen nach 1918. LIT Verlag: Berlin, 2020. 216 s. ISBN 978-3-643-14326-6.

Kniha představuje nejen méně známá fakta a události, které vedly k tragickému rozpadu vztahů mezi Čechy a Němci v českých zemích, ale také dokumentuje kroky k usmíření a další snahy o uzdravení způsobených ran.

Výběr cizojazyčných studií, článků a kapitol odborných publikací

- BOBKOVÁ, L. – HRACHOVEC, P. – ZDICHYNEC, J.: *Chronicles of the Towns of Upper Lusatia: Reflecting the Political and Cultural Identity of the Region?* In: *Historiography and the shaping of regional identity in Europe. Regions in Clío's looking glass.* Tournhout: Brepols, 2020, s. 117–143.
- BOLDAN, K. – HRACHOVEC, P. – HRDINA, J.: *Der Petersablass, die Franziskaner und die Länder der Böhmisches Krone.* *Neues Archiv für sächsische Geschichte.* Roč. 90, č. 1 (2020), s. 193–208.
- BUŇATOVÁ, M.: *Credit and finance in Rudolphine Prague.* In: *A History of the Credit Market in Central Europe: The Middle Ages and Early Modern Period.* London: Routledge, 2020, s. 142–152.
- ČERNUŠÁK, T.: *Erzherzog Leopold als Nachfolger Kaiser Rudolfs II.? Politische Strategie des Bischofs von Passau in den Jahren 1609–1611.* *Passauer Jahrbuch. Beiträge zur Geschichte, Geographie und Kultur Ostbairerns.* Roč. 62, č. 1 (2020), s. 171–179.
- FRIEDL, J.: *Oficerowie czechosłowaccy – hospitanzi Wyższej Szkoły Wojennej w Wielkiej Brytanii.* In: *Oddanie Służbie bez reszty. Studia z dziejów Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie w stulecie jej utworzenia (1919–2019).* Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej, 2020, s. 209–225.

- HLADKÝ, L.: *Czech Historiography on Bosnia and Herzegovina (2000–2018)*. In: Prilozi o historio-
grafiji Bosne i Hercegovine (2001–2017). Vol. 1. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne
i Hercegovine, 2020, s. 209–217.
- HOLUBEC, S.: *New state borders and (dis)loyalties to Czechoslovakia in Subcarpathian Rus, 1919–25*.
European Review of History. Roč. 27, č. 6 (2020), s. 732–762.
- HOLÝ, M.: *Lux in tenebris? Das frühneuzeitliche Bildungsmäzenatum in den Ländern der Böhmi-
schen Krone und seine „aufklärerischen“ Elemente*. In: Bildung als Aufklärung: Historisch-anthropo-
logische Perspektiven. Wien: Böhlau Verlag, 2020, s. 193–225.
- HRACHOVEC, P.: *Zum zehenden beweisen mir die von der Zittaw die unnachbarschaft. Die Aufhe-
bung der Johanitterkommenden im Zittauer Land (ca. 1521–1571)*. In: Neue Forschungen zu
sächsischen Klöstern: Ergebnisse und Perspektiven der Arbeit am Sächsischen Klosterbuch.
Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2020, s. 229–294.

■ Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)

■ Biografický slovník českých zemí. Sešit 23 (Hav–Hel)

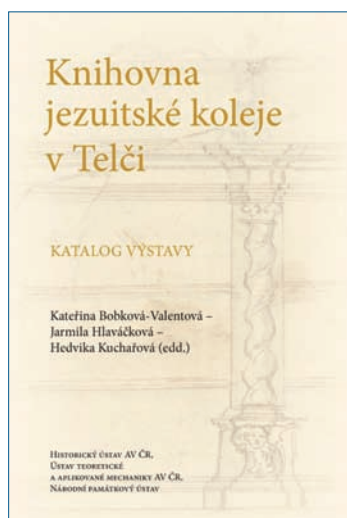
Praha: HÚ AV ČR – Academia, 2020. 154 s. ISBN 978-80-200-3164-8; ISBN 978-80-7286-358-7.

Slovník publikuje biogramy významných osobností (začínajících písmeny HAV–HEL) naroze-
ných v Čechách nebo na Moravě nebo jinak spjatých s českým prostředím. Kritériem výběru je vý-
znam životního díla.

■ BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K. – HLAVÁČKOVÁ, J. – KUCHAROVÁ, H. (edd.)

Knihovna jezuitské koleje v Telči, katalog výstavy. Praha: HÚ AV ČR, 2020. 171 s. ISBN
978-80-7286-359-4.

Katalog výstavy shromažďuje dosavadní poznatky fungování a obsahu knihovny telčského řá-
dového domu. Knihu tvoří studie seznamující se způsobem řízení řádových knihoven, s historií
telčské knihovny i úlohou knihovníků při její správě. Další texty přibližují osudy knihovny, struk-
turu knižního fondu, kde se v koleji knihovna nacházela a jak vypadalo její zařízení. Katalogová

hesla jsou věnována především vystaveným knihám, které se dnes nacházejí v knihovně novoříšské kanonie.

■ **ČORNEJOVÁ, I. – HAVLÍK, J. M. – HRDLÍČKA, J. a kol.**

Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši. Praha: HÚ AV ČR – Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i., 2020. 353 s. ISBN 978-80-7286-363-1.

Publikace předkládá dějiny domu třetí probace Tovaryšstva Ježíšova v Telči, založeného v polovině 17. století, v širokém kontextu. Nejširší rámec mu dodávají úvodní texty, věnované jezuitskému řádu či architektuře, kterou zanechal na českém a moravském území, užší pak dějiny města a panství.

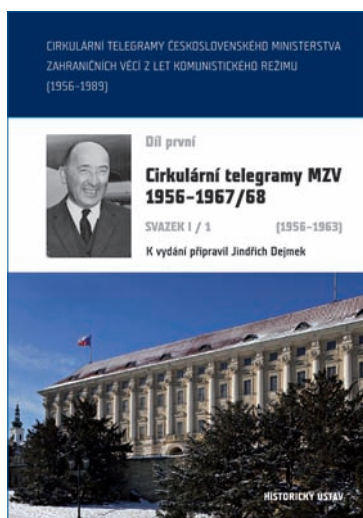
■ **DEJMEK, J. (ed.)**

Cirkulární telegramy Československého ministerstva zahraničních věcí z let komunistického režimu (1956–1989). Díl 1. Cirkulární telegramy MZV 1956–1967/68. Svazek I/1 (1956–1963) a I/2 (1963–1968). Praha: HÚ AV ČR, 2020. Svazek I/1 580 s. ISBN 978-80-7286-364-8; Svazek I/2 670 s. ISBN 978-80-7286-365-5.

V prvních dvou svazcích rozpracovaného šestidílného projektu někdejších „tajných“ cirkulárních instrukcí a informací ministerstva zahraničních věcí ČSSR z let komunistického režimu (1956–1989) jsou publikovány relevantní dokumenty, reprezentativně ilustrující vnější vztahy a aktivity československého státu od událostí bouřlivého a zlomového roku 1956 do období pražského jara 1968 a jeho ukončení intervencí armád Varšavské smlouvy. Zachycují tedy, mimo jiné, postupné rozšiřování diplomatických aktivit jednoho z menších „satelitů“ Moskvy, což nepochybně značně obohacuje dosud kusé informace o vývoji této stránky mezinárodních vztahů v době studené války.

■ **DOLEŽALOVÁ, E. a kol.**

Hus – husitství – tradice – Praha. Od reality k mýtu a zpátky. Praha: HÚ AV ČR, 2020. 484 s. ISBN 978-80-7286-360-0.

Předkládaný svazek obsahuje dvacet devět odborných textů vztahujících se k vývoji obrazu Jana Husa od jeho počátků až do 21. století v mnoha jeho podobách, a to jak v historické literatuře, beletrii, výtvarném umění i hudbě, tak i v politické agitaci, která mnohdy vedla k výraznému deformování Husova díla a odkazu.

■ **DOSKOČIL, Z.**

Ladislav Novomeský v éře stalinismu a poststalinismu. Praha: HÚ AV ČR – Nakladatelství Lidové noviny, 2020. 488 s. ISBN 978-80-7422-774-5.

Monografie klade důraz na objasnění příčin Novomeského obvinění z tzv. slovenského buržoazního nacionalismu, jeho vyšetřování, odsouzení a věznění, dále se zabývá básnickovým dlouholetým nuceným pobytem v Praze spojeným se zákazem publikování a přežíváním na okraji společnosti, jeho pozdější politickou rehabilitací a postupným návratem do veřejného dění.

■ **DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.**

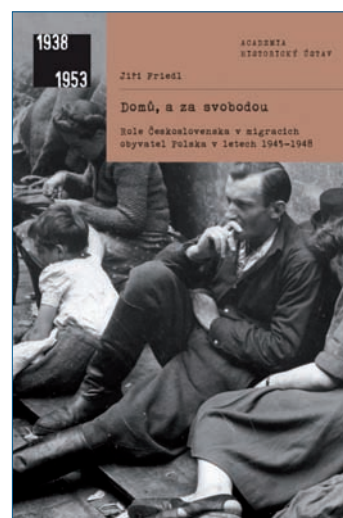
Dvůr jako téma. Výzkum panovnické společnosti v českém středověku – historiografie, koncepty, úvahy. Praha: HÚ AV ČR, 2020. 357 s. ISBN 978-80-7286-342-6.

Kniha přináší historiografický přehled klíčových prací, včetně zhodnocení metodických cest, a na straně druhé hodnotí možnosti i limity jednotlivých badatelských přístupů. Vynechány nejsou ani nejvýraznější zahraniční výzkumy, které české prostředí zásadně ovlivnily. V oblastech dvorského bádání se jednalo zejména o podněty historické antropologie, sociologie, jazykovědních disciplín či dějin a konceptů starší literatury z českých zemí.

■ **FRIEDL, J.**

Domů, a za svobodou. Role Československa v migracích obyvatel Polska v letech 1945–1948. Praha: Academia – HÚ AV ČR, 2020. 461 s. ISBN 978-80-200-3101-3.

Publikace se na základě studia širokého spektra pramenů a literatury na příkladu obyvatel Polska pokouší představit význam Československa pro různé druhy migračních proudů, s nimiž se setkáváme po druhé světové válce. Díky své poloze se Československo stalo důležitou tranzitní zemí

nejen pro stovky tisíc polských repatriantů, ale také uprchlíků. Kniha analyzuje postoj československých úřadů k polským repatriantům a uprchlíkům z Polska – zejména Židům.

■ **Historický atlas měst České republiky, sv. 31. Jaroměř.**

Praha: HÚ AV ČR, 2020. ISBN 978-80-7286-355-6.

Svazek evropského atlasového projektu ke srovnávacím dějinám měst obsahuje textovou a mapovou část k dějinám, historické geografii, kartografii a ikonografii města Jaroměře a s ní administrativně spojeného pevnostního města Josefova ve východních Čechách.

■ **HOLUBEC, S. (ed.) – BAHRO, R.**

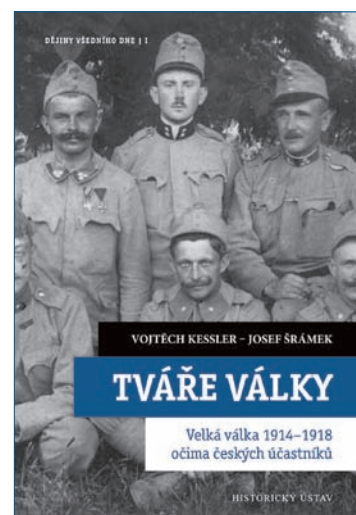
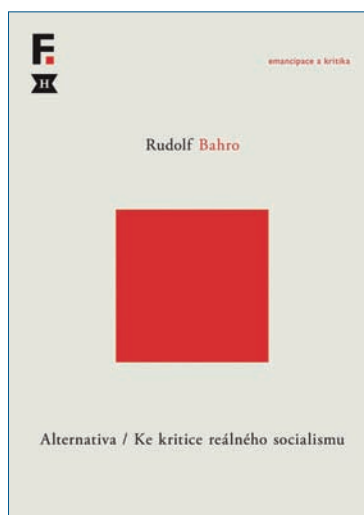
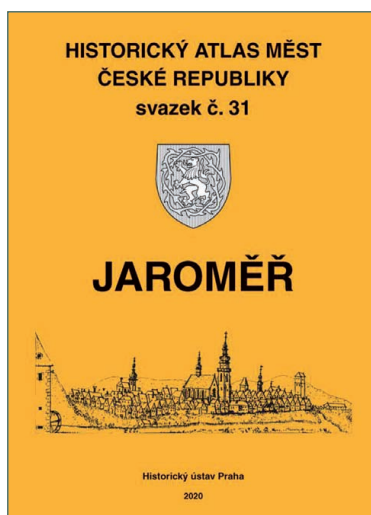
Alternativa. Ke kritice reálného socialismu. Praha: Filosofia – HÚ AV ČR, 2020. 535 s. ISBN 978-80-7007-619-4.

Rudolf Bahro (1935–1997) byl jedním z nejvýznamnějších marxistických kritiků společenského zřízení Sovětského svazu a jeho satelitů. Knihu *Alternativa* (1. vydání 1977) napsal jako řadový občan východního Německa na základě zážitku z potlačení pražského jara. Po jejím vydání v SRN byl východoněmeckým soudem odsouzen na sedm let vězení s formálním odůvodněním, že v knize vyzrazuje utajované skutečnosti. V říjnu 1979 byl amnestován a vystěhoval se do SRN.

■ **KESSLER, V. – ŠRÁMEK, J.**

Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků. Praha: HÚ AV ČR, 2020. 564 s. ISBN 978-80-7286-354-9.

Monografie *Tváře války* předkládá edici vybraných vzpomínek na dobu první světové války. Editori se snažili výběrem postihnout texty různé jazykové a literární úrovně, autory různých sociálních či věkových skupin a v neposlední řadě také obsáhnout co možná maximální množství prostředí a situací, s nimiž se mohli čeští účastníci první světové války setkat.

■ **PÁNEK, J. a kol.**

Akademická encyklopedie českých dějin. Díl VI. H/2-K/1 (hladomor – kniha). Praha: HÚ AV ČR, 2020. 464 s. ISBN 978-80-7286-366-2.

Jednotlivá hesla této encyklopedie, jejichž rozsah podle povahy tématu kolísá od stručných charakteristik po rozsáhlé specializované studie, jsou zaměřena na události, instituce a procesy, které formovaly život společnosti v jejích nejrůznějších polohách, ale také na obecné pojmy, organizační struktury, myšlenkové proudy a kulturní směry. Na rozdíl od pátého dílu, který byl věnován především dějinám historiografie a historických institucí, je šestý svazek polytematický.

■ **SEMOTANOVÁ, E. (ed.)**

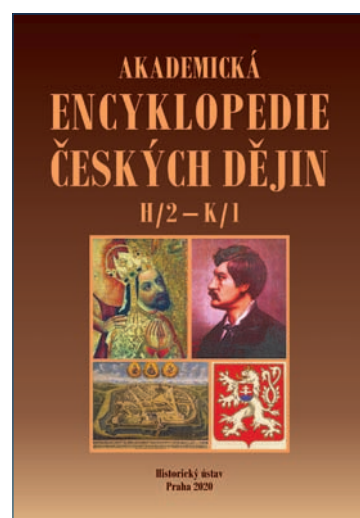
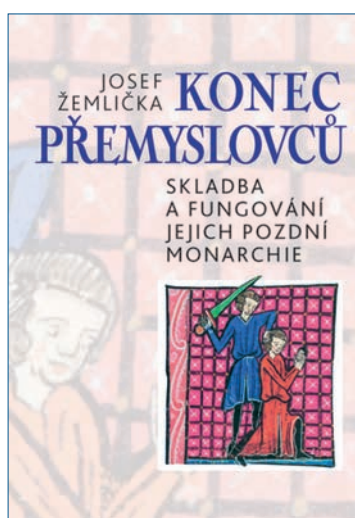
Hranice v krajinách. Praha: Academia – HÚ AV ČR, 2020. 475 s. ISBN 978-80-200-3063-4; ISBN 978-80-7286-341-9.

Publikace prezentuje hranice jako výraznou civilizační, historickou i geografickou entitu. Nabízí různé, často neotřelé pohledy na středoevropské hranice a poskytuje rovněž komparativní perspektivu srovnáním počátků středověkých hranic s hranicemi moderními, především ve 20. století.

■ **ŽEMLIČKA, J.**

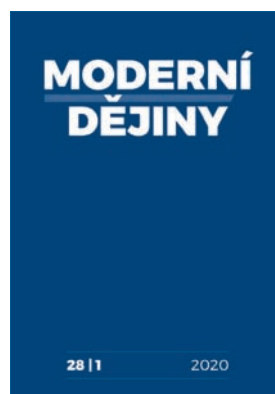
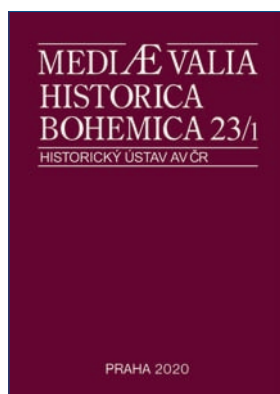
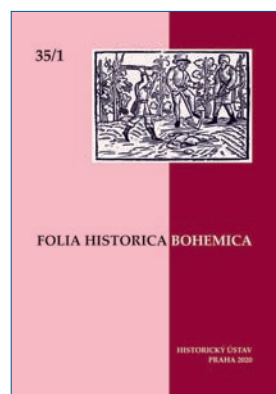
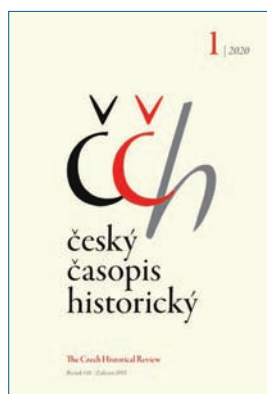
Konec Přemyslovců. Skladba a fungování jejich pozdní monarchie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – HÚ AV ČR, 2020. 722 s. ISBN 978-80-7422-752-3.

Kniha se zaměřuje na závěrečnou etapu vlády českého a polského krále Václava II. (1283–1305) a aktivitám jeho syna Václava III. (1305–1306), posledního krále přemyslovského rodu (krátce byl uherským králem). Publikace nabízí průhled do středověké společnosti českých zemí a střední Evropy, zvláště jejich politického, hospodářského, sociálního, soudního a kulturního vývoje. Dílo *Konec Přemyslovců* je poslední částí z hexalogie pokrývající přemyslovskou dobu (první svazek 1997).

■ Časopisy vydané HÚ

- Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma. Sv. 13. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 1214-9438.
- Český časopis historický. Roč. 118/1-4. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 0862-6111.
- Folia Historica Bohemica. Roč. 35/1-2. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 0231-7494.
- Historická geografie. Roč. 46/1-2. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 0862-710X.
- Mediaevalia Historica Bohemica. Roč. 23/1-2. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 0862-979X.
- Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 28/1-2. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 1210-6860.
- Slovanský přehled. Roč. 106/1-3. Praha: Historický ústav, 2020. ISSN 0037-6922.

■ Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)

■ DEJMEK, J.

Keňa. Praha: Libri, 2020. 179 s. ISBN 978-80-7277-583-5.

Publikace je první samostatnou studií o této významné africké zemi v češtině od 60. let. Seznamuje čtenáře s obrysy vývoje osídlení území dnešní Keni před jejím ovládnutím Brity, mj. s významnou svahilskou kulturou a jejími zdejšími středisky. Věnuje se hlavním rysům britského kolonialismu ve východní Africe od konce 19. století do počátku 60. let.

■ KESSLER, V. – NEUDORFLOVÁ, M. – MASARYK, T. G.

Demokracie v politice. Texty z let 1907–1910. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2020. 854 s. ISBN 978-80-86142-33-3; ISBN 978-80-88304-20-3.

Předkládaný svazek připravený primárně pracovníky Masarykova ústavu a archivu AV ČR, v. v. i., přináší texty T. G. Masaryka z let 1907–1910, ať už články, rozhovory, polemiky, brožury, tištěné projevy, recenze, společná prohlášení, či přednášky z tohoto období.

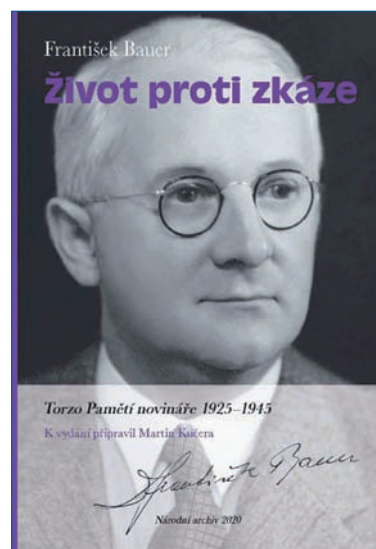
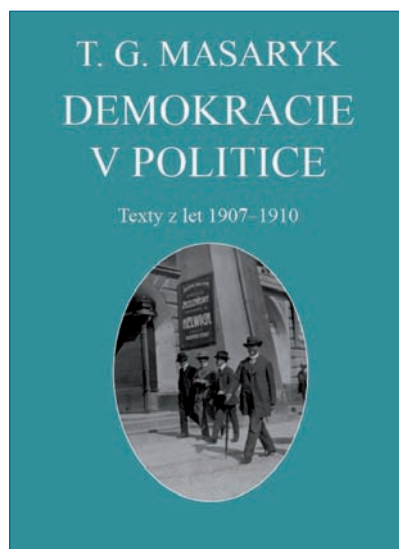
■ KUČERA, M. (ed.) – BAUER, F.

Život proti zkáze. Torzo pamětí novináře 1925–1945. Praha: Národní archiv, 2020. 391 s. ISBN 978-80-7469-097-6.

Paměti zachycují především období 30. let 20. století, kdy František Bauer působil jako zpravodaj v Berlíně. Z „první ruky“ tak podchycuje nástup německého fašismu a podává autentická svědectví o německé meziválečné politice.

■ KUČERA, M. (ed.) – KALANDRA, Z.

Zvon svobody. Slovinci v revoluci 1848–1849. Vysoké Mýto: Sumbalon, 2020. 137 s. ISBN 978-80-906617-9-0.

Kniha přináší kritický a zároveň sympatizující pohled na emancipační snahy Slováků v kontextu procesu formování moderních evropských národů v období nástupu a rozvoje industriální společnosti.

■ **PROKŠ, P. – POKORNÝ, F.**

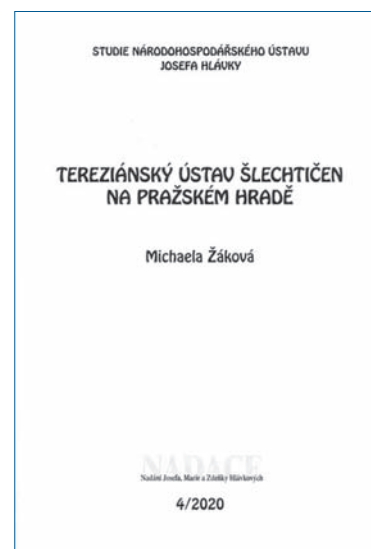
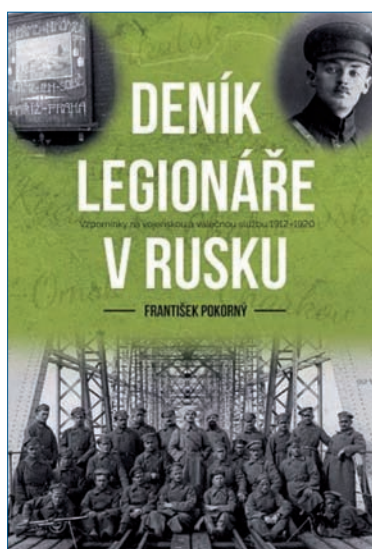
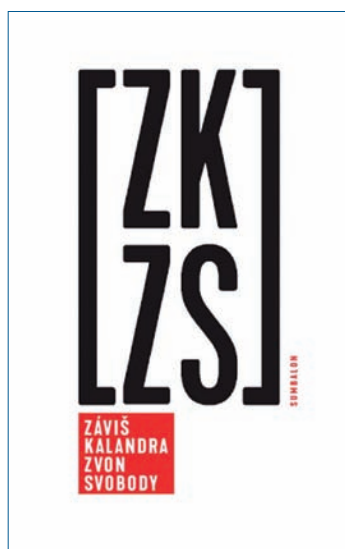
Deník legionáře v Rusku. Vzpomínky na vojenskou a válečnou službu 1912-1920. Brno: CPress, 2020. 360 s. ISBN 978-80-264-3022-3.

Paměti českého důstojníka armády Rakousko-Uherska za první světové války, který bojoval na východní frontě. Potom prožil zajetí a revoluci v Rusku. Vstoupil do československých legií a prožil občanskou válku a boje na Sibiři i návrat domů do právě vzniklého Československa.

■ **ŽÁKOVÁ, M.**

Tereziánský ústav šlechtičen na Pražském hradě. Praha: Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, 2020. 341 s. ISBN 978-80-88018-34-6.

Předmětem publikace je Tereziánský ústav šlechtičen na Pražském hradě, který sloužil od svého založení císařovnou Marií Terezií roku 1755 jako zaopatřovací institut pro neprovdané ženy ze starobylých šlechtických rodin.

IV. Výuka a popularizace

■ Pedagogická činnost a spolupráce s vysokými školami

Vedle základního výzkumu se pracovníci ústavu trvale podílejí na spolupráci s vysokými školami v oblasti pedagogické i vědecké, a to jednak na vysokoškolské výuce na řadě vysokých škol (Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Masarykově univerzitě, Univerzitě Hradec Králové, Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzitě Karlově, Univerzitě Palackého v Olomouci etc.) včetně vedení závěrečných prací (bakalářské, diplomní, rigorózní a disertační), jednak školením doktorandů na vysokoškolských pracovištích, členstvím v komisích pro obhajoby vědeckopedagogických titulů i spoluprací na společných vědeckých projektech, stejně jako výše zmiňovaných centrech výzkumu. Ve spolupráci s některými vysokými školami, jako např. s Filozofickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem je na základě smlouvy realizován společný doktorský program. Kooperace v rámci doktorského i pregraduálního studia je uskutečňována a smluvně zajištěna i s dalšími fakultami/univerzitami.

V rámci spolupráce s dalšími institucemi v HÚ působí dvě společná pracoviště s vysokými školami bez časového omezení, a to Centrum raně novověkých studií (s Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity) a Centrum právněhistorických studií (s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy). Ve své meziinstitucionální vědecké činnosti pokračuje také Výzkumné centrum historické geografie (s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy), které vzniklo v rámci projektu excelence GA ČR (2012–2018). Jako interdisciplinární pracovní tým působí v HÚ několik dalších center, jejichž aktivity se soustředí jednak na vlastní tematický výzkum, jednak na podporu dalších vědeckých aktivit, jako např. pořádání konferencí, workshopů či přednášek významných vědců. Těmito centry jsou: Výzkumné centrum Dvory a residence ve středověku, Výzkumné centrum dějin východní Evropy, Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny a Centrum pro dějiny vzdělanosti. Spolupráce probíhá rovněž s řadou ústavů III. vědní oblasti AV ČR (s většinou ústavů 7.–9. sekce), v rámci projektu NAKI pak také s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. z I. vědní oblasti AV ČR.

■ Popularizační činnost

Pracovníci HÚ se významně podílejí na popularizaci historických věd a výsledků současných historických výzkumů. Vystupují pravidelně v pořadech veřejnoprávních médií, tj. Českého rozhlasu (zejména na stanicích ČRo Plus, ČR Dvojka a ČR Radiožurnál) a České televize, jsou pravidelnými přispěvateli také do médií komerčních (např. TV Prima, Nova, Noe, Seznam, DVTV). Jsou zváni jako hosté zejména do diskusních a vzdělávacích pořadů nebo pro vystoupení k aktuálním politickým i společenským tématům. Vedle specializovaných pořadů (jako např. *Historie.cs*, *Reportéři ČT*, tematické speciály ČT 24 – výročí vzniku Československa, výročí lidické tragédie, výročí bitvy na Bílé hoře) se jedná o vystoupení ve zpravodajství k aktuálnímu dění či historickým objevům (odborné komentáře) a v kulturních a náboženských magazínech (např. *Křesťanský magazín*). Svá odborná stanoviska či komentáře a recenze publikují také v tištěných médiích (denní tisk, týdeníky i společenské a regionální magazíny).

František Šístek hovoří o historii česko-černohorských vztahů na *Mezinárodním knižním veletrhu* v Podgorici (Černá Hora), 2. 10. 2020.

Standardně se pracovníci HÚ podílejí na všech popularizačních akcích Akademie věd ČR, jako např. *Dny otevřených dveří*, *Veletrh vědy*, *Týden vědy a techniky*, připravují řadu výstav či stálých expozic (např. Památník Zámeček Pardubice, <https://www.pardubice.eu/projekty/architektonicke-projekty/pamatnik-zamecek/aktuality/rekonstrukce-pamatniku-zamecek-uz-je-za-polovinou/>) ve spolupráci se státními i soukromými organizacemi. V tomto roce ovlivněném pandemií viru Covid-19 však byla řada těchto aktivit omezena, nebo převedena do jiné podoby. Pracovníci HÚ přispěli čtyřmi díly do seriálu Akademie věd ČR *Věda na doma* (www.youtube.com/watch?v=hT-HF5oljj8; www.youtube.com/watch?v=bra4X3hd2WU; www.youtube.com/watch?v=4CCG2qWs2VA; www.youtube.com/watch?v=7CCGmkhw-kw). V dubnu 2020 byl navíc spuštěn vlastní YouTube kanál HÚ (www.youtube.com/channel/UCxZ6gf8fgHvk-uYHnpFwc0g), jehož cílem je přiblížit široké veřejnosti (učitelům, studentům i zájemcům o historii) aktuální vědecké výzkumy i ukázat některé projekty zpracováváné v HÚ. Video jsou řazena do dvou sérií (playlistů), a to: *Jak a proč v dějinách*, který je zaměřen na konkrétní události či osobnosti, a *Historický ústav představuje* prezentující možnosti vědeckého bádání a dílčí projekty. Od dubna do konce roku 2020 bylo připraveno devatenáct nahrávek, z nichž některé mají sledovanost v řádu několika tisíců.

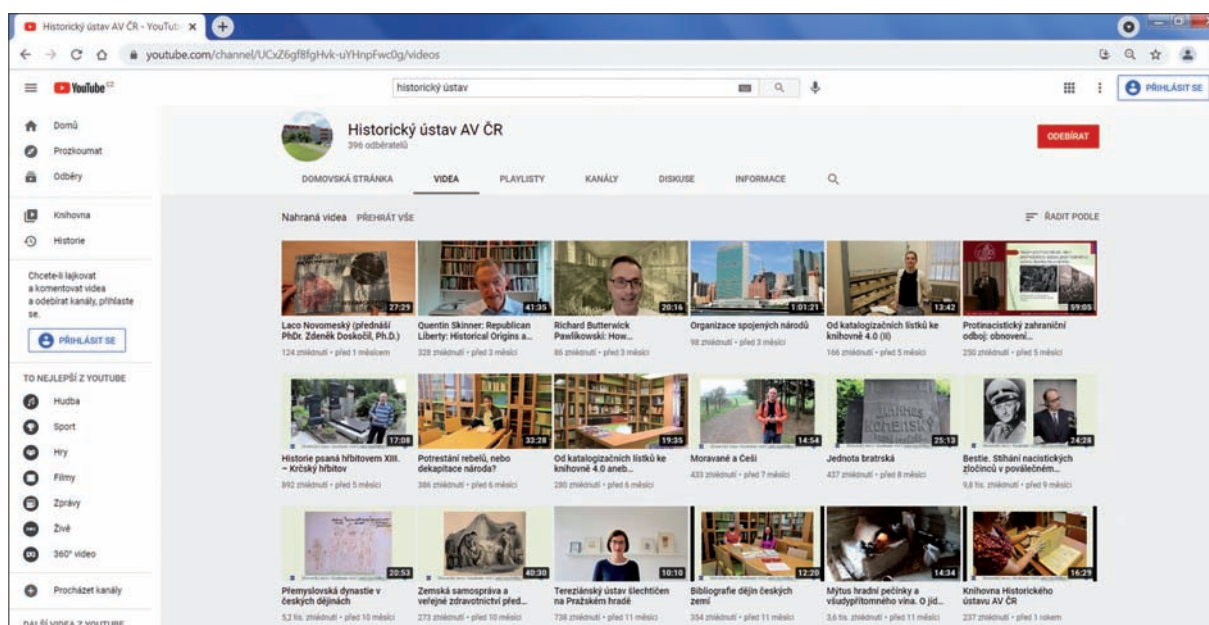
Vzhledem ke složité společenské situaci byly také aktivity *Dne otevřených dveří* a *Týdne vědy a techniky* převedeny do elektronické podoby. V roce 2020 uplynulo 400 let od bitvy na Bílé hoře, která je českou společností stále hodnocena jako jeden z nejvýznamnějších mezníků v národních českých dějinách. Právě k tomuto datu připravili pracovníci HÚ celou řadu přednášek a krátkých videí, některé z nich ve spolupráci se Střediskem společných činností AV ČR, v. v. i. – Studium OAT. Velmi pozitivní ohlas u odborné i laické veřejnosti měl desetidílný seriál *#Bílá_hora: Mýty a fakta* a přednáška prof. Jiřího Mikulce *#Bílá_hora: Co se skutečně dělo v době pobělohorské*. Bílé hoře a následnému vývoji českých zemí byla ostatně věnována i část programu *Dne otevřených dveří* a někteří pracovníci HÚ se podíleli na programech České televize, Českého rozhlasu i dalších médií věnovaných tomuto fenoménu.

I přes ztížené podmínky se podařilo završit vernisáží dvě výstavy určené veřejnosti, které vznikly z projektu NAKI II *Telč a jezuité, řád a jeho mecenáši*, jehož nositelem je HÚ. První z nich *Telč*

a jezuité. Řád a jeho mecenáši (11. června – 13. září 2020) byla připravena ve spolupráci zejména s Národním památkovým ústavem, Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. a Univerzitním centrem Masarykovy univerzity v Telči, v jehož prostorách se také konala. Se stejnými partnery vznikla i druhá výstava *Knihovna jezuitské koleje v Telči* (20. června – 4. října 2020) v kano-nii premonstrátů v Nové Říši.

Některé další akce primárně určené pro odbornou veřejnost byly streamovány, nebo z nich byl pořízen záznam, který je dnes volně k dispozici. Přenášena tak byla velmi důležitá mezinárodní konference k výročí přijetí Ústavní listiny Československé republiky (28.–29. února 2020) uspořádaná 1. místopředsedou Senátu Jiřím Růžičkou, HÚ, Právnickou fakultou UK a Centrem právněhistorických studií či přednášky pro Učenou společnost České republiky, které proslovili doc. Jan Němeček – *Protinacistický zahraniční odboj: obnovení československého státu v exilu* a doc. Magdaléna Pokorná – *Mezi obrazy. Božena Němcová (1820–1862) v době státem řízené modernizace (v 50. letech 19. století)*, i řada dalších akcí.

Trvale se pracovníci HÚ podílejí také na projektu Akademie věd ČR *Otevřená věda* určeném pro středoškolskou a vysokoškolskou mládež. O svých aktivitách informuje HÚ širokou veřejnost nejen na svých webových stránkách, ale také na účtech na sociálních sítích facebook, twitter a instagram.

V. Hospodaření pracoviště

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Zpráva nezávislého auditora za rok 2020

Příjemce zprávy: prof. PhDr. Martin Holý, PhD., ředitel

Veřejná výzkumná instituce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Prosecká 76
190 00 Praha 9

zapsána 1. ledna 2007 v rejstříku veřejných
výzkumných organizací, vedeného Ministerstvem
školsství, mládeže a tělovýchovy ČR

IČO: 679 85 963
DIČ: CZ67985963

Právní forma: veřejná výzkumná instituce

Předmět činnosti: výzkum českých a obecných dějin. Svou činností
přispívá ke zvyšování úrovně poznání
a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého
výzkumu v praxi.

Období, za které bylo
ověření provedeno: účetní rok 2020

Předmět a účel auditu: roční účetní závěrka za rok 2020 ve smyslu
ustanovení zákona ČR č. 93/2009 Sb., o auditorech
a v souladu s Mezinárodními auditorskými
standardsy souvisejícími aplikačními doložkami
Komory auditorů České republiky

Zpráva nezávislého auditora
pro statutární orgán veřejné výzkumné instituce
pan prof. PhDr. Martin Holý, PhD., ředitel

Výrok auditora

Provedli jsme audit přiložené účetní závěrky Historický ústav AV ČR, v. v. i. (dále také „Instituce“) sestavené na základě českých účetních předpisů, která se skládá z rozvahy k 31. 12. 2020, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31. 12. 2020 a přílohy této účetní závěrky, která obsahuje popis použitých podstatných účetních metod a další vysvětlující informace. Údaje o veřejné výzkumné instituci jsou uvedeny v příloze této účetní závěrky.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv a pasiv organizace Historický ústav AV ČR, v. v. i., k 31. 12. 2020 a nákladů a výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící 31. 12. 2020 v souladu s českými účetními předpisy.

Základ pro výrok

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a standardy Komory auditorů České republiky pro audit, kterými jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA) případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami. Naše odpovědnost stanovená těmito předpisy je podrobněji popsána v oddílu Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky. V souladu se zákonem o auditorech a Etickým kodexem přijatým Komorou auditorů České republiky jsme na veřejné výzkumné instituci nezávislí a splnili jsme i další etické povinnosti vyplývající z uvedených předpisů. Domníváme se, že důkazní informace, které jsme shromáždili, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření našeho výroku.

Ostatní informace uvedené ve výroční zprávě

Ostatními informacemi jsou v souladu s § 2 písm. b) zákona o auditorech informace uvedené ve výroční zprávě mimo účetní závěrku a naši zprávu auditora. Za ostatní informace odpovídá statutární orgán veřejné výzkumné instituce.

Náš výrok k účetní závěrce se k ostatním informacím nevztahuje. Přesto je však součástí našich povinností souvisejících s ověřením účetní závěrky seznámení se s ostatními informacemi a posouzení, zda ostatní informace nejsou ve významném (materiálním) nesouladu s účetní závěrkou či s našimi znalostmi o účetní jednotce získanými během ověřování účetní závěrky nebo zda se jinak tyto informace nejeví jako významně (materiálně) nesprávné. Také posuzujeme, zda ostatní informace byly ve všech významných (materiálních) ohledech vypracovány v souladu s příslušnými právními předpisy. Tímto posouzením se rozumí, zda ostatní informace splňují požadavky právních předpisů na formální náležitosti a postup vypracování ostatních informací v kontextu významnosti (materiality), tj. zda případné nedodržení uvedených požadavků by bylo způsobilé ovlivnit úsudek činěný na základě ostatních informací.

Na základě provedených postupů, do míry, již dokážeme posoudit, uvádíme, že

- *ostatní informace, které popisují skutečnosti, jež jsou též předmětem zobrazení v účetní závěrce, jsou ve všech významných (materiálních) ohledech v souladu s účetní závěrkou a*
- *ostatní informace byly vypracovány v souladu s právními předpisy.*

Dále jsme povinni uvést, zda na základě poznatků a povědomí o Instituci, k nimž jsme dospěli při provádění auditu, ostatní informace neobsahují významné (materiální) věcné nesprávnosti. V rámci uvedených postupů jsme v obdržených ostatních informacích žádné významné (materiální) věcné nesprávnosti nezjistili.

Odpovědnost statutárního orgánu, rady instituce a dozorčí rady instituce za účetní závěrku

Statutární orgán Instituce odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy, a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán Instituce povinen posoudit, zda je organizace schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze účetní závěrky záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy je plánováno zrušení Instituce nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Institut veřejné kontroly v Instituci zajišťuje rada instituce, jež schvaluje výroční zprávu a účetní závěrku.

Dozorčí rada projednává a vyjadřuje se k výroční zprávě a účetní závěrce.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nesprávnost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou (materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vznikat v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné (materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- *Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost, k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody*

(koluze), falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol ředitelem.

- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem veřejné výzkumné instituce relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoli abychom mohli vyjádřit názor na účinnost jejího vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán Instituce uvedl v příloze účetní závěrky.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky statutárním orgánem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Instituce nepřetržitě trvat. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v příloze účetní závěrky, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti Instituce nepřetržitě trvat vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že Instituce ztratí schopnost nepřetržitě trvat.
- Vyhodnotit celkovou prezentaci, členění a obsah účetní závěrky, včetně přílohy, a dále to, zda účetní závěrka zobrazuje podkladové transakce a události způsobem, který vede k věrnému zobrazení.

Naší povinností je informovat ředitele mimo jiné o plánovaném rozsahu a načasování auditu a o významných zjištěních, která jsme v jeho průběhu učinili, včetně zjištěných významných nedostatků ve vnitřním kontrolním systému.

Dne 10. května 2021

Efekt DC s. r. o. evidenční č. 159

sídlo: Oldřichovská 14/11
Děčín VIII

odpovědný auditor:

ing. Milada Adášková
evidenční č. 1399

■ Výkaz hospodaření

Zřizovatel: Akademie věd ČR

Rozvaha

(v tis. Kč)

sestavena dle vyhl. 504/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Sestaveno k 31.12.2020

Název účetní jednotky:

Historický ústav AV ČR, v.v.i.

Sídlo:

Prosecká 809/76, Praha 9, 190 00

IČ:

67985963

		Název	SÚ	čís. řád.	Stav	
					k 1.1.2020	k 31.12.2020
A		Dlouhodobý majetek celkem			1 631	2 769
I.		Dlouhodobý nehmotný majetek celkem	1	1	2 493	2 896
	1.	Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje	012	2	0	0
	2.	Software	013	3	2 269	2 358
	3.	Ocenitelná práva	014	4	0	0
	4.	Drobný dlouhodobý nehmotný majetek	018	5	120	35
	5.	Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	019	6	0	0
	6.	Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	041	7	104	503
	7.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek	051	8	0	0
II.		Dlouhodobý hmotný majetek celkem	02+03	9	18 074	17 503
	1.	Pozemky	031	10	158	158
	2.	Umělecká díla, předměty, sbírky	032	11	18	18
	3.	Stavby	021	12	200	200
	4.	Hmotné movité věci a jejich soubory	022	13	14 460	14 333
	5.	Pěstitelské celky trvalých porostů	025	14	0	0
	6.	Dospělá zvířata a jejich skupiny	026	15	0	0
	7.	Drobný dlouhodobý hmotný majetek	028	16	3 238	2 765
	8.	Ostatní dlouhodobý hmotný majetek	029	17	0	0
	9.	Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	042	18	0	29
	10.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	052	19	0	0
III.		Dlouhodobý finanční majetek celkem	6	20	0	0
	1.	Podíly - ovládaná nebo ovládající osoba	061	21	0	0
	2.	Podíly - podstatný vliv	062	22	0	0
	3.	Dluhové cenné papíry držené do splatnosti	063	23	0	0
	4.	Zápůjčky organizačním složkám	066	24	0	0
	5.	Ostatní dlouhodobé zápůjčky	067	25	0	0
	6.	Ostatní dlouhodobý finanční majetek	069	26	0	0
IV		Oprávky k dlouhodobému majetku celkem	07 - 08	28	-18 936	-17 630
	1.	Oprávky k nehmotným výsledkům výzkumu a vývoje	072	29	0	0
	2.	Oprávky k softwaru	073	30	-1 860	-1 974
	3.	Oprávky k ocenitelným právům	074	31	0	0
	4.	Oprávky k drobnému dlouhodobému nehmotnému majetku	078	32	-120	-35
	5.	Oprávky k ostatnímu dlouhodobému nehmotnému majetku	079	33	0	0
	6.	Oprávky ke stavbám	081	34	-200	-200
	7.	Oprávky k samostatným hmot. movitým věcem a souborům h	082	35	-13 518	-12 656
	8.	Oprávky k pěstitelským celkům trvalých porostů	085	36	0	0
	9.	Oprávky k základnímu stádu a tažným zvířatům	086	37	0	0
	10.	Oprávky k drobnému dlouhodobému hmotnému majetku	088	38	-3 238	-2 765
	11.	Oprávky k ostatnímu dlouhodobému hmotnému majetku	089	39	0	0

B.		Krátkodobý majetek celkem		40	22 690	25 929
I.		Zásoby celkem	11-13	41	534	374
	1.	Materiál na skladě	112	42	2	2
	2.	Materiál na cestě	111,119	43	0	0
	3.	Nedokončená výroba	121	44	0	0
	4.	Polotovary vlastní výroby	122	45	0	0
	5.	Výrobky	123	46	532	372
	6.	Mladá a ostatní zvířata a jejich skupiny	124	47	0	0
	7.	Zboží na skladě a v prodejnách	132	48	0	0
	8.	Zboží na cestě	131,139	49	0	0
	9.	Poskytnuté zálohy na zásoby		50	0	0
II.		Pohledávky celkem	31-39	51	318	276
	1.	Odběratelé	311	52	56	70
	2.	Směnky k inkasu	312	53	0	0
	3.	Pohledávky za eskontované cenné papíry	313	54	0	0
	4.	Poskytnuté provozní zálohy	314	55	49	9
	5.	Ostatní pohledávky	316	56	0	0
	6.	Pohledávky z a zaměstnanci	335	57	29	12
	7.	Pohledávky z institucemi sociálního zabezpečení a VZP	336	58	0	0
	8.	Daň z příjmů	341	59	184	184
	9.	Ostatní přímé daně	342	60	0	0
	10.	Daň z přidané hodnoty	343	61	0	0
	11.	Ostatní daně a poplatky	345	62	0	1
	12.	Nároky na dotace a ostatní zúčtování se státním rozpočtem	346	63	0	0
	13.	Nároky na dotace a ostatní zúčtování s rozpočtem orgánů ÚSDx		64	0	0
	14.	Pohledávky za společníky sdruženými ve společnosti	358	65	0	0
	15.	Pohledávky z pevných termínových operací a opcí	373	66	0	0
	16.	Pohledávky z vydaných dluhopisů	375	67	0	0
	17.	Jiné pohledávky	378	68	0	0
	18.	Dohadné účty aktivní	388	69	0	0
	19.	Opravná položka k pohledávkám	391	70	0	0
III.		Krátkodobý finanční majetek celkem	21 - 26	71	21 838	25 279
	1.	Peněžní prostředky v pokladně	211	72	190	75
	2.	Ceniny	212	73	0	0
	3.	Peněžní prostředky na účtech	221	74	21 648	25 204
	4.	Majetkové cenné papíry k obchodování	251	75	0	0
	5.	Dluhové cenné papíry k obchodování	253	76	0	0
	6.	Ostatní cenné papíry	256	78	0	0
	7.	Peníze na cestě	262	79	0	0
IV.		Jiná aktiva celkem	38	80	0	0
	1.	Náklady příštích období	381	81	0	0
	2.	Příjmy příštích období	385	82	0	0
A+B		Aktiva celkem		83	24 321	28 698

A		Vlastní zdroje celkem		84	19 787	21 654
I.		Jmění celkem	90-92	85	18 959	20 898
	1.	Vlastní jmění	901	86	2 695	3 810
	2.	Fondy	91	87	16 264	17 088
	3.	Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků	920	88	0	0
II.		Výsledek hospodaření celkem	93-96	89	828	756
	1.	Účet výsledku hospodaření	963	90	0	756
	2.	Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení	931	91	828	0
	3.	Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let	932	92	0	0
B.		Cizí zdroje celkem		93	4 534	7 044
I.		Rezervy celkem	94	94	0	0
	1.	Rezervy	941	95	0	0
II.		Dlouhodobé závazky celkem	98, 95	96	0	0
	1.	Dlouhodobé úvěry	951	97	0	0
	2.	Vydané dluhopisy	953	98	0	0
	3.	Závazky z pronájmu	954	99	0	0
	4.	Přijaté dlouhodobé zálohy	952	100	0	0
	5.	Dlouhodobé směnky k úhradě	x	101	0	0
	6.	Dohadné účty pasivní	387	102	0	0
	7.	Ostatní dlouhodobé závazky	958	103	0	0
III.		Krátkodobé závazky celkem	28, 32-	104	4 518	7 003
	1.	Dodavatelé	321	105	220	220
	2.	Směnky k úhradě	322	106	0	0
	3.	Přijaté zálohy	324	107	0	0
	4.	Ostatní závazky	325	108	0	0
	5.	Zaměstnanci	331	109	2 252	2 947
	6.	Ostatní závazky vůči zaměstnancům	333	110	2	4
	7.	Závazky k institucím sociálního zabezpečení a VZP	336	111	1 320	1 630
	8.	Daň z příjmů	341	112	0	0
	9.	Ostatní přímé daně	342	113	397	545
	10.	Daň z přidané hodnoty	343	114	55	3
	11.	Ostatní daně a poplatky	345	115	0	0
	12.	Závazky ze vztahu k státnímu rozpočtu	347	116	173	321
	13.	Závazky ze vztahu k rozpočtu ÚSC	x	117	0	0
	14.	Závazky z upsaných nesplacených cenných papírů a podílů	367	118	0	0
	15.	Závazky k ke společníkům sdruženým ve společnosti	368	119	0	0
	16.	Závazky z pevných termínových operací a opcí	373	120	0	0
	17.	Jiné závazky	379	121	33	1 242
	18.	Krátkodobé úvěry	281	122	0	0
	19.	Eskontní úvěry	282	123	0	0
	20.	Vydané krátkodobé dluhopisy	283	124	0	0
	21.	Vlastní dluhopisy	284	125	0	0
	22.	Dohadné účty pasivní	389	126	66	91
	23.	Ostatní krátkodobé finanční výpomoci	289	127	0	0
IV.		Jiná pasiva celkem	38	128	16	41
	1.	Výdaje příštích období	383	129	16	41
	2.	Výnosy příštích období	384	130	0	0
A+B		Pasiva celkem		134	24 321	28 698

Předmět činnosti: Výzkum a vývoj
Právní forma účetní jednotky: veřejná výzkumná instituce

Datum sestavení: 10.5.2020

Osoba odpovědná za účetnictví:
ing. Dana Tábořská

.....
podpis a jméno

.....
Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

podpis, jméno a funkce otisk razítka

ředitel HÚ AV ČR v.v.i.

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i.
190 00 Praha 9, Prosecká 76
IČO 67985963, DIČ CZ67985963

Výkaz zisku a ztráty

(v tis. Kč)

sestavený dle vyhl. 504/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Sestaveno k 31.12.2020

Název účetní jednotky:

Historický ústav AV ČR, v.v.i.

Sídlo:

Prosecká 809/76, Praha 9 ,190 00

IČ:

67985963

		Název ukazatele	SÚ	Čís. řád.	Činnost	
					hlavní	hospodářská
					1	2
A.		Náklady		1		
	I.	Spotřebované nákupy a nakupované služby	50	2	15 746	0
	1.	Spotřeba materiálu, energie a ost. neskl. dodávek	501	3	5 045	0
	2.	Prodané zboží	504	4	0	0
	3.	Opravy a udržování	511	5	149	0
	4.	Náklady na cestovné	512	6	422	0
	5.	Náklady na reprezentaci	513	7	110	0
	6.	Ostatní služby	518,5	8	10 020	0
	II.	Změny stavu zásob vlastní činnosti a aktivace	56-57	9	161	0
	7.	Změny stavu zásob vlastní činnosti	56	10	161	0
	8.	Aktivace materiálu, zboží a vnitroorg. služeb	x	11	0	0
	9.	Aktivace dlouhodobého majetku	573	12	0	0
	III.	Osobní náklady celkem	52	13	59 699	0
	10.	Mzdové náklady	521	14	44 145	0
	11.	Zákonné sociální pojištění	524	15	13 814	0
	12.	Ostatní sociální pojištění	525	16	0	0
	13.	Zákonné sociální náklady	527	17	1 740	0
	14.	Ostatní sociální náklady	528	18	0	0
	IV.	Daně a poplatky	53	19	7	0
	15.	Daně a poplatky	53	20	7	0
	V.	Ostatní náklady	54	21	2 718	0
	16.	Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost. pokuty a penále	541	22	0	0
	17.	Odpis nedobytné pohledávky	543	23	0	0
	18.	Úroky	544	24	0	0
	19.	Kurzové ztráty	545	25	13	0
	20.	Dary	546	26	0	0
	21.	Manka a škody	548	27	0	0
	22.	Jiné ostatní náklady	549	28	2 705	0
	VI.	Odpisy, prodaný majetek, tvorba a použití rezerv a OP	55	29	456	0
	23.	Odpisy dlouhodobého majetku	551	30	456	0
	24.	Prodaný dlouhodobý majetek	552	31	0	0
	25.	Prodané cenné papíry a podíly	553	32	0	0
	26.	Prodaný materiál	554	33	0	0
	27.	Tvorba a použití rezerv a opravných položek	556	34	0	0
	VII.	Poskytnuté příspěvky	58	35	0	0
	28.	Poskytnuté členské příspěvky a příspěvky zúčt. mezi org. složkami	581	36	0	0
	VIII.	Daň z příjmů	59	37	0	0
	29.	Daň z příjmů	595	38	0	0
		Náklady celkem		39	78 787	0

		Název ukazatele	SÚ	čís. řád.	Činnost	
					hlavní	další
					1	2
B.		Výnosy		40		
I.		Provozní dotace	69	41	75 023	0
	1.	Provozní dotace	691	42	75 023	0
II.		Přijaté příspěvky	68	43	0	0
	2.	Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami		44	0	0
	3.	Přijaté příspěvky (dary)	681	45	0	0
	4.	Přijaté členské příspěvky	682	46	0	0
III.		Tržba za vlastní výkony a za zboží	60	47	887	0
IV.		Ostatní výnosy	64	48	3 633	0
	5.	Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost. pokuty a penále	641	49	0	0
	6.	Platby za odepsané pohledávky	643	50	0	0
	7.	Úroky	644	51	0	0
	8.	Kurzové zisky	645	52	7	0
	9.	Zúčtování fondů	648	53	2 614	0
	10.	Jiné ostatní výnosy	649	54	1 012	0
V.		Tržby z prodeje majetku	65	55	0	0
	11.	Tržby z prodeje DNM a DHM	651	56	0	0
	12.	Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	653	57	0	0
	13.	Tržby z prodeje materiálu	654	58	0	0
	14.	Výnosy z krátkodobého finančního majetku	655	59	0	0
	15.	Výnosy z dlouhodobého finančního majetku	657	60	0	0
		Výnosy celkem		61	79 543	0
C.		Výsledek hospodaření před zdaněním			756	0
D.		Výsledek hospodaření po zdanění			756	0

Předmět činnosti: výzkum a vývoj
Právní forma účetní jednotky: veřejná výzkumná instituce
Osoba odpovědná za účetnictví:
ing. Dana Tábořská

podpis a jméno

Datum sestavení: 10.5.2021

Martin Holý
HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i.
190 00 Praha 9, Prosecká 76
IČO 67985963, DIČ CZ67985963

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

ředitel HÚ AV ČR v.v.i.

otisk razítka

Příloha k řádné účetní závěrce 2020
číselné údaje jsou uvedeny v korunách českých

Datum řádné účetní závěrky: 31.12.2020
Běžné účetní období: 1.1.2020 – 31.12.2020

Název účetní jednotky: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Sídlo: Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

Právní forma: veřejná výzkumná instituce

IČ: 67985963

DIČ: CZ67985963

Historický ústav AV ČR, v. v. i. (dále jen HÚ AV ČR) byl zřízen na základě zřizovací listiny AV ČR dle zákona č. 283/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.

Na základě zákona č. 341/2005 Sb., se právní forma HÚ AV ČR dnem

1. ledna 2007 změnila ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

HÚ AV ČR, v. v. i. je právnickou osobou zřízenou na dobu neurčitou se sídlem v Praze 9, Prosecká 809/76, PSČ 190 00.

Orgány: Ředitel HÚ

Rada HÚ má celkem 12 členů, z toho je 7 interních a 4 externí a jeden tajemník

Dozorčí rada HÚ má 5 členů a jednoho tajemníka

Statutární orgán:

ředitel HÚ AV ČR, v. v. i.:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

statutární zástupce ředitele HÚ AV ČR, v. v. i.: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

HÚ AV ČR, v. v. i., je financován ze státního rozpočtu prostřednictvím zřizovatele, dále z grantů a projektů od různých poskytovatelů (MK, GAČR, případně jiných zdrojů).

Účelem zřízení HÚ je uskutečňovat vědecký výzkum v oblasti historie, přispívat k využití jeho výsledků a zajišťovat infrastrukturu výzkumu.

Předmětem hlavní činnosti HÚ je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Zajišťuje videokonference a mítinky přes elektronické nástroje a to v letošním roce vzhledem k dané epidemiologické situaci v celé republice. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Další a jiná činnost nebyla v roce 2020 vykonávána.

Použité účetní metody, zásady a způsoby oceňování

Použité účetní metody vyplývají ze zákona o účetnictví č. 563/91 Sb., a prováděcí vyhlášky č. 504/2002 Sb. v platném znění. Účetnictví je zpracováváno za pomoci informačně ekonomického systému iFIS společnosti BBM, spol. s r.o. a pro zpracování mzdového účetnictví je využíván mzdový systém EGJE. Účetní záznamy jsou zálohovány v elektronické verzi na základě servisní smlouvy uzavřené se SSČ AV ČR, v.v.i. Současně HÚ AV ČR uchovává účetní záznamy v tištěné podobě, které archivuje v souladu se zákonem o účetnictví v platném znění.

Způsob oceňování:

- dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek je oceňován pořizovací cenou
- pohledávky – jmenovitou hodnotou
- peněžní prostředky – jmenovitou hodnotou
- závazky – jmenovitou hodnotou v Kč

Způsob stanovení úprav hodnot majetku – odpisy a opravné položky, způsob stanovení reálné hodnoty, odchylky od obecných účetních zásad a metod:

- jsou uplatňovány shodné účetní a daňové odpisy, a to způsob odpisování – metoda lineární rovnoměrný odpis
- opravné položky a rezervy za rok 2020 nebyly tvořeny
- pohledávky po lhůtě splatnosti 1-30 dnů ve výši 2,4 tis. Kč
- pohledávky po lhůtě splatnosti více jak 180 dnů výše 2 tis. Kč
- stav závazků do splatnosti k 31.12. 2020 činí 25 tis.Kč
- ústav nevlastní žádné cenné papíry, podíly ani deriváty, u kterých by se provádělo přecenění reálnou hodnotou
- v daném roce nemáme žádný úvěr
- v uplatňování obecných zásad a metod se ústav neodchýlil od obecně platných předpisů pro účetnictví zákona č.563/1991 Sb., a prováděcí vyhl. č. 504/2002 Sb., v platném znění

Změny oceňování, odpisování s vyčíslením dopadů do výsledku hospodaření:

- v roce 2020 nebyly měněny způsoby oceňování žádné složky majetku

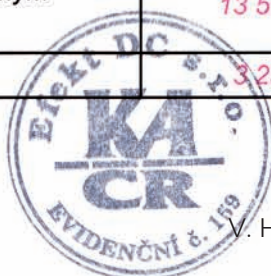
Způsob přepočtu údajů v cizích měnách na koruny české:

- účetní jednotka používá při účtování v zahraničních měnách platný kurz ČNB k danému dni

Změny postupu účtování a uspořádání položek účetní závěrky:

- v roce 2020 nebyly provedeny žádné změny uplatněných postupů účtování
- údaje za minulé účetní období byly dle převodového můstku vykázány ve srovnatelné struktuře pro výkazy platné v roce 2019

	Jednotlivé položky dlouhodobého majetku	Stav k 1.1.2020	Stav k 31.12.2020
13	Software	2 269 202,00	2 357 532,00
18	Drobný DNM	119 572,55	35 456,35
211	Budovy	200 043,00	200 043,00
22	Samostatné movité věci	14 460 179,60	14 333 215,43
28	Drobný DHM	3 238 379,40	2 764 499,20
31	Pozemky	157 572,00	157 572,00
32	Umělecká díla a předměty	18 100,00	18 100,00
73	Oprávký k softwaru	1 860 548,00	1 974 344,00
78	Oprávký k DDNM	119 572,55	35 456,35
81	Oprávký ke stavbám-budovy	200 043,00	200 043,00
82	Oprávký k samostatným mov.věc.	13 517 742,70	12 655 377,70
88	Oprávký k DDHM	3 238 379,40	2 764 499,20

Počet zaměstnanců a osobní náklady:

- ústav zaměstnával k 31. 12. 2020 celkem 115 zaměstnanců fyzických osob
- průměrný přepočtený počet zaměstnanců podle zákona upravujícího státní službu činil 75,69 zaměstnanců
- osobní náklady byly v r. 2020 rozhodující složkou nákladů ústavu, činily 59 699 248,00 Kč, tj. 76% celkových nákladů (nákladů režijních, institucionálních i grantových)

Odměny poskytované členům řídicího a kontrolního orgánu:

- ústav v roce 2020 poskytl odměny za funkci v radě pracoviště a dozorčí radě celkem 233 200,- Kč
- ústav nemá žádné vzniklé nebo smluvně sjednané dluhy ohledně požitků bývalých členů rady ani dozorčí rady
- členové kontrolních a řídicích orgánů HÚ nemají jakýmkoliv smluvním vztahu k HÚ své rodinné příslušníky.
- odměna auditora za povinný audit při roční závěrce činí 42 tis. Kč
- odměna daňového poradce za poskytnuté služby za rok 2020 činí 24 tis. Kč

Přidělené provozní dotace pro rok 2020:

Institucionální podpora činnosti pracovišť podpora VO	51 783 tis. Kč
příspěvek na zajištění činnosti AV	7 175 tis. Kč
přijaté prostředky na výzkum a vývoj: na granty GA ČR	7 578 tis. Kč
ostatní resorty	8 487 tis. Kč

Doplňující informace

- HÚ nemá žádné dluhy, úvěry ani daňové nedoplatky např. u finančních a celních orgánů, správy soc. pojištění či zdravotních pojišťoven
- ústav nevložil v roce 2020 žádné své finanční prostředky jako vklad do jiného právního subjektu
- nepřijal žádný dar
- neuspořádal žádnou veřejnou sbírku
- HÚ nevlastní žádné lesní porosty ani lesní pozemky
- HÚ nemá žádné závazky či pohledávky nevyúčtované v daném roce v účetnictví

Výsledek hospodaření minulého období – rozdělení.

- za rok 2019 činil hospodářský výsledek 827 665,10 Kč, ten byl po odsouhlasení DR a RI v roce 2020 rozdělen následovně. Část HV ve výši 600 000,- Kč se naúčtoval na rezervní fond a částka ve výši 227 665,10 Kč byla převedena do sociálního fondu

Zajištění daňového základu:

- je postupováno v souladu se zákonem č. 586/1992 Sb., zákon o dani z příjmu v platném znění a dle § 20 tohoto zákona jsou uplatňovány položky snižující základ daně
- všechny prostředky v účetním období získané z daňových úlev předcházejícího daňového období byly použity na hlavní činnost HI AV ČR, v.v.í.

Vysvětlení významných položek rozvahy a výkazu zisků a ztrát: není

Významné změny po účetní závěrce do odevzdání daňového přiznání:

- mezi rozvahovým dnem a okamžikem sestavení účetní závěrky nenastaly žádné významné události

Na konci roku 2019 se poprvé objevily zprávy z Číny týkající se COVID-19 (koronavirus). V prvních měsících roku 2020 se virus rozšířil do celého světa a negativně ovlivnil mnoho zemí. Vedení organizace zvážilo potenciální dopady COVID-19 na své aktivity a dospělo k závěru, že nemají významný vliv na předpoklad neomezené doby trvání organizace. Vzhledem k tomu byla účetní závěrka k 31. 12. 2020 zpracována za předpokladu, že organizace bude nadále schopna pokračovat ve své činnosti. Pro ostatní požadované položky přílohy v účetní závěrce nemá organizace naplnění.

Přehled významných položek nákladů a výnosů za rok 2020

Celkové náklady za rok 2020:	78 787 516 Kč
(z toho významné položky)	
Spotřebované nákupy a nakupované služby	15 745 944 Kč
Spotřeba materiálu a energie	5 044 812 Kč
Náklady na cestovné	421 593 Kč
Nakupované služby	10 020 045 Kč
Osobní náklady	59 699 248 Kč
Mzdy	44 144 820 Kč
Ostatní ON	1 740 534 Kč
Ostatní náklady (odpisy)	456 083 Kč
Celkové výnosy za rok 2020:	79 543 642 Kč
(z toho významné položky)	
Provozní dotace	75 023 296 Kč
Tržba za vlastní výkony a zboží	886 693 Kč
Ostatní výnosy (zúčtování fondů a osl. výnosy)	3 633 652 Kč
Výsledek hospodaření po zdanění za rok 2020	756 126 Kč

Ing. Dana Táborská
V Praze dne 10. 5. 2021

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, v.v.i.
190 00 Praha 9, Prosecká 76
IČO 67985963, DIČ CZ67985963

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
ředitel Historického ústavu AV ČR, v.v.i.

VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2020

K 31. 12. 2020 pracovalo v HÚ 95 výzkumných a 20 nevýzkumných pracovníků (při započtení grantů, bez DPP). V rámci lidských zdrojů HÚ pokračoval v hledání a podpoře mladých výzkumných pracovníků s cílem o vyrovnanou věkovou strukturu jednotlivých oddělení a zajištění kontinuity a udržitelnosti dlouhodobých projektů HÚ (mezigenerační předávání zkušeností). Na základě výběrových řízení nastoupili dva doktorandi. HÚ se také podařilo roku 2020 získat dvě postdoktorandská stipendia v rámci *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – Mzdová podpora postdoktorandů na pracovištích AV ČR*. Z hlediska kvalifikačního došlo na základě atestací k přesunu některých pracovníků do kategorií vyšších stupňů. Několik kolegů/kolegyň obhájilo disertační práci. Jeden pracovník prošel úspěšně habilitačním řízením, další byla zahájena.

■ Ocenění pracovníků

Pracovníci HÚ získali v roce 2020 sedm významných ocenění vědecké a vědecko-popularizační práce.

PhDr. Dana Dvořáčková-Malá, Ph.D.

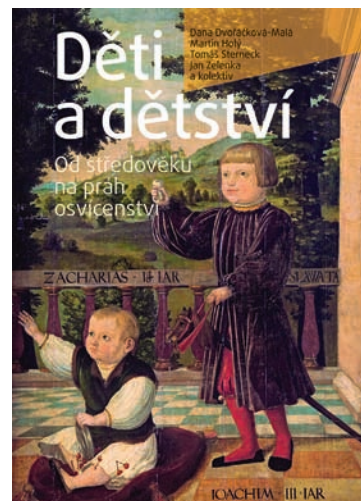
prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Mgr. Tomáš Sterneck, Ph.D.

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D. a kol.

Cena Miroslava Ivanova za literaturu faktu

*Cenu Miroslava Ivanova za literaturu faktu za rok 2020 v kategorii českých dějin získali Dana Dvořáčková-Malá, Martin Holý, Tomáš Sterneck, Jan Zelenka a kolektiv za publikaci *Děti a dětství: Od středověku na práh osvícenství*, kterou vydal HÚ společně s Nakladatelstvím Lidové noviny v roce 2019.*

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

doc. PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.

Mgr. Jitka Močičková

doc. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.

Ing. Pavel Seemann, Ph.D.

doc. RNDr. Jan D. Bláha, Ph.D. a kol.

Cena AV ČR za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací

Předsedkyně Akademie věd ČR udělila v roce 2020 *Cenu AV ČR za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*, kterých bylo dosaženo při řešení výzkumných úkolů v rámci projektu NAKI II Český historický atlas č. DG16P02H010 s výstupem Eva Semotanová, Zlatica Zudová-Lešková, Jitka Močičková, Jiří Cajthaml, Pavel Seemann, Jan D. Bláha a kolektiv za publikaci *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*, kterou vydal HÚ v roce 2019. K slavnostnímu předání kvůli pandemii nedošlo.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

doc. PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.

Mgr. Jitka Močičková

doc. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.

Ing. Pavel Seemann, Ph.D.

doc. RNDr. Jan D. Bláha, Ph.D. a kol.

Cena nakladatelství Academia za rok 2019

Cenu nakladatelství Academia za rok 2019 v kategorii původní vědecká nebo populárně-naučná práce za rok 2019 získali Eva Semotanová, Zlatica Zudová-Lešková, Jitka Močičková, Jiří Cajthaml, Pavel Seemann, Jan D. Bláha a kolektiv za publikaci *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*, kterou vydal HÚ v roce 2019. Předání *Ceny nakladatelství Academia* se uskutečnilo 4. září 2020 v budově Akademie věd ČR na Národní.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.
doc. PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.
Mgr. Jitka Močíčková
doc. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.
Ing. Pavel Seemann, Ph.D.
doc. RNDr. Jan D. Bláha, Ph.D. a kol.
Mapa roku 2019

Česká kartografická společnost udělila Evě Semotanové, Zlatici Zudové-Leškové, Jitce Močíčkové, Jiřímu Cajthamlovi, Pavlu Seemannovi, Janu D. Bláhovi a kolektivu ocenění *Mapa roku 2019* v kategorii *Atlasy, soubory a edice map* za publikaci *Český historický atlas. Kapitoly z dějin 20. století*, kterou vydal HÚ v roce 2019.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.
Čestná oborová medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách

Předsedkyně Akademie věd ČR udělila v roce 2020 prof. PhDr. Evě Semotanové, DrSc. z HÚ *Čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách*. K slavnostnímu předání kvůli pandemii nedošlo.

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.
Zlatá lípa

Ministr obrany Lubomír Metnar udělil 8. května 2020 doc. PhDr. Janu Němečkovi, DrSc. z HÚ nejvyšší resortní vyznamenání, *Zlatou lípu*. Ke slavnostnímu předání došlo 30. června 2020 při příležitosti oslavy *Dne ozbrojených sil* v Národním památníku na Vítkově.

Mgr. Vojtěch Kessler, Ph.D.

Prémie Otto Wichterleho pro mladé vědecké pracovníky

Předsedkyně Akademie věd ČR, na základě návrhu komise pro udělování *Prémie Otto Wichterleho mladým vědeckým pracovníkům* v AV ČR, udělila *Prémii Otto Wichterleho* v roce 2020 Mgr. Vojtěchu Kesslerovi, Ph.D. z HÚ. Ke slavnostnímu předání došlo 23. června 2020 ve vile Lanna.

Předsedkyně AV ČR Eva Zažímalová předává 23. června 2020 ve vile Lanna *Prémii Otto Wichterleho* dr. Vojtěchu Kesslerovi.

VII. Orgány pracoviště

■ Vedení pracoviště

Na základě jmenování předsedou Akademie věd ČR prof. Ing. Jiřím Drahošem, DrSc., dr. h. c., na období 1. 6. 2017 – 31. 5. 2022 vykonával v roce 2020 funkci ředitele HÚ prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Ředitel:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Statutární zástupce ředitele:

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Zástupkyně ředitele:

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Vědecký tajemník:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.

Vedoucí pobočky Brno:

Mgr. Milan Řepa, Ph.D.

■ Rada pracoviště

Předseda:

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., Historický ústav AV ČR, Praha

Místopředsedkyně:

prof. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D., Katedra historie FF UJEP, Ústí nad Labem

Tajemník:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha

Členové:

Mgr. Roman Baron, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha

prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., Historický ústav AV ČR, Praha

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha

prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., Ústav právních dějin, Právnická fakulta UK, Praha

Mgr. Milan Řepa, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha – pobočka Brno

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc., Historický ústav AV ČR, Praha

prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc., Centrum medievistických studií AV ČR a UK, Praha
prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., Ústav historických věd FF Univerzity Pardubice, Pardubice

■ Dozorčí rada

Předseda:

PhDr. Pavel Baran, CSc. (Akademie věd ČR), funkční období: 1. 2. 2019 – 31. 1. 2024

Místopředseda:

prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

Tajemník:

PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

Členové:

prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc. (Filozofická fakulta UK), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc. (Filozofická fakulta JČU), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

PhDr. Ondřej Ševeček, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2017 – 30. 4. 2022

VIII. Další informace

Informace o změnách zřizovací listiny

V roce 2020 nedošlo ke změnám ve znění zřizovací listiny.

Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření a zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce

V předchozím roce nebyla uložena žádná opatření k odstranění nedostatků v hospodaření, protože žádné nedostatky nebyly shledány.

Finanční informace o skutečnostech, které jsou významné z hlediska posouzení hospodářského postavení instituce a mohou mít vliv na její vývoj¹

Příslušné informace poskytuje účetní rozvaha, výkaz zisku a ztráty, příloha k účetní závěrce a zpráva auditora. Oproti roku 2019 nedošlo k žádným podstatným změnám v oblasti nákladů a výnosů ani v rozvahových účtech. Výrazná úsporná opatření při šetrném hospodaření nebylo nutné přijmout.

Předpokládaný vývoj činnosti pracoviště²

Předpokládaný vývoj pracoviště se bude odvíjet od stanovených koncepčních záměrů výzkumného programu a od přidělených a získaných finančních prostředků (rozpočet, grantové prostředky a prostředky získané prodejem publikací), přičemž pracoviště bude postupovat podle zákona č. 504/2002 Sb. Významnou roli v oblasti výzkumného programu HÚ hraje zapojení do *Strategie AV21*, řešení získaných grantových projektů a podávání žádostí na základě příslušných výzev. Prioritou výzkumné činnosti bude zejména důraz na mezinárodní a meziinstitucionální spolupráci.

Aktivity v oblasti ochrany životního prostředí³

Ve spolupráci s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. – majitelem budovy, v níž sídlí pražské pracoviště HÚ, je důsledně (stejně jako v předešlých letech) prováděno třídění papírového a plastového odpadu, baterií a ekologická likvidace tonerů z tiskáren užívaných v HÚ. Elektronický i další nebezpečný odpad je odvážen do příslušných sběrných dvorů. Obdobná opatření byla už v minulosti přijata i na pracovišti brněnské pobočky, na pracovišti v Českých Budějovicích a v prostorách *Českého historického ústavu v Římě*.

- 1 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 2 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 3 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

Aktivity v oblasti pracovněprávních vztahů⁴

Pracovněprávní vztahy byly upraveny Kolektivní smlouvou mezi odborovou organizací a ředitelem HÚ. Personální otázky byly řešeny na základě osobních bilančních a výhledových pohovorů s výzkumnými i nevýzkumnými pracovníky ústavu ve spolupráci s Radou HÚ a dle doporučení Atestační komise HÚ a konzultovány s vedením odborové organizace.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím⁵

V roce 2020 nebyla podána žádná žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb.

4 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

5 Údaje požadované dle §18 odst. 2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky, v. v. i.

www.hiu.cas.cz